

Värske Rõhk

NOORE KIRJANDUSE AJAKIRI

nr 27

(III / 2011)

Värske Rõhk

LUULE

Maarja Pärtna	3
Toomas Aasmäe	42
Minni Hein	70
Kadri Pihlakas	80
Kristjan Nasari	90
Lauri Teder	102

PROOSA

Kristel Algvere	10
Indrek Lõbus	32
Selma Lønning Aarø	52
Otsuichi	60
Madis Apsalon	74
Kristjan Haljak	98
Tõnis Tootsen	108

ARVUSTUSED

Linda-Mari Väli	
Andrus Elbing, «Resotsialiseerumine»	46
Maia Tammjärv	
Maarja Pärtna, «Rohujuurte juures»	64
Mariann Tihane	
Urmas Vadi, «Kirjad tädi Annele».	84
Maarja Pärtna	
Carolina Pihelgas, «Metsas algavad hääled».	118

INTERVJUU

Jim Ashilevi	22
------------------------	----

Maarja Pärtna

Maarja Pärtna (25) õpib
maailmakirjandust ja
elab jätkuvalt rahulikult
Karlovas.

sellised on helid
ühises hommikusöögilauas:

tasside ja lusikate, kahvlite ja taldrikute hääled
inimeste hääled, hääled köögist
ukse avanemine ja sulgumine
möödakäijate sammud, lauakaaslaste kõne

sellised on värvid:
riided valendavad hämaruses
või sulavad seintega ühte
mööbel langetab varjusid
vastasistuja pilk on mõtlik, hall

sellised on sõnad,
selline on nende soojus:

aitäh
võta heaks, varsti jälle

olgu siis,
kohtume

ta istub mu kõrvale ja räägib pikalt sellest
et on sõnadest väsinud
et laused kurnavad teda
seda kõike on korraga liiga palju saanud
ei teagi mida tahaks
vaikida, võib-olla
minna koju
mõelda ja lugeda vaikides

ja me kumbki ei tea mida peaks
ette võtma sellise keelega
mis allub küll kontrollile
nagu hea käsualune ikka
aga võimaluse korral hakkab mässama
ja haarab võimu enese kätte

nii et enne
kui on liiga hilja
ei saagi aru
mis juhtus
mis meist läbi läks
mis meid tabas

mõne hetke istume vaikides
aga silmad räägivad edasi

räägivad sellest
et kohe-kohe tuleb keel
ja hakkab meie kaudu kõnelema

ootan sind koju pikalt reisilt.
sa läksid ajas tagasi, ma ei tea täpselt
kui kaugele, võib-olla ei teadnud sa isegi — astusid lihtsalt lennuki
peale ja tõusid

sinna, kus pealtpoolt nähtud mälestused
muutuvad tõusvas joones aina vähem üksikasjalikuks
ning rohkem unelduks.

sa lubasid küll, et kui tagasi tuled
saame jälle kokku, aga kas ikka tuled
ja kui tuled, siis kellena?

või ongi su reisi sihtpunkt su reisi alguspunkt
tee, mis võib viia kõigis võimalikes suundades,
kuid jõuab lõpuks ikka iseenda algusesse tagasi.

Ükshaaval punub ta vitsad
korviks, annab anumale vormi, loob
korra, seab sisse sümmeetria

Üksteise järel
Üksteise peal
langevad paika, leiavad koha
jõe kaldal hakkide pesades raod
päevad nädalates, aastad mis
järgnevad aastatele

kiht-kihilt kõik punub end valmis
ehitab valmis, loob ja järjestab

nagu see alati olnud on
Üksteise järel
Üksteise peal
algusest lõppu ja tagasi.

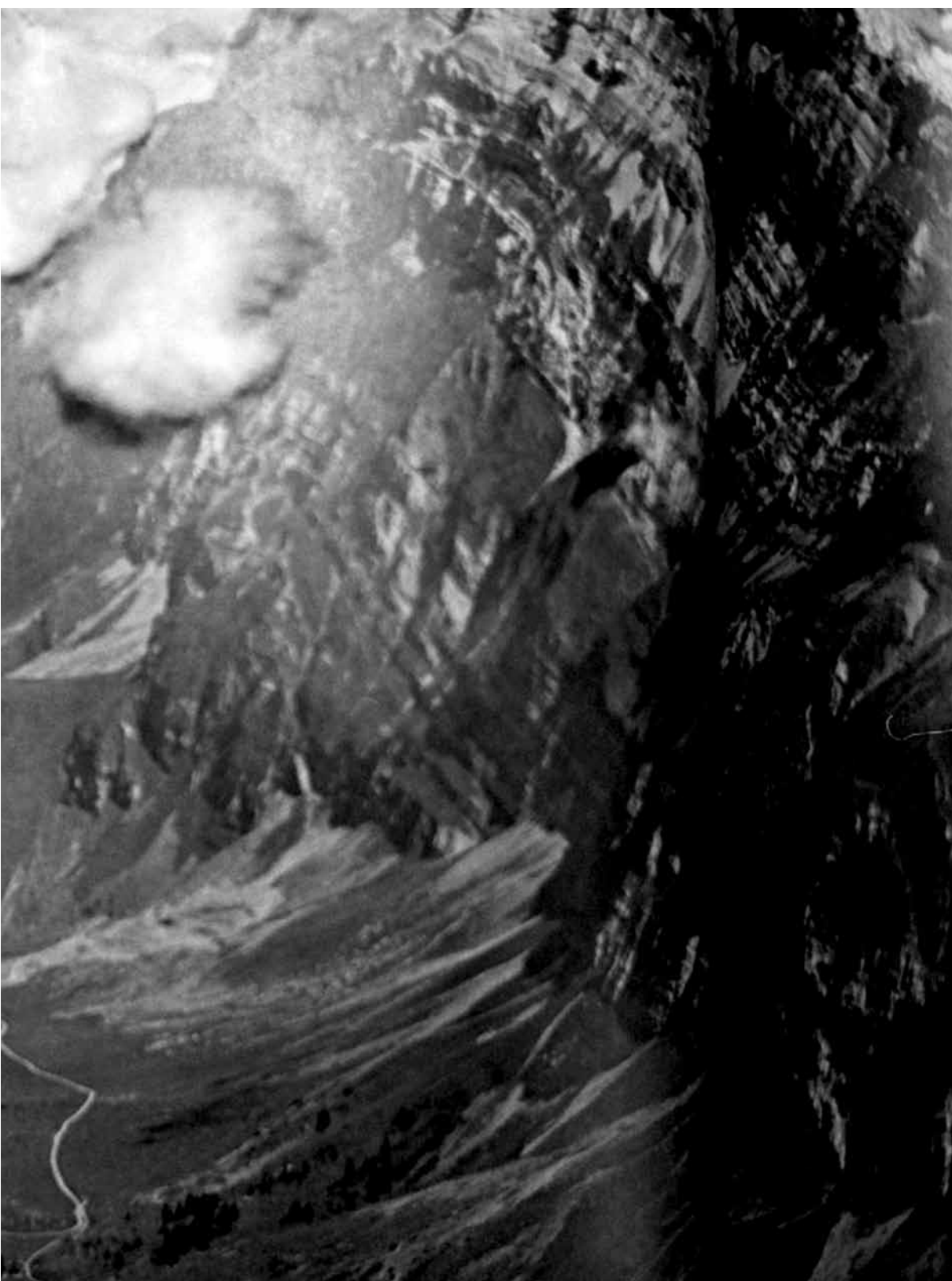
meenutamine algab sellest, et midagi
on läinud kaotsi, kustunud ära, kadunud ära
tähistaja jääb, tähendamine on
lakanud.

see, mis on teadmise ja mitte-teadmise vahepeal:
ebamäärane, ebakindel
kindla kuju ja piirjoonteta, rabe ja hell
pooleldi unes ja pooleldi ärkvel olemine...

kui ärkvel olles
on tähtede vahel tühi ruum
siis unel on omadus
tähta tekstis lakuune

riikide ja linnade vahel
maailmavaadete ja teooriate
distsipliinide ja omailmade
vahel on koht

on sõna
mis on mõeldud
selle vahemaa mõtteliseks ületamiseks

Kristel Algvere

Kristel Algvere (22) on paadunud romantik. Seda võivad tõendada kõik, kes temaga vähemal või rohkemal määral kokku on puutunud. Muidugi solvub ta, kui reaalne maailm külmalt tema loodud ilusasse ja heasse elumuinasjuttu sisse sõidab, aga solvumine läheb ajapikku üle ja ta on taas õnnelik ja valmis uskuma absoluutselt kõike. Möistagi on kirjandus aus. Keegi lihtsalt ei tea tõde.

KALDAL

Istusin selle totra ahju ees, mis esimesel kütmisel terve toa suitsu täis ajas, ja nüüdki immitseb tast vingu. Hoidsin ennist tükk aega akent lahti, et soe koos suitsuga välja läheks. Nüüd on ta juba taltsam, tuli praksub vaikselt ja suits läheb korstnasse, kuhu peabki. Sellest esimesest kütmisest saab nüüd juba ka kolm aastat. Olen tagasi Kaldal. Kas selleks, et edasi minna, ma ei tea. Olen muutunud, niisiis edasiminekuks see on nii ehk naa. Panin Pärdi “Tabula rasa” kinni. Kuulasin seda ennist ahju ees istudes, suitsetades. Mõtlesin, et kui ahi võib suitsu sisse ajada, miks siis mitte mina. Enne, kui olin Haldi pannkookidest kolm ära söönud ja tema enda omadega alles algust tegi, küsisin luba suitsetada. Kolm aastat tagasi suve esimesel varahommikul, kui koos sealsamas köögis istusime, küsisin ühe tema pakist. Ta jahmus, sest ta ei teadnud, et ma suitsetan. Olen ju see alati puhas ja patuta, kes ei. Olin jäänud sinna, Krišjaanise ära saatnud. See oli üllatus nii mulle kui ka talle, et ma ei lähe temaga tagasi koju. Oli ju tema mind lõpupeolt Haldi juurde viinud ja tema, minu kojusõidutaja, oleks pidanud mind ka sel ööl koju viima. Minu koju, mitte tema omasse. Aga kes teab, oli ju ka nii juhtunud, et minu kodu asemel jõudsime päeva lõpuks hoopis tema koju. Sõnatult olid need otsused sündinud. Üks ei küsinud, teine ei palunud. Tema seda totrat ahju esimest korda kütta püüdis. Aga me kumbki ei teadnud, et see tuleb lahti jätta ainult alt, mitte ülevalt, kus ahne ahjusuu vaid halgusid nõudis.

See “Tabula rasa” täitis toa, ja minu. Seepärast ta nüüd kinni paningi, kui ise tuba täitma hakkasin. Oma sõnade ja mõtetega. Kui seda lugu esimest korda kuulasin, Tartus, oma toas pikali voodis, hakkasin nutma. Pärdi muusika mõjub mulle esimesel kuulamisel nii. Aimasin seda ka selle pala puhul. Kui “Alinale” esimest korda alustas, valgusid mu silmad täis kibedat vett, ilma et oleksin suutnud liigutust tagasi hoida. Ma ei tea, kuidas suutis Önnepalu oma “Para-

diisi” kirjutades ainult seda plaati kuulata. Võib-olla ta nuttis välja neid sõnu, mida kirjutas. Või ei mõju talle Pärt nii. Või oli see tallegi nii mõjunud, aga ainult esimesel kuulamisel, sest ega teisel korral mullegi see muusika nii tugevalt enam ei mõju. Aga ka ei suuda ma seda kirjutades kuulata.

Siin, Kaldal, on haruldane vaikus. Tabasin tänagi end lihtsalt istumas ja kuulamas. Kahekordsed aknad ei lasknud läbi isegi linnulaulu, mis täitis toa, kui aken lahti oli. Kõrvad hakkasid kumisema. Sellest vaikusest. Mäletan sedasama kuminat talvest. Valged piiritud jääväljad tuulevaikuses tekitavad sama heli. Või on see helitus. Nii hea kuulmine, et kuuleb, kuidas ühtki heli ei ole. Ainult vaikus. Seda on siin, Kaldal, külluses. Nüüd küll jah, see ahi. Tule hää. Ja aeg-ajalt mööda sõitev auto. Alt kostab ka Ingridi ja tema ema hääli. Aga Andres ei ole vist veel koju jõudnud. Üksi elav naabrimees on joodik ja Ingridi põhiprobleem. Sest ta, Andres, see elajas, nagu Ingrid teda kutsus, magab sageli koridoris maas, kuseb kõik kohad täis, lõhub asju ja räuskab. Minu puud, või õigupoolest Haldi puud, on ta vahepeal hakkama pannud ning ma juba tean, et saan tema käest sõimata, et võtan “tema kuurist tema puid” luba küsimata. Aga täna polnud teda kodus, või vähemalt ütles seda Ingrid, kui kurtsin, et kuuri on tekkinud uued riidad, kuid ükski ei ole vist selline, kust mina võiksin puid võtta. Ta ütles: võtku ma siis neid uusi, see elajas on vanad ära kütnud, ja need olid ju minu. Või Haldi. Sest see korter või õigupoolest tuba on Haldi oma.

Mina kolisin siia kolm aastat tagasi märtsis, ühel viimasest külmadest varakevade päevadest. Läksin, nagu ikka, oma hädade ja meeleheidetega Haldi juurde ja kaebasin, et Vabaduses, kus elasin, on öösiti külm ja perenaine ei anna mulle radikat. Ega tekke. Ja üleüldse tahaksin sealt ära kolida. Ma olin paljukolija. Otsisin ise uut korterit ja tahtsin, et Krišjaaniski minuga koos oma töökohale lähemale koliks, pidi ta ju mitukümmend kilomeetrit iga päev tööle sõitma ja üsna sageli mindki koju viima. Mõtlesin, et palju lihtsam oleks, kui me lihtsalt kokku koliks, jääks kõik see sõitmine ära. Ta oli isegi nõus. Käisime üht korterit vaatamas. Vabaduse tänaval. Seal oli üks tuba ja köök, ja see ei tulnud mõistagi kõne alla, et me oleksime ühes toas elama hakanud. Mis mul ometi arus oli. Jutustasin oma otsingutest Haldile, kes vaatas mind

teraval pilgul ja küsis, kas mulle on armastus peale tulnud. Vaatasin häbelikult maha ja ütlesin ei. Sest tal oli see toake, kuhu kaks ei mahuks, aga üks küll. Nii ma siia sain. Märtsis kolm aastat tagasi. Aga siin käis sageli ka Krišjaanis ning jätkusid ka sõidud minu koju ja tema koju. Need sõnatud sõidud, mida kumbki ei plaaninud, aga mõlemad vajasid. Neist me hiljem pole rääkinud, neist ei saagi rääkida, sest nende jaoks ei ole sõnu.

Nii palju on kolme aastaga muutunud. Jah, ahi ajab küll endiselt vingu tupp ja mina suitsetan endiselt, aga inimestena oleme muutunud. Või kas oleme? Sest kuigi elu käib imelikke teid, on vaim ikka sama, vaatab ja imestab, kuidas inimene sipleb ja võitleb, suurt midagi õigesti tegemata. Üleeile õhtul hakkasin korraga ta piirjooni aimama, selle mu vaimu. Tabasin end mõttelt, et olen vaid üks inimene, elamas inimese elu, mida on juba tuhandeid kordi läbi elatud ja läbi kirjutatud. Võin jutustada oma loo sünnist siiani ja ikka on see vaid ühe inimese elu, ei midagi enamat. Miks olen arvanud end olevat kuidagi erilise, väljavalitu, kes elab ka mingil kõrgemal tasandil, kui seda on elu? Ei ela. Olen inimene nagu iga teine. Kuid mul on vaim, kes nõuab minult jumalikku. Ta vaatab ja vangutab pead, tal on kahju, et olen nii armetu, nii väike. Vaimu piirjooned kerkisid minu ette selgeina, need sätendasid ja lainetasid nagu täna hommikune meri. Ainult et siis, üleeile, ma veel ei teadnud, et näen tema palet meres või taevas, sest ka taevas oli täna hommikul Tallinnas särav ja võimas. Kevadised pilvemassiivid varjamas vasttõusnud päikest, aimdus eelolevast päevast. Nii ka mu vaim, ta on alati kuskil pilvede taga, meres, varjudes, tolmus. Ta nõuab minult midagi rohkemat, kui ma olen. Aga mina olen vaid inimene, pealegi tundlik ja ekslik.

Üleeile õhtul istusin liikumatult oma toas Karlovas ja tundsin, kuidas terve mu keha valutas. See oli hingevalu. Vaikuses kukkus mu sülle esimene pisar nagu esimene vihmapiisk keset põuda. Ma nutsin oma armetust. See on ilus sõna, vist ka täpne. Või ehk oleks isegi täpsem, et nutsin oma armutust. Sest täna mööda pikka ja tühja Vabaduse tänavat kõndides mõtlesin, et kõige valusam kogemus selles elus on teada, et ei suudeta armastada ühte. Mina ei suuda. Võib-olla ma suutsin seda kord. Aga siis alandati mind ja ma muutusin

ühe hetkega vanaks. See oli üheksa aastat tagasi, mais. Ma ei mäletanud seda, aga täna tuli see mulle taas selgesti meelde, kui vaatasin merd, sätendust laineharjadel. Kui vaatasin puuvarje Vabaduse tänava valgetel telliskivimajadel. Kui tuul keerutas üles kevadist tolmu. Ja ma taipasin, et kuigi ma ei suuda armastada ühte, armastan ma kõiki, sest üks kõigist võib ikkagi osutuda siiraks ja truuks, selleks, kellele minu armastust vaja on.

Kas pole see siis peamine, mida meie inimlikus elus vaja on — et keegi vajaks meie armastust? Sest armastus on, aga liiga suur on risk, et sellel, kellele meie seda tahaksime anda, seda vaja ei ole. See tundub muidugi võimatu, aga nii on selles inimlikus elus ikka olnud ja nii oli ka minuga, üheksa aastat tagasi. Siis ma ei uskunud seda, muidugi, see oli viimane, millele mõtlesin — et minu armastust ei vajata. Aga kui selgus tõde, ja maikuus see selgus, ärkas mu vaim esimest korda. Ta vaatas mind, purustatud inimlast, vangutas pead ja kurvastas, et on nii hapra olendi tunnis-tajaks. Midagi lõppes ja midagi algas siis. Lõppes lapsepõlv, see soe sülelus, mis kaitseb üht inimest kurjuse eest. Ja korraga valgus minusse teadmine inimlikkusest, sest siiras lapse-armastus, mida olin kellegi vastu tundnud, ei olnud inimlik, vaid jumalik. Selle poole juhib mind minu vaim, selge ja kirgas, kui ma ainult nii armetu ja hirmul ei oleks, vaeveldes ja kaheldes sellise armastuse olemasolus üleüldse. Aga vaim teab ja mäletab ja julgustab, kuigi kurvastab, et ma enam ei usu.

Olen otsinud väljapääsu. Enesegi teadmata on selleks saanud kirjutamine. Teisisõnu — kõikide armastamine. Sest kas pole ilmne, et armastan neid inimesi ja paiku ja valgusi, mida oma sõnadega puudutan? Küllap on see nii. Teist armastamise moodust ma enam ei tunnegi. Ma laon oma armastuse sõnadena ritta, aga kui seisan Sinu kõrval või Sinu ees, Lauri-Jaakko, ja vaatan Sulle silma, siis olen ainult üks inimene, armetu ja armutu. Sõnadesse saan aga panna midagi jumalikku, sest sõnad jäävad alles, kui mind inimesena enam siin ilmas ei ole. Kui armastaksin inimesena inimest, siis jääks ka see armastus kuskile alles. Aga kuna ma nõnda ei suuda, armastada ühte, siis pean oma sõnad tegema surematuks. Sest armastus on surematu.

Arvasin sama nägevat ka Krišjaanises, seepärast mind tema poole nii tugevalt tõmbaski. Tema hirm, või vastupidi, tema julgus. Sest tema oli oma valu ja pettumuse sõnasse pannud, selle ära andnud, vabaks saanud. Tema võis taas armastada inimesena inimest. Ja mis oleks veel ilmsem siin elus kui see, et me vajame kedagi, kes armastaks meid. Sest kas pole armastusel alati kaks suunda — saamine ja andmine? Arvasin, et kui saan tema armastuse, siis suudan seda ka ise jagama hakata. Nii nagu siis. Seda jumalikku usaldavat siirast armastust, mis ei tunne ühtegi piiri. Aga juhtus hoopis midagi eriskummalist — ma valasin kogu temalt saadud armastuse oma sõnadesse.

Ta vaatas mulle silma, nii sügavalt, et see puudutas minus midagi väga salajast. Võib-olla seda eelajaloolist elukat, südamevalvurit. Ta vaatas ja tema silmades sätendas vaim ja mina, inimene, ei olnud enam see, kellega ta rääkis, keda vaatas, vaid äkki hakkasid meie vaimud dialoogi pidama. Seepärast polnud meil sageli ka sõnu. Sellega polnud ma arvestanud, et vaimudel on oma keel. Juhtus vastupidine eelnevale ja ka järgnevale — mina, inimene, muutusin pealtvaatajaks. Ma elasin, kuid minu vaim armastas. See oli kohati imeline, kohati vastik, sest minu mõtted ja keha elasid eraldi minu armastusest. Ja kui ta ka kord oli oma aru välja lülitanud, olles joonud väga palju kanget ja sõitnud läbi talviste jäiste teede minu juurde, et minu vaim endaga viia, olid mu keha ja mõtted vaimust ikka veel eraldi, nii et tema suudlus tundus nagu talvine vaikus, mis kõrvus piniseb. Nagu vaikus, mis kestab igavesti. Minu vaim säras ja lõõmas, mina inimesena aga ei tundnud midagi. Mitte kui midagi. Hommikul oli piinlik. Päike aga naeratas ja andis lootust, et kevad tuleb, sest oli detsembri lõpp ning kuigi järgnev kuu pidi tulema külm ja pime, oli juhtunud midagi imelist, vaimud olid vestelnud ja sõlminud kokkuleppeid, millest inimesed veel midagi ei teadnud.

Sest ega temagi ei teadnud, mis toimus tema ja minu vaimu vahel. Me oleme inimestena rumalad ja armetud, kuigi me püüame ikka armastada kõiki ja kardame armastada ühte. Või väidame end armastavat ühte, nii nagu mina väidan end armastavat Sind, Lauri-Jaakko, aga vaim vaid vaatab pealt ja naerab. Sest see armastus, see ei ole inimese valida. Ma saan sellest nüüd aru. Kas pole Sinugagi nii? Ma tunnen Sind

inimesena, Sinu vaim jääb mulle aga alati võõraks. Aga ma olen näinud pilku Sinu silmis, kui vaatad Mairit. Siis pole Sa inimene, vaid ainult üks vaim, kes on selge ja kindel. Ja tema, see Sinu vaim, on Sind ju isegi siia juhtinud, keha järel jooksutanud. Ja teda pead Sa usaldama, nii nagu minagi pean oma vaimu usaldama nii peenes ja jumalikus asjas, nagu seda on armastus. Kõik see valu, mida oleme teineteisele põhjustanud, see, millest Sa viimases kirjas mulle nii ilusti kirjutasid, tuleb sellest, et oleme vaid inimesed, meie Sinuga, aga meie vaimud ei tunne teineteist ära, nad ei tea isegi teineteise nime. Sellest kogu keha halvav valu ja pisarad, mis kukuvad juba niigi tühjaks nutetud silmadest keskööl mu sülle, kui istun oma toas nagu palvetaja.

Vaim vaatas mind üleele ja korraga hakkas tal minust nii hale, et ta puudutas õrnalt mu õlga ning sundis mind silmi tõstma. Nägin enda ees teda, oma vaimu. Tal ei jätkunud enam kannatust vaadata minu kannatusi. Ta palus mul mõelda inimestele, kes mulle inimesena midagi on tähendanud, tõeliselt. Ja ma mõtlesin neile. Meelde tuli Mart, tema, kes äratas minus inimesena mingi armastuse allika, olles lihtsalt hooliv ja mõistev. Ja tema naine Signe, kes on osa temast ja kelle osa ta on, ja seda on eriti hästi tunda, kui olla nende mõlemaga. Siis meenus Haldi, see naine, keda pean omaks, sest ma ei ole eal tundnud tema suhtes võõristust, ta lihtsalt on oma ja kõik. Ja temas on sügavaid lätteid, mõni neist meekarva, mõni veripunane, ja temagi armastab kõiki, sest armastada ühte on inimeste asi, aga tema on elav tekst. Veel meenus Kai, kelle kodu mulle nii mõnelgi korral koduks on olnud. Võtme olen leidnud postkastist, samal ajal kui tema nelja tuule poole lehvima on pannud, aga külmkapis on alati olnud jäätist ja raamaturiiulis uusi raamatuid. Vaim palus mul neid kõiki külastada. Sest nemad on osa sellest inimlikust ja armetust minust, mis ehk polegi nii armetu.

Järgmisel päeval ärgates oli kummaline kindel tunne, et kõik läheb paremaks. Koristasin toa, pesin põranda, seda ka köögis, kus keegi eriti koristada ei viitsi. Käisin prügi välja viimas ja helistasin õues Haldile. Ma ei oleks saanud seda korteris teha, tundsin seal ahistust oma plaanide ja iseenese suhtes. Ma ei leidnud seal mõistmist. Olen kahe aastaga, mis on möödunud nende kolme kursuseõe seltsis, nii mõneski

mõttes kalgistanud, sest siiruse eest saab seal korteris peksa, nii nagu sai selle eest kolki põhikoolis. Aga alles nüüd olen sellest aru saanud, pärast kahte aastat treeningut. Arvasin, et pean end muutma, et sobiksin seltskonda. Muutsin. Aga see, kes välja tuli, ei olnud mina. Sest ma ei muutunud täielikult, pärismina elas oma elu edasi tekstides, mis aeg-ajalt ilmusid ja korterikaaslaste eest peitu jäid, sest neist ma ei rääkinud. Jaurasin teinekord tunde sellest, kuidas möödus õhtu, kellega kus mida join, mida rääkisime, kes oli tüütu, kes tore. See näis peale minevat. Ja sellest oli lihtne rääkida. Aga nii kui võtsin ette mõne raskema teema, olin järsku üksinda köögis, vaatamas leivapuru laual. Ja ka siis, kui Sina seal elasid, oli keeruline, sest siis pidin end kaheks kiskuma, üks — see, kes oli popp ja äge, et mitte kolki saada, ja teine — see, kes püüdis Sulle meeldida. Mina ise aga elasin ainult tekstides, sest elama ju ikkagi peab. Haldi võttis kõne vastu ja ütles, et oli mõelnud mulle juba kaks päeva helistada. Küsisin, kas Kaldal elab tal praegu kedagi. Ei, see on mulle vaba. Kuigi vahepeal elas seal üks rets, kes hiljem kuskil mandril tapeti. Aga seal on korra koristamas käidud ja... Ma teadsin, mis mind ees ootab — korras tuba, sest Haldi on perfektsionist. Ütlesin ka, et mul ei ole sõiduraha, aga pean kohe Tartust minema pääsema. Ta ütles, et kannab, tal praegu on. Küsisin veel kord üle, kas ma ikka saan kindlasti tulla ja olla paar nädalat Kaldal. Saad, tule aga, hakkan suppi tegema. Kell oli seitse õhtul.

Panin oma toas muusika mängima. Vahuri saadetud Ryuichi Sakamoto "Self Portrait", ja põhja. Helistasin kinnise ukse taga ägeda muusika seest Mardile. Ta sõitis parajasti autoga kontserdile. Küsis, kas mul on väga kiire küsimus. Ütlesin, et tahan neile ööseks minna, kell üksteist jõuan. Ta ütles: muidugi, tule! Nagu ta alati on öelnud. Ja on olnud aegu, mil olen neil Signega seal Kalamaja korteris palju külas käinud. Sest Mart oli pärast mitut aastat ärkvelolu ja kirjutamise kaudu kõikide armastamist esimene inimene, keda, mõtlesin, tasub usaldada. Ja ka tema tundus esimesest hetkest peale täiesti oma. See pole siiani kahtluse alla sattunud, ka eile õhtul, kui kohale jõudsin, läbi reedeõhtuse Tallinna, neli pakki turjal, väike hirm purjus kampade ees, oli kanasupp soe ja kohe avati ka hea punane vein — nagu tavaks. Esimest korda vastasin Mardi pilgetele minu ja Georgi

suhtlemise kohta, et mida sa ajad, Mart, me lihtsalt austame üksteist ja vahetame kirju. Sest kui nad nüüd Hiiumaal Õnnepalu käisid lindistamas, siis olla Georg mitmel korral minust rääkinud, sellest, kui väga ta mind austab. Olevat ta täitsa ära võlunud. Ja Mardile teeb see palju nalja, sest mõneti see ju on ka naljakas, kas pole? Aga mitte halbnaļjakas, sest minu jaoks on see tegelikult suur asi, et mul veel ka selline sõber on nagu Georg, tema, kes ta on samuti elav tekst ja loodus ja linnud. Laual lõhnas suur kimp tulpe ja nartsisse. Minu sünnipäeva lõhn, sest olen ju ka kevade laps. Nii nagu Signegi, sest kui kell lõi kaksteist, tegi Mart Signele pai ja soovis talle palju õnne sünnipäevaks — jah, olin sattunud teadmata ka sünnipäevale, nad olid mind vastu võtnud isegi vaatamata tähtpäevale. Lihtsalt niisama!

Haldi rahaülekanne ei olnud kohale jõudnud ja Sinu käest, Lauri-Jaakko, ei tahtnud ma raha laenata, seega küsisin Mardilt laenu — et võiksin hommikuse bussiga Hiiumaale sõita. Mul oli kotis 1 euro 20 senti. Mardil polnud sularaha, Signel oli. Küsisin veel ühe sõidutalongi ka, mille Signe mulle lahkelt ulatas. Unenäod olid rahulikud, kerged ja hallid. Õues hakkasid linnud laulma ja tuba läks valgeks ning ma ärkasin, naeratus näol. Mustrastas vilistas oma melanhoolset viit ja see rõõmustas mind. Tõusin, riietusin, kuulsin ülevalt korru-selt veel korralikult ärkamata laste jutukatkeid. Mind valdas rahu. Ma olin heas kohas. Olin kodus. Küll teiste omas, aga natuke sellest kuulus ka mulle, vähemalt sel varajasel tunnil, mõnekümne minuti jooksul. Sõin viilu leiba, pesin hambad ja läksin ainult kampsuni väel õue. Keegi magajaist ei ärganud. Aga nii on see ikka olnud. Jätsin neile tervituskirjakese lauale, veinipokaalide najale, nagu ma ikka olen jätnud.

Kevade lõhn Tallinnas — selles on vahtraõisi ja tolmu, meretuult. See vaimustas mind kunagi, sel kevadel, kui ma polnud veel kohanud Krišjaanist, kui olin olnud lihtsalt mina, selline, nagu ma olen. Aga olin siis vaimustunud inimene, elust, teistest inimestest, kõigest. Oma armastuse kallasin tekstidesse ja neid ilmus heakene hulk, selliseid, nagu mulle meeldib lugeda. Neid hetki täis pildikesi, milles on hinge ja siirust, neid, mis on igavesed. Kuigi ajalehed on kõik tule-roaks ja saapakuivatuseks läinud, on tekstid alles, ma tean seda. Vaatasin inimesi, trammis, tänaval. Nägin neid üle

mitme aasta, nii nagu nad on — inimesed nagu minagi. Bussijaamas piletit ostes selgus, et mul jääb laenatud rahast ülegi. Bussi oodates vaatasin hommikusi vihmapiilvi, mis nagu hiiglaslikud linnud oma tiibadega maad puudutasid. Möödunud õhtul Tartust sõites nägin taevas tõelist luke, ta oli ilusa pika kaelaga ja valgemast valgem. Kuigi loojuva päikese kiirtes. Linnud, need tiivulised, kelles võib olla meie vaimudega nii mõndagi sarnast. Ka pilvelinnud. Või just-nimelt pilvelinnud. Mõtlesin.

Praami peal helistas minu ema. Mures ja kurb, sest ma ei läinud ju koju, vaid Haldi juurde, kes ei ole minu ema, teadupärast. Aga ma ei vajagi praegu ema. Ma vajan vaimukaaslast, seda, kes ei küsimustaks mu siiatulekut, kes lihtsalt mõistaks. Ema ei saanud aru, miks ma ei taha olla kodus, mis on ju mulle mõeldes ehitatud ja ehitud ja... Aga ei ole. Ma ei pidanud seda kohta koduks lapsena ja ma ei pea seda koduks ka nüüd, see on lihtsalt üks vana maja, kus on nii palju möödunud aegade taaka, et minu vaim ei talu seda paika. Tahan sealt alati välja, õue, mere äärde või naabrite juurde, kus ma õnneks ka lapsena palju aega veetsin. Kõnelesin emaga rahulikult ja tasakaalukalt, kuigi ma tean, et tegin talle haiget. Aga olen talle alati haiget teinud, oma olemusega. Või on tema alati võtnud mind liiga tõsiselt? Mind, kes ma isegi teda korralikult armastada ei oska, ainult sõnaga, ja seda olen ma ka teinud, tema kumab paljudest mu tekstidest vastu. Isa peaaegu mitte ühestki, sest üleeile öösel ütles mu vaim sedagi, et ma olen minu isa armastus. Ma ei pea oma armastust tema vastu sõnadesse panema, sest meie vaimudel on sõnatu kokkulepe, igavene truudusvanne, minul ja minu isal.

Kärdlasse jõudes tõin oma kodinad siia koridori. See kõrge sinakashall maja, üks vanimaid Kärdlas, võttis mind vastu tuttava lõhna ja tundega. Jalutasin Haldi poole. Ta oli mulle katnud laua, supпки kees. Boršisupp. Rääkisime oma pooleli-olevatest ja valminud tekstidest, sest meil mõlemal on neid. Ja armastusest, sellest, kuidas meil Sinuga läheb, ja sellest, kuidas tema tütar läks oma soome mehest lahku ja poeg oma tüdrukust, aga viimased on taas koos. Lootus on, et ehk ka esimesed ära lepivad. Aga need olid vaid põgusad jutud, sest peamine oli ikka see, mida me valmis oleme jõudnud, ja mis plaanid on tulevikus. Rääkisin talle, et mul on nüüd kirjandus-

rühmitus. Aga ega ma rohkem sellest ei rääkinud, me kumbki vaid kompasime teineteise tegemiste piire, sest täit aru ei anna me neis asjus ju iseendilegi. Siis tuli üks joodikust kunstnik talle kaebama, et tema veekanister varastati eile ära, millega ta nüüd allikavett koju viib! Ja sujuvalt suunas Haldi mind Kaldale korda looma, andis võtme pihku ja käskis seitsmeks pannkooke süüa minna.

Siin Kaldal oli kõik peaaegu nagu ikka. Ahjus oli veidi sulanud plastmassi ja palju konisid. Põrand vajas pesemist. Pesin selle siis ära. Naabrimees Andres oli elektri välja keeranud, ehk toakese elektrikilbist korgi ära võtnud ja enda omasse pannud. Selle asja sain aga isa abiga lahendatud. Üks lahke käsitööõpetaja käis ja tõi uue korgi. Siis helistas Kai, kes enne mu kõnele ei vastanud, mispeale olin mõelnud, et mina ka laupäeval kõnesid vastu ei võtaks, heal meelel. Aga ta helistas ja oli nii rõõmus, kuuldes, et olen Kärddlas. Ütles, et täna tal aega kokku saada ei ole, sest ta läheb ämma ja äia poole sauna, ja tol hetkel tegi ta oma mehele süüa. Nii ta ütles: oma mehele. Ja mul oli selle lause üle hea meel, sest kord oli tal üks kunstnik... ja kord oli tal üks... Ja need polnud suuremad asjad mehed. Aga nüüd on tal üks kala-mees... Ta lisas veel, et annab mulle oma korteri võtmed, sest ta nagunii on peaaegu terve nädala mandril ja kui mul Kaldal inspiratsiooni peale ei tule, siis võin ka tema poole minna. Ja vannis käia võin ka ja üldse, võtmed saan homme.

Ahjus on tuli juba mitu tundi kustunud. Panin vahepeal siivri kinni, või on see sõna "siibri"? Sest kord me vaidlesime selle üle Krišjaanisega, kord, kui jäin tema poole ööseks. Ja me magasime ühes voodis, kumbki oma voodipoole kaugeimas servas, aga hommikul ärkasime, laubad koos. Vaimud pidasid dialoogi. Meie kartsime ja ei puudutanud teineteist rohkem kui vaid laup laupa ja vaim vaimu. Selle mõttega lähen magama, esimese mai öösel, üksinda Kaldal. Olen nüüd kaldal.

INTERVJUU: JIM ASHILEVI

Kell kolm. Kolmapäev, kuues kuupäev.
Kalamaja.

Jim Ashilevi. Kairi Kruus.

Oled sa põline tallinnlane?

Jah. Vahepeal elasin kolm aastat Viljandis, aga nüüd sai see aeg läbi.

Kas kolm aastat Viljandis on palju või vähe?

Piisav. Teatrikoolis oli minu lend poolenisti Von Krahli teatri juhendada ja seepärast olime igal semestril teatud perioodi Tallinnas. Viimase õppeaasta olime ainult siin.

Meil kõigil oli aga Viljandis oma kodu ja kokku olime seal päris pikalt.

Enne Viljandi Kultuuriakadeemiasse lavastaja erialale õppima asumist ei olnud mul otsest põhjust Tallinnast ära minemiseks, aga mitu asja jooksid kokku: ma tahtsin õppida tööd näitlejatega, tahtsin teha filme, tahtsin vanematekodust ära ja et see kõik

oleks kuidagi finantseeritav.

Lisaks tahtsin minna oma eraldatuses lõpuni. Kui ma oma raamatu "Ma olen elus olemise tunne" 2007. aastal põhiosas valmis olin kirjutanud, siis olin muutunud kuidagi üksikuks ja suhtlemisvõimetuks. Tõmbusin kirjutamise ajal kookonisse ja leidsin, et kui ma juba seal olen, siis tuleb minna lõpuni. Mõtlesin, et võiks kolida

koopasse. Koopasse nimega Viljandi. Mul aga oli juba seljataga võimas ülikoolielamus just sellepooolest, milliseid inimesi ma Tallinna ülikoolis kohtasin ja millist elu nendega jagasin. See tõttu tundus, et mulle ei ole rohkem määratud sõpru juurde leida ja ma arvasin...

...et see ei saa juhtuda teist korda...

Jah, et see ei saa korduda. See tunne aga möödus, sest Viljandis läks värk täiega käima. Selgus, et Viljandi oli kõike muud kui eraldumist võimaldav koht. Need kolm aastat olid väga värvikirevad ja avanemisi täis. Viljandi on võlulinn.

Võlulinn?

Viljandi kasvas väga mulle sisse ja mina kasvasin Viljandisse sisse. Mul on väga hea meel, et avastasin sellise koha, sest enne olin väga Tallinna-keskne. Nüüd aga olen viljandlane ka. Lõpuks mõjuvad sellised kogemused vabastavalt, sest nüüd ma tunnen, et mu kodu ongi mu keha. Kohanemise võime areneb järjest rohkem ja seega on võimalikud igasugused kodud. Varem

saabumata jäi. Siin, Kalamaja aias valdab mind hoopis teistsugune tunne kui Lasnamäe tagahoovis.

Mustamäel on aga millipärast pimedam kui mujal. Nõmmel on eriti pime, aga see on puude tõttu arusaadav. Mustamäe moodustab pimedada koridori enne Nõmmet — seitsmekuuse talve ajal inisevad trollid mööda märga konarlikku asfalti, inimesed loksumas kasvuhoonevalguses. Sealsetest majadest

Järelikult sa nendest ankru test nii vaba ei olegi...

Ei ole jah. Minu jaoks on küsimus visuaalias — mida ütleb miljöö, arhitektuur. Mulle tundub, et näiteks Lasnamäes on tohutu progressiivne ambitsioon. Projekteerimise ajal oli see tulevikulinn. Kui vaadata kanalit või kas või maju, siis on seal palju futut. Aga samas on Lasnamäe pehkinud nagu tulevik, mis

inetu halli värvi lame linn, kuid teisalt on siin igasuguseid sopikesi, kuhu sattudes miljöõ kardinaalselt muutub.

Nii suuri miljöõmuutusi on vähestes Eesti linnades. Tallinn aga ei ole võlulinn ega lumma. Aeg-ajalt tulevad esile hetked, mis näitavad teistsugust linna, kuid need ei ole omavahel seotud. Selles mõttes on Tallinn isoleeriv linn. Ise tuleb need hetked ja soid üles leida.

Tartus on selgelt tajutav oma ajavool. Viljandis on kõik väga pehme — õhus on ahjukütmise lõhn, majad on viltused, igatüks isemoodi...

Lossivaremetest avaneb “Sõrmuste isanda” vaade. Ühel pikalt allamäge jooksva tänaval seistes tundub

Viljandi aga rootsi lastejutu linnana — tänavat ääristavad soojad längus majad, taamal

Kas Tallinn vaimse ruumina on inspireeriv? On siin kerge inspireerisiooni leida?

Ma arvan küll, sest ta on väga selgelt omanäoline keskkond. Ühelt poolt on ta

paistab mets, künklik maastik ja järv. Samas on kõiges midagi tontlikku. Selline tunne, et pannes käe vastu majaseina, vetrub see sulle vastu.

Kuna ma praegu olen kogu aeg "Vendade Karavite" proovis, siis on mul lihtsalt vaja kohta, kus magada. Sellest ka tunne, et mu keha ongi mu kodu.

Millist ruumi sa kirjutamiseks vajad?

Ma hakkasin kirjutama vanematekodus, pisikeses kahepoolises korteris, kus mul oli oma nurgake arvutiga. Kirjutades ümbritsesid mind erinevad hääled: selja taga mängis telekas, koer haukus, õde kakles vanemaga, keegi paugutas ukse, ema käis küsimas, kas tahan süüa ja miks ma ei taha süüa

jne. Oma esimese näidendi "Nagu poisid vihma käes" (2007) kirjutasingi taloise sagimise keskel. Aja jooksul õppisin ära, kuidas end ükskõik kus ümbritsevast välja lülitada ja ainult oma tegevusele keskenduda.

Mul õnnestub kirjutamine kõige paremini, kui unustan kõik muu, nii iseenda kui ka selle, et parasjagu kirjutatan. Tavaliselt kuulan muusikat, mis aitab saavutada teatud rütmi. Pooleteise tunni möödudes võin avastada, et plaad on mänginud juba mitu korda, aga ma ei ole ühtegi lugu kuulnud.

Parim näide talisest ärakadumise võimest on teatrikooli esimese kursuse ajast. Sõitsin koos kursusepoistega Tallinnast Tartusse. Mul tuli üks idee, mille pidin ruutu kirja panema. Võtsin

märkmiku välja, aga kirjutamise käigus läks kottipimedaks. Kirjutasin aimamisi edasi lootes, et loen hiljem välja. Ühel hetkel küsis mu kursavend hämmastunult, et mida ma teen. Vastasin, et kirjutatan lugu. Pärast sai sellest asja ka, see on osa ühest pikemast tööst.

Nii et sisuliselt on mul lihtsalt arvufit vaja.

Muusika kuulamine on üks asi, aga mis kuulub veel su kirjutamisrituaali juurde?

Ei lähe Facebooki.

Suudad sa sellest kinni ka pidada?

Jaa, kui ma tegelen millegagi tõsiselt. On olnud hetki, kus olen püüdnud kirjutada kohe pärast ärkamist, kui pea on värske ja

päevamuljed pole veel sisse murdnud. Parem on mitte lugeda meili ja üldse vältida Interneti, v.a info leidmiseks.

Aga on sul kirjutamispaheid? Suitsetamine, kohvijoomine?

Mulle ei ole suitsetamine ega kohvijoomine üldse ette nähtud. Isegi kui olen üritanud seda kirjanikupoosi järele teha, siis ikka ei tule välja. Suitsetades lähevad mul kõik mõtted kinni ja hakkab paha. Kohviga on sama halvad lood.

Siis sa ei ole üldse õige kirjanik!

Ma tean! Aga kirjutades peab ikka mugav olema, kuidas ma muidu saan end unustada. Kui ma suitsetan või joon kohvi, siis kulub juba aega puhtalt mürgitusest

ülesaamiseks. Aga kõige levinum tänapäeva kirjaniku pahe on wifi mitte väljalülitamine ja Internetti äraeksimine. Kõik muu on lihtsamini ületatav.

Ei ole midagi raskemat kui Facebookist väljalogimine.

Ei ole jah. Karm aeg, väga karm aeg.

Sa tegutsed teatris, oled OPL-i saatejuht, lisaks kirjutad. Kas püüad kõigis oma tegemistes ühte läbi-vat joont hoida või suudad sa teemalt teemale problemaatiliselt hüpata?

Ühtpidi tunnen, et elan piltides. Liigun ruumist ruumi, milles on oma mängud ja reeglid ja mis üksteist ei kõneta. Mu jaoks ongi huvitav, mis nurga alt keegi mulle läheneb. Võin rääkida

kui saatejuht, kirjanik, näitleja või lavastaja. Eristab see, milliseks muutun neid jutte rääkides ja milline on enesekindluse aste. Teatrijuttu võin lõdvemalt lobiseda, kirjanikupositsioonil alles tekib kohe introvertsem olek ning sotsiaalselt ebapädevama inimese tunne. Kui aga keegi läheneb mulle kui näitlejale, siis võin teha mida iganes.

Minu enda jaoks jookseb selle kõige all maa-aluse jõena kirjutamine. Kirjutamine on osa minu mõtlemisviisist ja elutajust. Teiste meediumite jaoks vajan ma alati teisi inimesi. Lavastuses vajan näitlejat ja näitleja vajab mind. OPL-i puhul olen töögraafikute kaudu seotud kümnete teiste inimestega terves Rahvusringhäälingus. Kirjutades sõltun aga ainult iseendast ja

mitte keegi ei saa mind aidata. Kui kirjutamine ebaõnnestub, siis on küll halb olla, aga keegi ei saa sind aidata. Kui aga kõik toimib, siis on jällegi väga lahe. Ainult et seda rõõmu ei saa liiga vara kellegagi jagada. Poololeva teksti puhul võib juhtuda, et teine inimene ei pruugi veel aru saada, mida ma kavatsenud olen. Sinise raamatu ["Ma olen elus olemise tunne", toim.] kirjutamise kulul kokku neli aastat, kuigi ma ise arvasin, et nii kaua küll ei lähe, arvestades, et see on nii tilluke. Kirjutamine nõuab järjepidevust ja jaksu, nii et see peab lähtuma ennekõike minu enda vajadusest. Teatrit tehes saab rohkem teistele toetuda, kui kukud ära, siis tõmbavad teised sind jälle käima.

Laenad sa teistelt kirjanikelt kirjutamisnippe?

Kindlasti. Kirjutamine eeldab üksindust, aga sellega kaasneb omamoodi virtuaalne maailm, mis hoiab sind ühenduses kõikide teiste kirjanikega. Loetust moodustub pilv ja nii ümbritsevad mind kõikide kirjanike hääled, kes on mind viinud kohtadesse, kuhu ma poleks ükski jõudnud.

Kui ma hakkasin kirjutandusest huvituma, siis mõjutas mind väga palju Chuck Palahniuk. Ma ei ole ainus inimene, kes mainib just teda olulise mõjutajana. Palahniuki üheks juhtumõtteks on soov innustada teisi inimesi. Parim asi, mis tema arvates juhtuda saab, on see, kui tal õnnestub oma raamatu kaudu tekitada kirjanuskauges inimeses lugemisisu

Foto: Jana Solom

ning tekitada temas huvi ka ise luua. Mulle just niimoodi Palahniuk mõjuski.

Kelle tagasisidet sa usaldad, kelle oma pead oluliseks?

Ma pühendasin sinise raamatu sõber Jaagule. Kui sel raamatul oleks ainult üks inimene, kellele see oleks suunatud ja kellele see võiks korda minna, siis see oleks tema. Sealt edasi on juba soovkujutelmad. Kuigi mis oleks halba selles, kui see kõigile meeldiks? Mida aga ilmselgelt ei juhtu iialgi.

Autori suhted oma materjaliga on üsna keerukad, samuti on keeruline see, kuidas teda mõjutab, kui tema raamat kellelegi meeldib või mitte, kuidas see kedagi kõnetab. Mul ei ole suurt midagi peale hakata mõtle-

misega, millisele kriitikule tahaksin meeldida või kas pean täitma mingit sotsiaalset tellimust. Nii palju on, et see aitab mul veelgi teadlikumalt oma rida ajada. Ma ei saa vastata kõikidele standarditele ja see teadmine annab mulle julgust ning kindlameelsust neist eemaldumiseks või hoopis nende kõrvaleheitmiseks.

See on su kolmas raamat. Lisaks esiknäidendile “Nagu poisid vihma käes” on raamatuna ilmunud ka näidend “Portselan suits” (2007). Tunned sa end nüüd kirjutades kindlamini?

Kui ma poleks kirjutanud kõiki neid varasemaid tekste, siis ma ei oleks saanud kuidagi jõuda selleni, kuidas praegu kirjutan. Kuigi kirju-

tamine ise ei ole kergemaks muutunud. Tahaksin juba, et inimesed näeksid, kuhu ma praegu jõudnud olen. Kirjutamise üks häda ongi, et aeg kirjutama hakkamisest kuni lugejateni jõudmiseni on väga pikk. Lugejate jaoks olen oma viimase teksti tasandil, kuigi ise olen juba edasi liikunud.

Mis oli sinise raamatu puhul sinu jaoks väljakutse?

Stiili leidmine. Raamat räägib tühjusest, tunnete varjamisest ja allasurumisest, kirjeldused liiguvad ainult pealispinnal. Nii et pidin leidma viisi, kuidas tasakaalus hoida ilusat ja steriilset, protokollivat jahedat keelt, ilma et kisuks kummallegi poole kiiva.

Tahtsin juba öelda, et su viimase raamatu pealkiri on tavalult pikk ja täislausena harvaesinev, kui meenus, et tegelikult on see üsna lühikese aja jooksul juba teine taoline. Muide, hästi ettemängitud teema seminari- ja bakalaureuseiõõdeks (ä la “Tänase noorsoo pained kuvandipõhises tarbimiskuhiskonnas Siim Nurkliku ja Jim Ashilevi loomingu näitel”). Kuivõrd sa oma raamatu puhul Siimu tekstiga arvestasid?

No kui Siim mind mõne kuu eest Krahlis nägi, küsis ta mult: “Millal sul see minu pealkirjaga raamat välja tuleb?” Tegelikult sündisid mõlemad teosed teine-teisest täiesti eraldi. Mu raamatu toorvorm sai valmis 2007. aasta suvel

ja sel ajal polnud Siim veel oma näidendit avaldanud. Kui ta hiljem näidendivõistlusel preemia sai, mõtlesin: "Oh, kui lahe pealkiri." Alles siis taipasin, et mu romaanil on ju küllaltki sarnane pealkiri. Aga ma ei hakanud seda enam muutama. Ei tulnud enam ühtegi loomilikumat pealkirja.

Romaanide puhul on suur ootus nii tänapäeva kui Eesti ajaloo murrangulisi perioode käsitlevate teoste järele. Kuivõrd sa seda tajud ning sellega arvestad?

Nüüd me oleme juba lähedal sellele küsimusele, et viimane eesti suurkirjanik on Mats Traat ja mis saab edasi, sest keegi ei kirjuta enam suuri lugusid...

...sinugi romaan on kahtlaselt õhuke...

...mistõttu ei ole enam "meie aja romaan". Ma ei tea, mis saab.

Minu viimase aja suuri lugemiselamusi oli Nicholson Bakeri "Human Smoke". See koosneb poole- kuni kolmeleheküljelistest lõikudest, millest igaühe tegevus leiab aset teatud kuupäeval ning aastal. Baker alustab 19. sajandi lõpust ning jõuab Teise maailmasõjani. Ta kirjeldab väga subjektiivselt killukesi erinevate inimeste eludest. Ühel hetkel tulevad mängu suured ajaloolised nimed, aga neid esitatakse lihtsalt inimestena, kel on oma otsused langetada. Näiteks Hitler on algul lihtsalt üks suvaline tüüp, kes üritab mingit ideed läbi viia. "Human Smoke" näitab

ühte viisi, kuidas on võimalik ajalugu jutustada. Selle raamatu üks võluisid on, et ajalugu rebitakse välja kehtestatud kujutlusest ning ühtäkki see ei tundu enam paratamatu ja ainuvõimalik. Igapäevaseelt tehtud otsused ja liigutused mõjutavad üldisemat süsteemi, mis kasvab mingis suunas väga keerulise taimena ja lõpuks jõuab sündmustik Teise maailmasõjani.

Eesti ajaloo puhul annab veel väga palju teha. Näiteks küüditamise mõjulaine käis üle terve kultuuriruumi ja ma usun, et see läbibis lausa geneetilist koodi. Meie oleme selle kogemuse põlvkonnana kaasa saanud ja meie jaoks on küsimus, kuidas jutustada Eesti ajaloost nii, et see võimaldaks tervenemist ja vähendaks vimma.

Enk isegi veel meie põlvkonna jaoks on keeruline leida viise nendel teemadel rääkimiseks, sest valitseb vaikus. Oleme ruumis, kus igaüks tajub, et mingi teema on õhus, kuid samavõrd tajutakse, et tegelikult ei tohi sellest rääkida, kui sa just ei oska õigesti rääkida. Võib-olla hakkame lähemale jõudma ajale, mil vaikus murdub.

Hiljuti sattusin kuulma, kuidas üks koomiksimees rääkis, et Jaapani animes ja mangas on valdavaks allhoo-vuseks postapokalüptilisus, sest Jaapan ongi postapokalüptiline ühiskond. Ega mul ei ole täpsemalt aimu, kuidas Jaapani kultuuriruumis Hiroshima kogemust kajastatakse, aga minu jaoks oli huvitav avastus, et taoline trauma mõjutab ka erinevaid täna-

päevaseid subkultuure (mitte ainult mangat). Tagajärgedega tegeletakse ka teadvustamatult. Otsest ei kuju-tata tolleaegseid sündmusi, sest selle trauma mõjulaine on vormunud juba millekski muuks. See on ka üks viis, kuidas kultuuriruumis teatud teemad edasi kanduvad.

Kellelt sa heitel kõige rohkem õpid?

Sõltub teemast. Lähedustunde ja armastussideme käsitlemisel on eeskujuks Banana Yoshimoto.

Kirjanikuna sain viimati palju Junot Díaz'i raamatust "The Brief Wondrous Life of Oscar Wao". Minu jaoks on see raamat dostojevskilik, kuigi tegemist on hoopis teisest ajast ning kultuurist pärit kirjanikuga. Kirjaniku juured on Dominikaani

Vabariigis, mis on pidanud toime tulema diktaator Trujillo valitsemisaja pärandiga. Raamat aga räägib nohikpoistest, jälgides tema elu sünnist kuni noormeheks sirgumiseni. Ta armastab koomikseid, on üleni vinniline ega oska kellegagi suhelda. Erinevate jutustajate kaudu antakse edasi ka poisi perekonna lugu ja veelgi üldisemal tasemel dominikaanlaste lugu. Nööpnõela ots on aga pidevalt sellel nohikul.

Minu jaoks on selle raamatu puhul hämmastav, kuidas Díaz loob n-ö suurt kirjandust, keskendudes üksikule, kuidas ta seob subkultuurilise loo oma rahvalooga. Ta teeb suurt kirjanudust praeguses ajas ja see on mõistetav tänapäevases kultuuris kasvanutele.

Aga kokkuvõttes ei saa

kopeerida. Võin olla lugejana targem kui kirjutajana, aga mul on autorina vaja läbida oma ülesanded ja etapid.

Kas taolise mitmekihilise loo jutustamine ei eelda distantsti? Díaz käsitleb mõõdunud sajandil juhtunut ja tema eelis võibki olla ajaline distantis materjalist. "Ma olen elus olemise tunne" räägib sinust veidi nooremast tegelasest. Kas ei tekkinud tunnet, et selle loo kirjutamiseks on liiga vara?

Teatrikoolis rõhutas

Kalju Komissarov pidevalt, et tuleb lugeda väga erinevaid raamatuid, sest näitleja saab laval mõelda ainult sellest, mida ta teab, näitleja ei saa mõelda sellest, mida ta ei tea. See oli üks osa tema õpetusest — lugege

raamatuid, mida te tavaliselt ei loe, lugege autoreid, keda te tavaliselt ei loe. Ka kirjanikuna ei saa ma mõelda sellest, mida ma ei tea ja mida rohkem õpin, seda kindlmini saan edasi liikuda ning julgemini üldistusi teha. Sinises raamatus teen üldistusi väga kitsal pinnal. See hõlmab teatud eagruppi ja sellest eagrupist omakorda üht konkreetset lõiku. See kindlasti ei pruugi kõnetada kõiki kahekümneandates olevaid eestlasi, vaid ikka teatud tüüpi.

Mis on ZA/UM (za-um.blogspot.com) ja mida sa seal teed? Kuidas läheb Purpurnusta Oruga?

ZA/UM on pöörane ideeplatvorm, mingi vaimu- ja vaimutsemislava, kus lokkab intellektuaalne loba, olme-

filosoofia, kunsti- ja kultuuri-
tuusamine. See on paljude
kaasautorite ühisblogi, mille
tuumik on Robert Kurvitz ja
Martin Luiga. Mind kutsuti
ka paar aastat tagasi punkti,
aga millegipärast ei kirjuta
ma enam sinna mitte midagi.
Ja ma ei tea, kuidas läheb
Purpurmusta Oruga. Seal on
päris vaikne.

Teed sa OPI-i veel edasi?

Järgmise hooaja teen
kindlasti, sest liiga vara oleks
seda teed katkestada. Nii
kaua ma aga tõenäoliselt ei
tee nagu Karl-Martin Sini-
järv, kes oli OPI-i saatejuht
ühheksa aastat.

Äkki siis seitse aastat?

Paratamatult tuleb mingil
hetkel teha valik. Elu teatris
intensiivistub ja siis tekib
küsimus, kuidas leida aega

nii kirjutamiseks kui ka teatri
tegemiseks. Usun, et aastate
pärast tuleb uuesti mängu ka
film (toim.: Jim on lõpetanud
Tallinna Ülikooli audiovisu-
aalse meedia eriala). OPI-i
tegemine ei röövi nädalast
üüratult palju aega, aga pide-
valt proovisaalis olles tuleb
OPI ikka väga äkki. Tekib
tunne, nagu peaks korraaks
lipsama hoopis teise tempe-
ratuuriga basseini. Liigun
erinevate ruumide vahel, aga
sealjuures on oluline, kas
parasjagu on liikumine sujuv
või domineerivad katkes-
tused. Kui ei ole sujuv, siis
on tunne, et petad ennast
ja ka teisi.

Foto: Eia Uus

Indrek Lõbus

Indrek Lõbus (22) on avastanud kirjutamisega seoses midagi kummalist — teooria ja praktika kuuluvad eri kategooriatesse, neil ei ole ega saagi olla teineteisega mingit pistmist.

KOOL

Kooli vastu ei olnud Siiril midagi. Siirile meeldis kooli minna. Esimene kord, mäletas ta, olid sirelitel õied ja tänavad olid uued ja viisid kaugele nendest, mida ta teadis. Siirile meeldis koolis ja talle meeldis jälgida inimesi, kes seal ringi siblisid, ainult tundides käia talle väga ei meeldinud. Kõigi teistega, ka tema klassikaaslastega, paistis olevat vastupidi. Nemad vihkasid kooli, aga olid alati kõikjal kohal. Isegi pärast tunde tegelesid nad pidevalt millegagi.

“Klassivaim” — nimetati seda. Siiril klassivaimu ei olnud.

Mõnikord, poolel teel kooli, pööras ta viimasest teeristist teisele poole, mitte sinna, kuhu ta minema pidi. Nii eksles ta sageli tunni või kaks või kogu päeva ringi. Nii jõudis ta vene armeebaasi varemetesse, kus elasid kodutud. Ja ta tegi nendega juttu ja nad said tuttavaks.

Seal olid Tuum ja Sokk ja Kribu ja Annika ja Pipi. Neile tegi väga nalja, kui Siiri jälle tundi polnud läinud.

“Hakkab mõistus pähe tulema tüdrukul,” naeris Tuum.

Tema oli filosoof ja poliitik.

Siiri viis neile vahel oma taskuraha eest saia. Palju ei olnud tal raha kunagi, aga natukene oli. Ta käis tee peal poest läbi ja pööras enne kooli varemetesse, kus oli tavaliselt järgmise tunni alguseni. Ta mõistis, et ükskord võib asi viia selleni, et ka tema ise sinna varemetesse jääb. Ta mõistis seda ja käis seal ikkagi.

Seal õppis Siiri suitsetama.

“Suitsetamine on nagu nähtamatuks tegev rohi,” ütles ükskord Annika, kes oli seal elavatest kõige noorem — palju noorem kui Siiri ema.

Ja tõepoolest, kui ta suitsu tegi, tundus Siirile, et teda pannakse palju vähem tähele. Muidu oli alati natuke niisugune tunne, nagu mööduvad inimesed tänaval teaksid, et tegelikult, tegelikult peaks ta praegu tunnis olema. Võib-olla aitas see nii palju, et inimesed ei hoolinud enam, tegid näo, nagu

poleks see enam nende asi. Ja see oli nagu vabadus. Ja see oli hea. Ainult seda oleks olnud väga raske seletada.

Aga mitte alati ei puudunud Siiri tundidest, mitte alati ei pööranud ta õigelt teelt kõrvale. Ta käis koolis, tundides, ta istus seal ja kuulas. Siiri õppis, vähemalt ta püüdis õppida, aga see ei olnud lihtne. Mitte õpitav ei olnud raske, aga raske oli end sundida seda tähtsaks pidama. Huvitavad olid lood, mida mõni õpetaja teinekord rääkis. Need olid harilikult vanad õpetajad, nad õpetasid ajalugu või kirjandust ja kui nad rääkisid, tegi klass vihikutesse märkmeid. Siiri ei teinud märkmeid, Siiri kuulas, sest need lood olid huvitavad. Ja sellepärast ei läinud tal kontrolltööd eriti hästi, sellepärast öeldi talle, et ta on laisk ja peab ennast käsile võtma, sellepärast helistati talle koolist sageli koju. Aga peksa Siiri enam ei saanud. Ta oli juba nii vana, ta käis juba seitsmendas klassis.

Ja mida vähem ta hakkas peksa saama, seda vähem oli ta seotud oma vanematega, sest neil ei olnud palju ühist. Kool tõi ta kodust veel kaugemale ning ta sai endale sõbrad ja tunde, et ta on kuidagi ise olemas. Seegi oli kõik väga hea.

Ja mitte üheski tunnis ei istunud ta esimeses pingis ja mitte ka viimases. Ta istus teise ja viimase kolmandiku vahepeal. Aeg ja ruum väändusid tema ümber nii, et teda polnud näha, sest seal reas, sellel piiril asus omaette klass, omaette kool, omaette koolkond, mille saladusi lubas Siiri hoida. Ja ta hoidiski.

Sellessamas reas mitu pingivahet eemal istus veel ainult üks inimene, üks tüdruk, üks väga pikk, väga kummaline ja väga nurgeline tüdruk, kellega Siiri kunagi ei rääkinud. Ja tüdruk ei rääkinud temaga, aga nad tundsid teineteist hästi. See oli selle teadmise pärast.

Taavigi käis temaga ühes klassis. Ta käis ja nagu ei käinud ka. Nad ei rääkinud enam. Ja algul oli niimoodi veider, aga sellega harjus ära.

Taavil oli veel vähem sõpru kui Siiril. Ta vist pidas oma sõpradeks õpetajaid, aga see sõprus jäi vastamata. Õpetajad tegid lihtsalt oma tööd. Siiri sai sellest aru, aga Taavi ei paistnud saavat.

Alati küsis ta neilt asju, mis ei olnud olulised, mis olid klassi jaoks pigem naljakad, aga naljakad sellepärast, et Taavi ise tundus siis neile naljakas ja veider ja tobe. Siirile oleks

rohkem meeldinud, kui Taavi poleks niimoodi sõna võtnud, ta tundis siis miskipärast piinlikkust. Ja see oli väga imelik, sest Taavi ise ei paistnud seda kunagi tundvat. Siiri oleks nagu häbenenud Taavi eest.

Ja Taavi küsis: "Nii et kui lennuõnnetusi, näiteks, on väga palju, kas siis tänu sellele kunagi õpivad inimesed omal jõul lendama?"

Sest oli bioloogia tund ja neile räägiti liikide tekkimisest. Küsimus tekitas klassis kerge naerukahina. Siirigi tõmmati kuidagi sellega kaasa, aga ta ei teadnud, mis seal naljakat oli.

"Ei," vastas õpetaja.

"Miks?" küsis Taavi.

"Sest inimestel pole selleks vajalikke eeldusi. Pealegi ei jää keegi lennukist kukkudes ellu."

"Kas dinosaurustel oli vajalikke eeldusi, et lindudeks areneda?"

Õpetaja ütles, et oli küll ja inimesed kasutavad tänapäeval lendamiseks abivahendeid, mistõttu ei saa me enam niimoodi areneda, nagu seda tegid lindude eellased. Ja küsimuse peale: "Aga need, kes ei lenda lennukitega?", vastas õpetaja, et inimeste areng liigub teistsuguses suunas. Küsimust "Millises suunas?" ei tulnud ja õpetaja läks jutuga edasi ja õpilased tegid märkmeid, märkmeid, märkmeid ja siis helises kell välja.

Kui Siiri üksinda suitsunurka jõudis, oli Taavi juba seal.

Kuidas ta alati esimesena siia jõuab, mõtles Siiri siis ja mitte esimest korda. Suitsu tegid nad koos sageli, aga nad ei rääkinud palju. Ja väljaspool suitsunurka ei suhelnud nad üldse.

Siiri istus Taavi kõrvale kõnnitee äärel. Ta süütas endalegi suitsu ja nad suitsetasid.

Kogu nende vaatevälja võttis enda alla valgetest telliskividest müür teisel pool väikest tänavat ja nad istusid ja suitsetasid ja vaatasid seina. Siis nad suudlesid ja Siiri kustutas oma suitsu vastu asfalti. Ta tõusis ja läks tundi. Algas kirjandus ja Taavi vaatas talle pikalt järele. Siis tõusis temagi.

Ta vaatas enda ümber veel korra ringi, vaatas üles, hüppas, ja ei tulnudki enam alla tagasi.

MUUSA

Palju aega läheb mööda ja ükskord istub Taavi võib-olla ühel õhtul ühe laua taga ühes toas ja tema ees on paberid ja pudel veini, või kaks või kolm. Tal ei ole klaasi, kuhu seda valada, aga ta ei vajagi klaasi, pole kunagi vajanud.

Ja tema kõrval ütleb Antonio: "Jeesus ei kirjutanud ise mitte ühtegi rida."

"Ja vaata, mis tema õpetusest nüüd järel on," vastab talle Taavi ja võtab pudelist pika sõõmu.

Kaua aega tagasi on ta öösel oma vähesed asjad pakkinud ja läinud minema kõige juurest, mille juurest ta minema minna sai. Sest kord oli ta püüdnud inimestele näidata midagi, mida nad näha ei osanud, ja ta oli selle nimel väga pingutanud, aga inimesed olid naernud või mis veel hullem, väga püüdnud mõista.

Ja nii oli ta läbi kukkunud ülesandes, mis talle kord usaldatud oli. Aga ta ei andnud alla, sest nüüd Taavi kirjutab ja ta teeb seda omal jõul.

Riiulid ja kapid toas on täis ennast kordava ja enesele vasturääkiva teksti ja lihtsalt segaste lausetega täidetud lehti ja kaustikuid. Oma töö tulemust ei vaata ta kunagi üle. Ta teab, mida on kirjutanud, ega ole veel otsitavat leidnud. Kui leiab, siis tunneb ta selle ära. Peab lihtsalt kirjutama.

Aga ta istub sellel õhtul, hoiab pliiatsit paberi kohal ja joob pudelist veini ja ei kirjuta midagi.

Lihtne on ridade vahele tõde peita ja loota, et keegi selle sealt leiab. Ja lihtne on küsimusele vaikusega vastata ja oodata, et küsija ise mõistab. Aga küsijad siin ei ole nii taibukad. Niisugustes tingimustes ei ole lihtne tõde kuulutada.

"See kõik on siiski lihtne, sa tead," ütleb tema kõrval Antonio.

"Tõesti, tõesti, ainult mitte nii, nagu sina seda arvad. See saab olema lihtne, sest mina teen selle lihtsaks. Usu, kunagi isegi sinu jaoks."

Taavi joob veel ja nõjatub tooliga tahapoole. Ta mäletab liiga paljusid asju.

“Ma tõepoolest arvasin, et sellest kõigest on kasu. Ma arvasin, et ta teeb lõpuks silmad lahti...”

“Sa ei arvanud,” vastab talle Antonio, “ma tean, et sa ei arvanud. Ja sa tead, et ma tean.”

Häältega sinu peas on see häda, et nemad teavad kõike. Taavi oli juba piisavalt joonud, et nii mõelda.

“...ja kuidas ta kuulas. Ta ei noogutanud lihtsalt ega proovinud niisama midagi vahele öelda, midagi, mis kõlaks targana. Ta teadis tõepoolest — pidi teadma. Ta ei oleks seda kõike muidu nii kaua kannatanud...”

Antonio süütab suitsu. Ja Taavi jätkab:

“...aga talle läksid liiga palju korda teised inimesed...”

“Talle läksid sina ka korda,” vastab Antonio.

Aga Antonio sõnad ei jõua enam kellegini. Taavi jutustab edasi: “...ja kui ta kõndis, mäletad? Tal olid need sinised päevitusriided ja ta teadis, et ma vaatan, aga ta ei vaadanud mitte kunagi tagasi. Ja mina ei kutsunud teda mitte kunagi tagasi. Mina jäin alati koos sinuga sinna puu varju suitsetama — iga päev. Tead, ma arvan, et ta oli minu üle uhke.”

“Meie mõlema üle oli.”

Taavi teeb lahti järgmise pudeli.

“Viimane kord ta ütles lõpuks: “Minu jumal on minu juurest ära läinud.” See oli väga ilus, kuidas ta seda ütles, kuidagi spontaanselt ja ükskõikselt.”

“See tõepoolest oli väga ilus,” vastab talle Antonio — ja siis on hetk vaikust.

Ja Taavi joob ja ütleb: “Sa tead, et ma vihkan sind.”

“Jah, ma tean. Aga see ei olnud minu süü. Niisuguseid asju mina ei valitse.”

“Enam mitte,” vastab Taavi.

Antonio naer on nii lühike — Taavi ei pane seda tähele.

Ta kirjutab, kirjutab inimlikust tarkusest ja sinistest päevitusriietest ja sellest, kuidas ühte pole teiseta, ja see on pikk ja arusaamatu jutt. See on lugu Siinai mäest ja seadus-tahvlitest ja käed rüpes istumisest ja ta usub, et see kõik on arusaadav, vähemalt temale endalegi kunagi. Ja ta joob veel ja veel.

“Sellesse kõigesse jäävad ikka ja igavesti lüngad. Mitte keegi ei ole võimeline sinu lünki täitma. Sina ise ei ole võimeline oma lünki täitma,” ütleb talle kõrvalt Antonio.

Taavi kirjutab edasi ja teeb seda

- ✓ üha kiiremini, üha mõtlematumalt.
- ✓ See kõik muutub üha enam ja enam nagu palavikuks.
- ✓ Tema käed värisevad.
- ✓ Ta joob veel
- ✓ ja väriseb lõpuks üle keha.

Siis võtab ta mantli ja püüab end sisse mässides soendada, aga sellest ei ole abi.

- ✓ Peab veel jooma.

Antonio vaatab talle otsa, naerab ja ütleb: “Sa oled inimestest ikka väga kaugele jäänud, tead? Vaata aknast välja, nad on seal. Nad ootavad ja sina püüad siin värisedes üksinda hakkama saada. Kutsu nad külla — küsi neilt, mida nad kuulda tahavad. Mis sa arvad, on see paha mõte?”

“Käi persse,” vastab talle Taavi.

- ✓ Ta ei saa enam lasta end segada.

Teine pudel hakkab tühjaks saama. Ta kirjutab vastutusest iseenda ja eimillegi ees ning sellest, kuidas see kõik on üks ja sama, ja kuidas jumal ei saa kunagi ära minna.

- ✓ Ta joob
- ✓ ja joob veel
- ✓ ja tõuseb,
- ✓ koperdab vetsuni,
- ✓ laskub põlvili,
- ✓ vaatab veidi aega potti,
- ✓ oksendab
- ✓ ja tõuseb jälle,

et lõpuks pikali heita. Ja ta heidabki.

Ta lamab seal ja mõtted on nagu välgusähvatused taevas, mida sa suveööl silmanurgast näed. Ta haarab aknalauast. Liiga lämbe on ühtäkki selles toas, ta tõuseb ja avab akna. Sääsed ja muud putukad on seal klaasi taga juba valmis ründama seinalampi voodi kohal.

“Tulge! Tulge, kõik mu sõbrad, tulge sisse!” hüüab Taavi peaaegu et häälega. Ja ta vajub uuesti voodile. Sääsed maاندuvad temale, et oma kohust täita.

“Tead,” ütleb Taavi pärast mõningast säärast ohvrina lamamist, “ma lappasin mõnda päris esimest märkmikku, mis ma täis olen kritseldanud, ja see, mis ma sealt lugesin... Tead, ma ei ole enam nii hea, kui ma olin. Ma kirjutasin siis sellest, millest mul endal praegugi õieti aimu ei ole. Ja ma tegin seda hästi. Kuidas see üldse võimalik saab olla? Mingi säde on minus vist ära kustunud (just nii purjus on Taavi selleks ajaks.) ... või pigem, ainult üks säde ongi veel sellest suurest tulest järele jäänud. Ja see kõik ei olnud sugugi ammu. Tead, praegu tundub, et ma olin siis nagu prohvet, aga nüüd?”

“Nüüd oled sa kirjanik.”

“Jah. Ma arvasin alati, et need on üks ja sama, tead?”

“Jah.”

“See on kõige kurvem tunne.”

TAAVI

“Kas sa annaksid mulle midagi süüa? Mul ei ole süüa. Ma ostsin raamatu.”

Siiri laseb poisi vaikides sisse. Ta võtab talt mantli ja raputab sellelt lume. Ta katsub läbi taskud, et ära võtta pudel, tehes seda nii, et poiss tähele ei paneks, aga ta ei leia pudelit. Ja poiss ei oleks seda tähele pannud ka. Tema tähelepanu on kusagil mujal, mitte siin. See on nii peaaegu alati.

Ta paneb Taavi laua taha istuma ja hakkab talle võileibu valmistama. Taavi jälgib teda, aga Siiri on tema poole seljaga ega märka seda.

“Millise raamatu?” küsib Siiri vahepeal.

Kui Taavi ei vasta, ütleb Siiri: “Sa ütlesid, et ostsid oma viimase raha eest raamatu. Mis raamatu sa ostsid?”

“Ma ei mäleta,” vastab Taavi, “aga ma lugesin seda päeval, kui valge oli.”

“Näita mulle,” ütleb Siiri, sest ta kahtlustab, et Taavi ei ostnud päriselt raamatut.

Poiss kobab otsides kätega mantlitaskuid.

“Ma vist unustasin selle kusagile,” vastab ta lõpuks natuke vaikselt, piinlikkus hääles.

Ja miskipärast usub Siiri nüüd poissi.

Ta toob taldriku leibadega lauale. Need on need seemnetega leivad ja Siiri on neile peale pannud võid ja juustu. Taavi võtab ja sööb. Mitte kunagi pole ta Siirile aitäh öelnud.

“See oli sinust,” ütleb Taavi järsku suutäite vahele, “ja minust.” Ta mõtleb. “Kummaline, kui palju raamatuid sellest on...”

Siiri hoiab ennast tagasi, et mitte vastata nii, nagu ikka vastatakse, et mitte öelda midagi sellist nagu “mhmh” või “jah”. Talle meeldib, kuidas Taavi sõnad nõnda õhku jäävad ja tuba täidavad. Ta ei saa neist alati aru, aga need tekitavad hea tunde.

Kuid võileivad saavad taldrikult otsa. Nad istuvad veel veidi. Siiri ütleb, et talle meeldib uues koolis, et seal on teistmoodi, hoopis parem, et seal õpib ta asjadest paremini aru saama ja esimest korda on tal tunne, et temast saab kunagi midagi. Ja Taavi vastab: "Mhmh," ja siis hetke pärast: "Jah." Ta hingab läbi nina kuuldavalt välja, ta tõuseb taburetilt, läheb esiku poole, et mantlit võtta.

"Kas sa ei jää?" küsib Siiri, kes pole veel tõusnud.

Hetkeks jääb Taavi seisma, ta ütleb, et tänavalambid on täna kollased, ta ütleb, et alati see nii ei ole, ta ütleb, et ta ei tea, miks see nii on. Ta ütleb, et seal on täna õhtul ilus.

"Aga tuiskab ju väljas."

On vaikus, Taavi nagu poleks teda kuulnud ja Siiri ütleb lõpuks: "Mine siis."

Nüüd võib Taavi minna.

Uksel pöörab ta ringi ja ulatab tüdrukule taskust raamatu.

"Sulle meeldib see raamat, see on sinust... ja minust. Aga seda ma juba ütlesin."

Taavi ei ole kunagi suurt hoolinud sellest, mis see on, mida ta teeb. Tähtis on olnud ainult, et teda selle juures ei segataks. Ja et Siirile meeldiks see, mida ta teeb.

Toomas Aasmäe

Toomas Aasmäe (22) kirjutab naiivseid tekste. Paaril neist on tõetera ka sees. Suurem osa on lihtsalt naiivsed. Aga mõnele meeldibki selliseid tekste lugeda. Ja mõnele neid kirjutada.

EUROOPA

Kui ma saan suureks
ma ei taha endale suuremat autot
ega miljonit dollarit
ainult seda tüdrukut kes mind nii kelmikalt sealt plakatilt vaatab

Kui ma saan suureks pole vaja elada vanaks nagu jaapanis
Kui ma saan suureks pole vaja saada kümmet poega nagu aafrikas
Kui ma saan suureks siis ma tahaks sinuga sama suitsusegust õhku
hingata kuskil pariisi agulis

Ja juua punast veini
Berliinis
või Pirogovi platsil
Või Cho-co-la-te-rie kohvikus
su kätt hoida
mõttes
Igavik.
See pole enam tähtis.

SOTSIAALSETELE NORMIDELE

Ma vilistan
Sinu sotsiaalsetele normidele

Vilistan kevadisele metsale,
et ta mind kuulda võtaks

Ma keelan ära lõpmatu enesekriitika
Ma keelan lõpliku tõe

Päikese poeg pole siin kellegi armust
ta loojub jättes Selene valitsema

Ma vilistan su tusameele talvele
kui kätte on jõudnud jaanuar

Ma vilistan su sügismasendusele
Nii oktoobris kui novembris

Ma tervitan su kevadearmastust
Nii nagu ta on iidsetest aegadest olnud.

Ma sünnin koos sinu ja Persephonega.
Ja lahkun sinu talve ja oma tusameelega.

Ons keegi näinud tuhmi Päikest?

KÕLEDATEST LASNAMÄE TÄNAVATEST

Te röögite perekoolis
Kutsute meid tagasi sööklasse
Kaelarätte kandma

Te teate kõike
minevikust

Teadke pealegi
minevikust

Nii laske käia ja jätke endale
mure ja palgast palgani töö.
Oma armukesed, egiptusereisid, põllukrundid ja vile
Te ei mõista.

Me ei ole minevikust.
Jätke endale malevad, nääripuud, karjerism ja väikelinlus

Jätke endale pugemine, kitsad rinnad, hala ja vaev
Tõde ja õigus

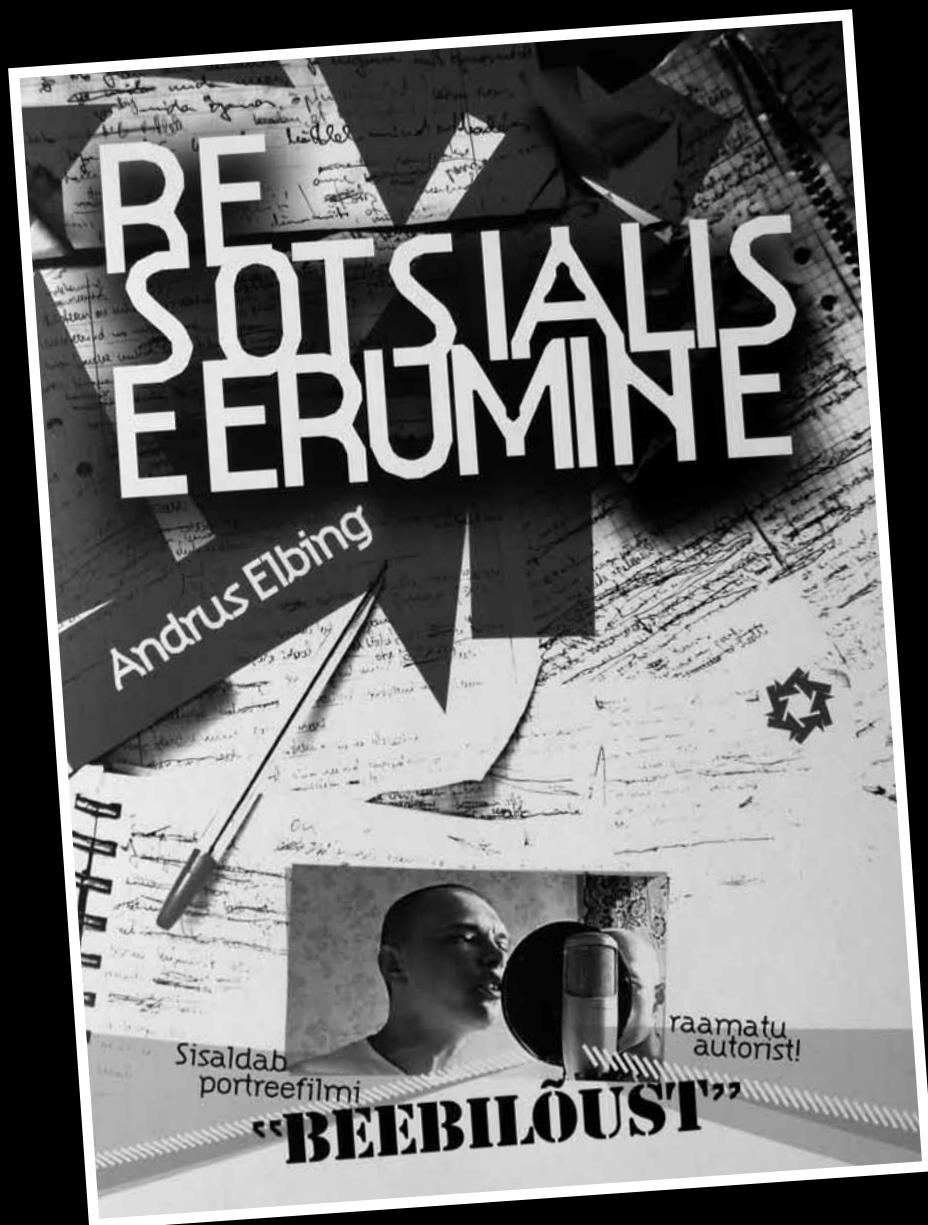
Need jätke endale.
Koledad lasnamäe tänavad.
Jätke see sügisball endale.
Ja puujalad.

Ja soome ehitajatöö või maasikakorjamine
Ja Nõukogude
Eesti
Kommunistlik
Partei
võtke endaga hauda kaasa.
Me ei jaga teie aateid.

Me ei taha teilt midagi.
Me tahame siit kõike.

Nüüd ja edaspidigi.

Aamen

RAEV JA ÄRKAMINE Linda-Mari Väli

/

«RESOTSIALISEERUMINE» Andrus Elbing Võluri Tagasitulek, 2010

Kultuuritõkestajate liikumise üks algatajaid ja eestvedajaid Kalle Lasn peab raevu üheks kõige positiivsemaks emotsiooniks kaasaegses maailmas. *Võib-olla sa ei oska seda tunnelit veel nimetada, aga sa tunned ta kohe ära* [, niipea kui ta tuleb], räägib ta oma raamatus "Culture Jam" (1999, eesti keeles 2005, lk 141) ja jätkab: *Oled tüdinud, ometi valdab sind rahutus. Tuju tõuseb ja langeb järsult. Teadmata kust ilmub äkki raev, mida suudad vaevu ohjeldada*. Selline raev on Lasni sõnul vastukaaluks suurfirmade

diktatuurile ja ajupesule. See raev äratab, ärgitab ja vabastab inimest, nii et too muutub šivalikult loomulikuks ja sünnitavaks, omamata mingit kättemaksu- või võidusoovi. Just sellist raevu aiman Andrus Elbingu luules: *Mäslev põu, / kui on sõnasse valatud, / kuulge, kuis siis kärgatab kõu* (lk 13).

Elbingu teine luulekogu "Resotsialiseerumine" pole esimesest mahukam, küll aga ühtlasem nii oma tasemelt kui ka keelelt. Juba pealkirjas võib aimata väljakutset kaasaegsele ühiskonnale:

ühest küljest peaks vanglas karistust kandevee poeet treltide taga häälestuma väljaspoolse maailma lainele ja samastuma üldise moraalkoodeksiga, tegelikkuses (vähemalt tema tekstide järgi otsustades) leiab ta aga hoopis omaaegse elu- ja töökoodeksi ning salgab ühiskonnaisandate õpetuse kahekordselt maha: *Kui teist korda käed raudus / üle väina toodi mind praamiga, / siis sedakorda lõplikult / piadi tsoonikooma mind robotiseerima, / saboteerima mo mikroskeemi. / Kuid*

tsoonikoomast sai karmakooma: / taas-sünd inspireerituna süsteemist (lk 27).

Tööpöolest, Elbingust rääkides ei saa üle ega ümber tema taustast. Tema uuele kogule on lisatud isegi tausta avav portreefilm ning mineviku taak saadab teda luulemaastikule ilmumiseest saadik, ehkki üsna mõistetavatel põhjustel — on ju Elbing tööpöolest omapärase, isegi šokeeriva elukäiguga, veetnud mitu aastat oma elust vanglas ning enne seda noore reitsidivistina pimelinna tänavatel: *Ma siin neetud tänavasalgas, / end harind juba lapsest saadik / ja täna ma nagu Hugo Paadik, / kes tänaval magas, / üllen, et ma doktorikraadiks / on ma tänavapagas* (lk 22). Ometi ei saa öelda, et kriitikud oleksid Elbingule tema taustast tulenevalt mõõndusi teinud: Elbingu luule on tööpöolest ehe ja tema keel rikas, taotlused aga sügavad ja holistlikud: *Ärge kutsuge mind luuletajaks, / pole ma isegi luuletaja loode. / Ekslikult te peate mind tähtsaks, / sest see ma luule pole mo — / see on universumi toode* (lk 58).

Elbingu tekstid teeb ühest küljest omapäraseks öhkörn saare murre (eeskätt “mo” ja “so” kasutamine) ning vangla- ja tänavasläng, ent ka tema kujundikeeles ja metafoorivalikus on tunda jõulist isiksust, näiteks: *see kui määratsev puuma / kisub ribadeks poeedi pole* (lk 14) ja *nillis mind nagu näljane raisakull / mädand korjuse tükki* (lk 21). Kujundid on sageli sünged ja ängistavad, mõjuvad aga plastiliste ja loomulikena. Tekstid on selgelt rütmilised: Elbingu sõnaseadmine meenu- tabki kohaliku *hiphop-scene* keelt, aga nii raevukat ja leegitsevat hiphoppi pole mina meil veel kuulnud.

Elbingu tekstidest ja muusikast hoovab lausa pungile omast ägedust ja kompromissitust ning mulle tundub, et kaasaja muusikaline mässukese ongi pungi pealt hiphopi peale liikunud. Mõlemad suunad etableerusid massimeedia ja moeloojate survel juba ammu, ometi säilisid teatavad auto- noomsed vähemused — mässajad, mõtte- ja ütlemissulgusega radikaalid.

Sellegipoolest tundub kaasaegne alter-natiivpunk ehedast hiphopist kuidagi pehmem. Võib-olla on kohalikuks pungi vaimuse parimaks esindajaks (nüüd küll tegevuse lõpetanud) Operatsioon Õ koos Maie Parrikuga: nende muusikas on tunda tõelisele pungile omast minnalaskmist ja vabameelsust. Aga tõise ühiskonna-kriitilise poolusena on tänapäeval lavale astunud hoopis hiphop — räpparite “tulistamises” pole pungilikku kergust, ainus rõhk on tõsisel ja selgelt edas-tatud sõnumil ning igasugune mask või karneval heidetakse kõrvale (ehkki on ka samasse suunda sobituvaid punkbände, eesti uutest tulijatest võiks kõige lootustandvama tegijana välja pakkuda Varuväljapääsu), vähemalt heidavad selle kõrvale tõsiselt mässu-meelsed räpparid: hiphop on konkreetne kultuur. Nagu Elbing ise ütleb: *Üks süda / ning ta avatud, / temas armastusele on koht. / See on üks ja ainus armastus — / number üks, / üks ja ainus hiphop* (lk 16).

Gnostiliste tekstide eneseotsingulises maailmamõtestamises (või “mõtestatamuses”) võiks Elbingut ehk Beebi-lõusta (tema identiteet MC-na) võrrelda ühe teise kohaliku räppariga, Põhjamaade Hirmuga, sest mõlema luules on tunda teatavat psühheedilist alatoonit ja “sealpoolse” kogemust, aga Elbing on (vähemalt uuemast Põhjamaade Hirmust) tunduvalt sotsiaaliakeskem ja tumedam. Mineviku katsumused ja üleelamised on andnud talle võimaluse ühiskonnakriitikat nii-öelda näost näkku teha: Elbing on omal nahal tunda saanud politseivägivalda, vangla mõttetust ja ula peale jäetud nooruki hüljatust ja viha. Tema kriitika ei ole sündinud tühjalt kohalt, sel on konkreetne põhjus — Elbingu kriitika ise ongi kaasaja jultumuse ja hoolimatuse tagajärg. Tema tekstide taga aimub pidevat vabadusepüüdlust: ta ei taha süsteemi diktaadile alluda, lasta end vormi valada, ta tahab hoopis uuea ärgata ja otsida ise oma teed: *Aastaid tagasi, / Saare PP mendid ühe pahandust teind / hundikutsika teolt*

tabasid, / neil õnnestus ta sulgeda kuupi, / et ta hundi-identiteet panna fuuki, / a nad pakkusid huupi, / et 32 kuupi on suuflik ta ajusid laputama. / Hundikutsikast kasvas stepihunt, / kes neid ja iseennast vihkab. / 32 kuupi pole suutnud teda kodustada, / sest ta ikka hundi kombel kitse verd ihkab (lk 29).

Elbingu tekstid võikski jaotada sotsiaalseteksteks ja gnostilisteks, aga üldiselt kipuvad need kaks poolset tema luules segunema. Tema esimese luulekogu “Siin Beebilõust, tere! Häired pimelinna tänavalt” (2006) eessõnas ütleb arhitekt Vilen Künnapu, et *Andrus Elbing elas Tallinna Vanglas viie-aastast karistust kandes üle vaimse ärkamise [...] — sai valgustuse*. Seda “valgustust” väljendab Elbing ka oma luules: *Ja ükskord see süda haaraski mind endasse / või haarasin ma südame. / Ei tea, kuid see üks kord ma kohtasin hinge / ja see hing olin ma ise. // Sel hetkel ma tundsin ära iseend, / et ma teie / ja kõiksuse eeterlik vend*

(lk 47). Peab tunnistama, et Elbingu gnostilised riimid jätavad tõepoolest nii-öelda tõelise mulje, need ei tundu teeseldud või kujutletud. Kui muistsete gnostiliste sekte põhiliseks probleemiks oli maailma ja iseenda sisse trelitatus, siis sama motiiv kordub ka Elbingu luules: *Ta on puuris ajas ja ruumis, / puuris oma luus ja lihas* (lk 14) ja *iseeneses kord rohkem vangis, / kui selles ümberkasvatuskambris* (lk 29). Keskaegse Euroopa gnostiliseks taassünniks võib pidada alkeemikute ärkamist — nad talletasid oma salaõpetuse müstilistesse ja sümbolistlikesse piltidesse ning otsisid näiliselt “tarkade kivi”, mis pidi tavametalli kullaks muutma ja andma igavese elu, kuid nende otsingute taga võis aimata peidetud tähendust, seda võib dešifreerida kui püüdu tunnetada universumi saladust ja ühtsust (ehk taibata tõde, mis on lähedane budistlikule kingastumisele ja võiks ülekantult tähendada ka kõige oleva “kullaks” muutmist): see tunnetus vabastaks

inimhinge maisest hädaorust (budistliku paralleelina sansaararattast ehk igaveste ümbersündide ahelast) ja annaks nii-öelda igavese elu (sest hing on ju igavene). Elbingu luules leidub samuti alkeemilisi vihjeid — *Kunagi, millalgi lõppen ma mullaks, / kuid oma tinase mina, / ma nagu alkeemik enne ehk põletan kullaks* (lk 31) –, peale selle veel sagedast püüdu tunnetada abstraktsesse (näiteks inimkeelsesse) ja materiaalsesse vormi valamatut, mis on seega ainus tõeline, jääv ja igavene: *Ärge mulle seda pange pahaks, / et tunda tundmatut / ja mõõta mõõtmatut ma tahaks. / Mõelda mõelmatut, / kuulda kuulmatut, / ja ärge pange mulle pahaks ka, / et öelda öelmatut ma tahaks ka* (lk 53). Samamoodi kajastub Elbingu luules ida filosoofiale omane, zenlik mõtteviis ning kriitiline hoiak lääneliku tendentsi suhtes tõelist sõnaliste abstraktsioonide taha peita: *Lihtsus / on võti asjade südamisse — tõde. / Aga asjad lähevad keeruliseks, / kui lihtsusele*

astub vastu kahtlev inimmõte. [...]
Asjad lihtsalt on nii (lk 54).

Elbingu isikus seguneb nii poeet kui räppar ja MC-na on teda nauditav, isegi põnev kuulata, sest tema sisseelamine omaenese sõnadesse on nõnda täielik, et tema räppimine ei muutu kunagi mehaaniliseks või monotoonseks, iga sõna “tulistatakse” ise rõhuga ja iga lause on kantud tähenduse rütmist. Ent toimub veel ka kolmas, tätoveeringukunstnikuks liigitumine, sest “Resotsialiseerumine” on illustreeritud Elbingu enese graafikaga ja läbi tema piltide avaneb minu meelest eelkõige Elbingu “taust”, millele rõhumist pean siinkohal vajalikuks, ehkki eelistaksin autori mineviku ümber keerutamist vältida, sest lõpuks on tema tekstid iseseisvad teosed ning nende mõistmiseks ja mõtestamiseks ei pea tundma Elbingu elulisi detaile. Juba joonistuste laad (tätoveeringukunst) ja pildikeel (näiteks agressiivsed revolvririga klounid või robocoplik vangivalvur) näivad vihjavat vangla- või tänavakultuurile, samas on

neis tunda ka teatavat lisamõõdet. Pilt alasti ja haraliaetud jalgaadega tütarlap- sest võiks näiteks mõjuda räigelt, aga jätab hoopis kuidagi peenetunelise mulje, sest joonistaja on justkui teadvustamatu (või teadvustatud) taktitundega jätnud kõige intiimsema piirkonna kujutamata. Selline kompositsioon mõjub õrnalt, lausa hoolivalt ja viitab justkui autori süvas peituvatele varjatud tahkudele.

Ma ei tegi, kas nimetada “Resotsialiseerumist” sotsiaalseks või hoopis antisotsiaalseks teoseks — autor ise näib ju ühiskonnast justkui väljaspool seisvat, tema “tagasipöördumine” toimub hoopis teises võtmes, kui vangivalvurid või sotsiaaltöötajad võiksid oodata. Pigem on see iseenesesse pöördumine, mingi sisemise tõe leidmine, eneseavastus, mis muudab küll isiksust sootumaks, aga mitte “mentide” või “kentide” huvides. Ning see enese avastus viib enese avamiseni — läbi luule ja hiphopi — ning lõpuks enese leidmiseni või vähemalt gnostilis-

Linda-Mari Väli

Linda-Mari Väli (23) on üks lihtne hing. Aasta lõpus annab ta iseseisvalt välja oma uue romaani, milles katsub vaadelda psühhedelismi, sulistsidalismi ja nõnda edasi. Seega ei ütlevat romaan mitte midagi uut, aga mida uut saavatki öelda ja olla selles igavesest ajast ja igavesti kestvas universumis? Või siis teistpidi: kas pole mitte uus kõik see, mida me hetkes kogeme, näeme ja näituseks ka kirjutame, sest heik on ju alati uus ja hetkes ei ole midagi peale tema enese kunagi olnudki?

tele radadele kandumiseni. Avatam-
saka-suutras öeldakse: *Indra taevas*
on selline pärlikee, et kui ühte pärlit
vaadata, võib seal näha peegeldumas
kõiki teisi. Sama lugu on iga maailma
asjaga: ta pole ainult tema ise, vaid
sisaldab ka kõiki teisi asju ja tegelikult
ongi kõik teised asjad. Igas tolmu-
kübemes on lugematuid buddhasid.
Samas vaimus jätkates võiksin ma
öelda, et Elbing peegeldub vastu mu
enese südamest: *Kui tunned, / et see*
luule on so südame hääl, / mida sa
näed sõnades, / siis ma olen so vend, /
keda kannad sa südames (lk 11).

Selma Lønning Aarø

Selma Lønning Aarø on sündinud 1972. aastal Norras, Hordalandis. Tema esimene romaan ilmus aastal 1995 ja sai kohe Cappeleni parima debüüdi auhinna. Aarø on praeguseks välja andnud seitse romaani, kaks lasteraamatut, kirjutanud ohtralt lühivorme ja teinud kaastööd Norra suurematele ajalehtedele. Aarø teostes on küll palju sellist, milles võib ära tunda heaoluühiskonnale ja ka Põhjalale tüüpilist, nii teemavalikus kui -käsitluses, ent ometi on tema laad ja jutustajaanne hoidnud ära klišeedesse kaldumist. Pöördkähkid tema tegelaste eludes ja teostes endis on justkui jõuetu käega antud kõrvakiil, mis vaibub õlapatsutuseks. Tema tegelaste resignatsioon ei ole nõrk, vaid lihtsalt paratamatu ja oma leppimises ilus. Tema otsingud valguse ja pimeduse ääremail on julged, jultunud ja neis on alati midagi üllatavat.

Käesolev tõlge pärineb romaanist "Vill ni åka mera" (Cappelen Damm, 2003, lk 39–46).

KATKEND ROMAANIST «KAS TAHATE VEEL»

Norra keelest Annika Kupits

Las ma räägin sulle neist maalidest, Berg. Sellest, kuidas need mu isalt elu võtsid. Sa oled tasa ja kuni sa vaikid, räägin edasi. Ma ei suuda vait jääda. Kihutan alla kõige kõrgemast künkast, kust ma varem kunagi pole julgenud alla lasta. On juba hilja ümber mõelda, ringi pöörata, ja ma tean, et sa kuuled mind — me sööstame koos allapoole. Mu silme ette kerkib meie elutuba nii, nagu ta oli, enne kui Sara hakkas seinu lammutama ja tapetseerima.

Ma ei ole vanem kui üksteist aastat. On oktoobriõhtu ja me oleme isaga mõnda aega üksi olnud. Me oleme üldse kogu aeg üksi. Ema on kadunud. Isegi siis, kui ta on kodus, on ta kusagil ära. Isa õpetab mind Casinot mängima. Ma istun laua taga ja üritan punktikaarte ükskord ometi meelde jätta — poti kaks, ruutu kümme jne. Isa on pööningule läinud. Ma kuulen ta samme, kuidas ta seal edasi-tagasi tammub. Ja siis tuleb ema koju, ta on elevil ja tal on suur, lapik pakk kaenla all. Ta särab ja ma küsin, mis pakk see selline on. Ema vaatab kähku enda ümber ning tirib mu koridori, panipaika. Ta on küll pisike, aga siin peab temagi kummargil olema. Ta kükitab maha ja tirib pakilt paberi ära.

“Kas pole mitte imeline!” ütleb ta ja vaatab mulle särasilmil otsa.

Ma noogutan. See on ilus pilt ja mul on hea meel, et ta seda mulle näitab, et ta midagi mulle näitab.

“Luba, et sa isale ei räägi!”

Ma noogutan tõsiselt. Aimamata, miks see pilt peab saladus olema, noogutan.

“Sa oled suur poiss. Kas sa lubad?”

Ma olen suur poiss. Ma luban. Ema seisab mu ees ja särab.

Ta hiilgab nagu vastpuhastatud hõbe ja ma soojendan end tema rõõmu paistel. Nüüd on ema minu juures, sel hetkel on ta olemas, üle pika aja. Ma luban, et pilt jääb saladuseks.

“Aga miks see saladus on?”

“Niisama. Saladused on ju toredad?”

Üle ema näo libiseb vari. Laud vajuvad raskelt üle ta siniste silmade. Pilk tõmbub tuhmiks ja mul tekib kõhe eelaimdus, et varsti juhtub midagi jubedat.

Ma vaatan pilti. Äkitselt ei tundu see enam üldse ilus. See on üks jube ja arusaamatu, kahe moondunud näoga pilt. Ma sirutan jala välja ja annan pildile hoobi. Kogu jõust. Ma tahan, et klaas selle ümbert puruneks, et kildude klirin jõuaks pööningule — isani. Et ta tuleks alla ja näeks seda tobedat pilti ning et saladusi enam ei oleks. Kuid pilt langeb pehmelt ema talvemantlite vastu panipaiga sügavuses ja ma näen, mis on kirjutatud pildi tagaküljele: *Annale, keda ma armastan*.

Anna on ema nimi. Isegi kui ma teda kunagi nii ei kutsu, tean, et ema nimi on Anna. Ja keegi armastab teda. Seda tean ma ka. Kuskil seal sügispimeduses on keegi, kes teda armastab. Seda ma ei taha. Isa võib teda armastada, talle pilte maalida. Mina võin teda armastada, aga ma ei taha, et teda armastaks keegi võõras kunstnik, kes maalib imelikke nägusid. Ema on meie oma.

Ta põlvitab ja võtab mul ümbert kinni. Tema peened sõrmed pitsitavad mu ihu ja hetkeks tundub, justkui oleks keegi minu elu ümber puuri pununud.

“Saladused on vahel päris toredad,” sosistab ta jälle, aga seekord tundub, nagu ta ise seda ei usuks, nagu oleks ta juba alla andnud. Ta ei sära enam, näeb ainult väsinud välja. Isegi vana.

Ema on muutunud. Ta näeb mind ja ei näe ka. Ta loksutab mahla maha. Ta lubab mul kõike teha. Ma võin mängida vanaisa viiulil, mis on liiga õrn ja võib iga hetk mu käte vahel puruneda. Mul lubatakse vaadata filme, mis on alla kuueteistaastastele keelatud. Ma võin ema sigarettidest mahvi tõmmata, mis tuhatooši serval üksteise järel kustuvad, aga ma ei tunne sellest kõigest rõõmu. Ma tahan ema, kes mind näeks. Päeviti on ta tundide kaupa ära. Isegi suvel, minu koolivaheajal, oli ta kogu aeg ära.

Kõige hullem on siis, kui ta koju tuleb. Siis püüab ta endalt õnne maha pesta. Ma näen teda esikus seismas ja oma keha pühkimas, et maha hõõruda seda, mida niikuinii näha pole. Kuskil on emal salajane rõõmuallikas, kuid seda õnne ei tohi keegi näha. Ei mina ega isa.

Ma mõtlen raamatule, mida loen siis, kui isaga raamatupoes olen. Need kaks köidet on seisnud sama koha peal, samas riiulis seistsaadik, kui ema ja isa esimest korda suudlesid. Isa ütleb, et keegi ei või neid raamatuid osta. Kui keegi üritab, raputab ta pead ja naeratab oma muhedat, pisut viltust naeratust:

“Nad elavad siin,” ütleb ta siis, “nad kuuluvad raamatupoega kokku, ja te ei taha ju ometi kogu poodi ära osta, või mis?”

Ükski klient ei taha kogu raamatupoodi ära osta. Nad vaatavad isa pisut imeliku pilguga.

Kord küsis üks sinise kaabuga paks daam, miks raamatud riiulis seisavad, kui need müügiks ei ole. Siis vastas isa, et imesid ei saa ei osta ega müüa ning et see teos on igatahes ime.

Need raamatud, mida isa imeks nimetab, on “Anna Karenina” kaks osa. Ühes kohas oli kirjutatud: “Ka poeg, nii nagu meeski, äratas Annas tunde, mis sarnanes pettumusega. Anna oli teda kenamana kujutlenud, kui ta tegelikult oli.”¹

Ma mõtlen ema näo peale, milline see on, kui ta oma järjekordselt pikalt linnaskäigult tagasi tuleb. Kas ma näen seal pettumust? Kas ema on minus pettunud?

Jah, saladused on toredad küll, kuid ühel päeval lipsab see mul söögilauas üle huulte. Me sööme kotlette hernepudrugaga. Ma joon šampusemaitselist limonaadi ja mul on uus tiigriga pinal, mille isa mulle raamatupoest kaasa oli toonud.

See juhtub kogemata, lihtsalt voolab minust välja nagu okse:

“Kas sa seda pilti üles ei riputagi?” küsin.

Kohe, kui olen selle välja öelnud, tahan oma sõnu tagasi võtta, teha nägu, et mingit pilti pole olemas, aga see ei ole võimalik. Mõnda asja ei saa enam tagasi võtta. On liiga hilja.

Jääb täiesti vaikseks. Vaikus kerkib tuppa nagu hiigelehitis. Nagu maailma kõrgeim maja, nagu Empire State Building.

Ema läheb närvi, ta silmad klaasistuvad ja pisaraid hakkab hääletult voolama. Kui vaikus kokku kukub – isa küsib, mis pildist ma räägin –, mõistan, et olen teinud midagi parandamatut.

Ema ei vasta. Hetkeks loodan, et pilt on mõeldud isale üllatuseks. Et ema ostis selle talle sünnipäevaks, isegi kui see on alles mitme kuu pärast. Et sellepärast ta istubki märgade silmadega, sõnagi iitsatamata. Tal on lihtsalt kahju, et üllatus luhta läks. Just nii see kõik ongi.

Isa vaatab mulle sõbralikult otsa.

“Räägi mulle sellest pildist,” ütleb ta lahkelt.

Ja ma ei tea miks, aga ma jooksen panipaigani, jooksen ema poole vaatamata ja näitan isale pilti, mis seal seisab, pooleldi halli paberiga kaetud. Ma olen midagi käima lükanud ning nüüd tuleb see lõpule viia. Mul ei ole valikut. Isa rebib paberi ära ja vaatab pilti. Ta käed on rahulikud, ei värise, kuid huuled võbelevad.

“Mis pilt see on?” küsin mina, aga isa ei vasta. Ta ei vasta, ei naerata. Ta ei näe mind enam, läheb minust kui varjust mööda ja kaob pööningule.

Ta jääb sinna kogu pärastlõunaks. Ta jääb sinna kogu ööks. Me kuuleme ta samme, kuidas ta ringi käib. Need on raskemad kui muidu, justkui jalutaks ta sügavas unes ja võiks mistahes hetkel ümber vajuda. Korra koputan ma suletud uksele. Surun nina võtmeaugu vastu ja tunnen õrna tärpen-tini lõhna, aga kui ma hüüan, ei vasta ta.

Ema istub toas ja nutab. Ma tahan teda lohutada, panna oma käed ta kaela ümber ja öelda, et kõik saab korda, aga ma ei ole sel päeval ma ise. Keegi ei ole majas iseenda moodi ning ma pendeldan toa ja pööningutrepi vahel, samal ajal kui ema nuuksub ja isa tormab tema pea kohal ringi. Ema nuuksub ja portselan vitriinkapis kliriseb nagu maavärina ajal.

Öösel magame külg külje kõrval. Me lamame tihedalt koos nagu karud talvel. Ema nutab. Ma ei tea, mida teha, aga ma surun end tema vastu ning tunnen tema naha ja ihu lõhna, parfüümi ja seda teist lõhna, mis on ainult tema oma. Lõpuks

jääme magama ja kui ärkame, on isa läinud ja ema voodi juures seisavad kaks pilti, mis on teineteisega sarnased. Mõlemal pildil on samad näod, aga piltide tagaküljed on erinevad.

Kolm päeva hiljem on isa ema voodis tagasi. Ja siis see juhtub. Ta süda jääb seisma.

Hiljem olen mõelnud, et ema oli isa ainuke seos eluga. Ema käed oli nabanöör, mis temast kinni hoidis, ja kui enam ei hoidnud, lõpetas isa hingamise.

Sel päeval istub Karl Wammer linnas ja ootab. Ta ootab, et saaks kõigi nähes käe ema ümber panna. Ta ootab, et elu võiks alata, kuid selle asemel jääb see seisma. Tunnid lähevad ja ta saab aru, et ema ei tule. Karl Wammer pöörab kõigele selja. Ta tõmbab telefoni seinast, jätab töö sinnapaika, ja juba samal õhtul magab ühe noore kunstitudengiga, tumeda, tugeva neiuga, kel ei õnnestu kuidagi teda teistele mõtetele viia.

Ema leinab. Ta leinab ja leinab, kuni temast ei ole muud järel kui hall vari, mis koogutab üle köögilaua. Ema teeb mulle kooli võileibu kaasa, peseb riideid, valmistab lõunasööki, aga ta on ära, alatiseks, ja sügaval minu sees on teadmine kõige halvemast. Et ta leinab valet meest. Et see, kelle pärast ta nutab, elab veel, mitte ei ole surnud.

Ema unustab oma poja. Ta unustab maja ja aia. Ema unustab kõik Karl Wammeri pärast, kes teda enam ei oota, kes veedab oma päevi juba teise naisega. Noorema naisega, kes õgib teda silmadega ja annab talle kõik, mida palutakse.

Paks tolmuksord katab aknalaudu, fotosid klaveril, ema ja isa pulmapilti, mis on tehtud parlamendihoone ees, kiirustades, sest külm oli väljakannatamatu. Ema on juba unustanud, kui külm see 1954. aasta talv oli. Ta on unustanud, kuidas laevad Oslo fjordi kinni külmusid, ununud on Haraldsen, minu isa

päästeingel, kes seisis tagaplaanil käsi muljades, peos kaks rongipiletit Pariisi — tema kingitus pruutpaarile. Ta on unustanud oma imelise, valge, laenatud kleidi. Varem võis ta lausa selle alusseelikute kahinat kuulda, kui silmad sulges. Nüüd ei kuule ta enam midagi.

Ma istun oma toas ja mõtlen, et ema on nüüd tumm, kurt ja pime. Et ta on kadunud pimedusse.

Hiljem olen lehtedest ja ajakirjadest otsinud Karl Wammeri nägu. Olen talle öösiti helistanud ja tema unist, karedat häält kuuldes toru hargile pannud. Noore mehena orienteerusin ka kottpimedas meie halli telefoni numbrilaua. Ma võisin numbri valida ilma tuld põlema panemata, kedagi üles äratamata.

Tema häält kuuldes valdas mind soov haavata seda meest, kes oli hävitanud mu pere ja isa. Minu isa, kes oli üle elanud pimeduse, pörgust küürus seljaga tagasi tulnud, minu isa, kes oli hästi hakkama saanud, kuni Karl Wammer meie ellu ilmus.

ANNIKA KUPITS

Annika Kupits (29) töötab
Eesti Rahvaluule Arhiivis
ja õpib Tartu Ülikoolis
skandinavistikat.

Otsuichi

Otsuichi, kodanikunimega Hirotaka Adachi, on 1978. aastal Fukuokas sündinud jaapani kirjanik, kes on tuntud nii lühijuttude, romaani "Goth" kui ka filmistsenaariumide autorina ning tegutseb oma pärisnime all ajuti ka režissöörina. Kirjanikudebüüdi tegi Otsuichi jutustusega "Suvi, ilutulestik ja minu laip", mis on kirja pandud mõrvatud tüdruku laiba vaatepunktist. Teose ilmumise ajal vaid 17aastane noormees pälvis selle eest Shueisha kirjastuse välja antava parima debüüdi auhinna. Otsuichi loomingut võib üldjoontes jagada kaheks: tumedatoonilisemateks õudusjuttudeks ja vähem võigasteks põnevuslugudeks. Mõlemat tüüpi kirjutistele on iseloomulik kõrgele kruvitud pingele ning ootamatu lõpplahendus.

Algselt internetis avaldatud "Vanasti päikeseloojangu pargis" ilmus trükkis 2006. aastal kogumikus "Zoo 2" ning on autori esimene eesti keelde tõlgitud teos. Loos on kõik see, mis teeb Otsuichist nii loetava põnevuskirjaniku — igapäevaelust välja kasvav õudus, kuklas kriipiv kõhedus ja üllatuslik pööre.

VANASTI PÄIKESELOOJANGU PARGIS

Jaapani keelest Kairi Jets ja Mari Kikerpill

Kui ma veel algkoolis käisin, asus naabruskonnas kena väike park. See oli ümbritsetud kõrgetest hoonetest ning õhtu saabudes kadusid sealt autode hääled ja inimeste kära. Pärast seda muutus park vaikseks kohaks — selliseks, kus lebas maas unustatud väike lapseking.

Õhtusöögiaja saabudes läksid mu mängukaaslased koju, mina pidin aga vanemate kojutulekuni pargis aega surnuks lööma.

Kui mul üksinda kiikumisest kõrini sai, mängisin liivakastis, justkui oleks mind miski sinna kutsunud. Pargi nurgas oli liivakast, kuid et tavaliselt olid lapsed haaratud kiikedest ja liumägedest, jäi see osa pargist alati unarusse.

Ilma ühegi vestluskaaslaseta mängisin õhtupoolikul, mil hoonete vahelt sisse paistev päike hääleta maailma punaseks värvis, selles liivakastis. Seal lebas kollane plastämber, mis oli vist kellestki maha jäänud.

Võtsin kingad ära ja hakkasin jalgadele liiva kühveldama. Liiv jahutas ja mõnus oli tunda väikseid teri varvaste vahele nirisemas.

Lõbustasin end ka nii, et ajasin käsi sügavale liiva sisse. Sellepärast hakkas mind huvitama, kui sügavale maa sisse liiv ulatus.

Kui pistaksin käed otse liiva sisse, nii sügavale, kui saan, kas siis oleksin lõpuks õlast saati sees? Kui sellest isale rääkisin, ei tahtnud ta mind uskuda: “Liivakastil on ju ometi põhi, kuidas saab see võimalik olla?”

Mina arvasin, et isa eksib. Tegelikult läheb mu käsi üleni liivakasti sisse. Olen kätt liivakasti pistes seda ju korduvalt proovinud.

Olen juba unustanud, mitmendal korral see juhtus. Sel tunnil, kui pargi nurgas kasvav puu paistis päikeseloojangus süsimusta siluetina, surusin oma paremat kätt õlani liiva sisse. Tundsin, et riivasin sõrmeotstega midagi.

Näis, et miski oli liiva sisse maetud. See oli pehme ja külm. Püüdsin teada saada, mis see küll oli, ja sirutasin kätt kõigest väest liivakasti sügavusse.

Nii sügaval, kui mu keskmise sõrme ots napilt ulatus, oli midagi pehmjat ja vetruvat.

Tahtsin sellest kinni haarata ja selle välja tõmmata, aga ei ulatunud. Tundsin hoopis, kuidas miski keerdus ümber mu sõrmede.

Kui ma käe välja tõmbasin ning järele vaatasin, selgus, et tegemist oli pikkade juustega. Sõrmede ümber oli keerdunud mitu karva. Juuksed olid liivased ja katkenud, aga mulle tundus, et need kuulusid tüdrukule.

Pistsin käe uuesti liiva sisse ja üritasin sinna maetud asja puudutada. Ent ükskõik kui sügavale ma sel korral kätt ka ei pistnud, ei suutnud mu sõrmeotsad midagi leida. Mul hakkas kahju.

Punaseks värvunud pargi äärt ümbritsesid kõrged hooned, mille aknad olid viimseni suletud, nii et mina ja liivakast olime justkui hiiglasliku seina abil ümbritsevast ära lõigatud.

Järsku näis mulle, et miski riivas mu liiva sisse pistetud paremat kätt. Puudutus oli õrn — tundus, nagu oleksid kalad oma suudega mind näkitsenud.

Kohe pärast seda haarati mul randmest. Haare oli tugev. Rannet pigistati kõvasti. Katsusin kätt välja tõmmata, ent mu parem käsi oli kui paigale naelutatud ega liikunud. Läheduses polnud kedagi, isegi kui ma appi hüüdsin, kajaski mu hääli hoonetest ümbritsetud pargis lihtsalt vastu.

Miski kangutas jõuga lahti mu liiva sees tugevalt kinni pigistatud pihi. Tundsin, et keegi väike puudutab sõrmeotstega mu peopesa. Avastasin, et ta vist kirjutaski mu peopesale tähti.

“Aita mind siit välja!” kirjutas keegi liiva seest mu peopesale.

Mina aga pistsin oma maa peal olnud vasaku käe liivakasti sügavusse ning kirjutasin sõrmeotstega paremat rannet kinni hoidva käe seljale “ei”.

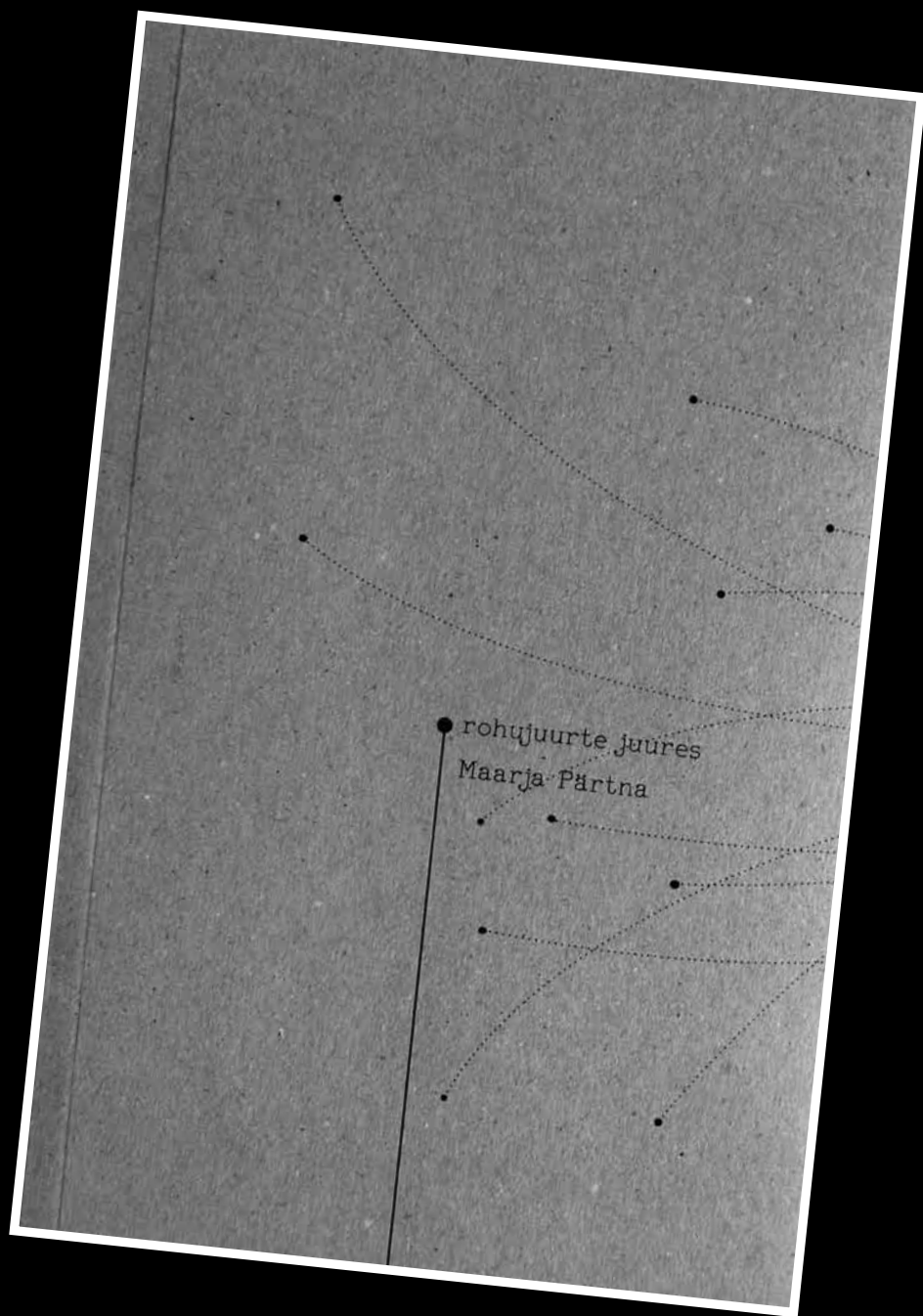
See keegi liiva seest lasi ilmselt pettununa mu parema käe randme lahti. Tõmbasin mõlemad käed liivakastist välja ja läksin koju. Sellest ajast saati ei läinud ma liivakasti lähedalegi. Kui park maha lõhuti ja selle asemele ehitati korterelamuid, käisin liivakasti üle vaatamas, aga see ei paistnud olevat piisavalt sügav, et miski saanuks sinna maetud olla.

MARI KIKERPILL & KAIRI JETS

Mari Kikerpill (24) ja Kairi Jets (26) õpivad Tartu Ülikoolis jaapani keelt Miyano-*sensei* käe all. Õpingute jooksul on neil tekkinud rävile allumatu jaapani keele ja kultuuri sõltuvus. Vabal ajal mattuvad nad *kanjidesse*, upuvad jaapani teledraamadesse ning lasevad end haarata napakatest diskussioonidest. Antud Otsuichi loo poole tõmbas neid selle gootilikkus ja lõõvus.

Tõlkimisel oli nõu ja jõuga abiks õpetaja Eri Miyano. Suured tänud ka toimetuse poolt.

ROHUJUURTE JUUREST TAEVATÄHTEDENI Maia Tammjärv

«ROHUJUURTE JUURES» Maarja Pärtna Värske Raamat, 2010

Kohe päris alguses, juba esimeses värsis — *toodi uudiseid teiselt planeedilt & hinged lahkusid täheleavades* (lk 5) — räägib Pärtna teisest planeedist: küllap paremast, mis oma paremuse kaudu võiks muuta paremaks ka selle praeguse planeedi, kus me kõik elame. See on ju ilus — uskuda ja loota, et parem maailm on võimalik või vähemasti kirjutada selle võimalikkusest. Teine planeet on ilmselt muidugi metafoor, vahend paremaks saamiseks,

parema maailma lootusest kirjutamiseks.

Üks teine noor luuletaja, Joanna Ellmann on oma luulekogus "Kõrbenud galaktikad"¹ samuti kasutanud teiste maailmade metafoore, osutamaks olemasoleva maailma puudujääkidele. Mis võiks olla see tõuge, mis paneb luuletajaid kõnelema teistest maailmadest, planeetidest, galaktikatest jne? Noor kriitik Maia Tammjärv on püüdnud Ellmanni "Kõrbenud galaktikaid" arvestades mõtestada seda nii: *Ühelt poolt*

osutab usk (ükskõik kas metafoorne või mitte) teistesse maailmadesse teatavale lohutusevajadusele, põgene-mise võimalikkusele [...]. Teiselt poolt jällegi viitavad väljendid nagu kõrbenud galaktikad, galaktikate üksindus või kosmosenukrus sellele, et ruumi poeetiline avardamine on vajalik lihtsalt selleks, et näidata, et kõnealune teema (milleks on näiteks üksindus, nukrus või elu) on selle/ühe maailma mõõt-kavas väljendamatü.² Mulle tundub,

¹ Joanna Ellmann. Kõrbenud galaktikad. Ilmamaa, 2009.

² Maia Tammjärv. *Fantasy-luule (aga mitte ainult)*. Värske Rõhk nr 21 (1/2010), lk 82.

et Ellmanni *teiste maailmade valgus* ("Kõrbenud galaktikad", lk 30) ja *kosmosenukrus* (sealsamas, lk 8) on pisut isiklikumad kui Pärtna *teine planeet* (lk 5), *rada taevatähtede järel* (lk 31) jne. Kui Ellmanni näis teisi maailmu otsima ajendavat isiklikum üksindus (mida ei tohiks siinkohal mitte mingil juhul võtta hinnangu või kriitikana — on ilmselge, et tegemist on täiesti erinevate luuletajatega, kes lihtsalt kasutavad sarnaseid metafoore), siis Pärtna paistab nägevat seda üldisemalt, muuhulgas ökoloo-giliselt. Pärtna näib muretsevat selle planeedi ellujäämise pärast või vähe-masti rõhutavat kaasaegse tööstusliku maailma puudujääke, näiteks luuletuses "toodi uudiseid teiselt planeedilt": *siis hiljem / langeti ükshaaval / taas maa peale // et angaardesse aedvilju istutada / panna ürdid kasvama magist-raalide lõhenenud asfalti / ergutada ronitaimi mis tootmishoonete seinu lagundaksid / külvata kaubanduskes-kuste ette et sügisel saaki lõigata* (lk 5). Seni, kuni lootus maailma paremaks

saamisest ei ole veel täitunud, on meil ju alles veel see praegune, halvem maailm — nii ka Pärtna luuletuskogus. Õnneks aga kasutab autor võimalust seda olemasolevat peita: *kanali kaldal liivaribal / suunas qiakirja vastu valgust / ega pannudki enam tähele / üle viadukti sõitvaid kaubaautasid // väsinud näoga rekkajuhte / teisel kaldal küttekollete korstnaid / kõrgepingeliide kõveraid sarvi* ("esimesel puhke-päeval", lk 6).

Samas toob Pärtna lausa rõhutatult välja ka isiklikumad kosmosemeta-foorid, vähemasti ühes, kogu viimases luuletuses "+fantaasia (2010)": *mu reetlik aju on kosmodroom millelt lahkub fantaasiarakette vaid selleks et / kalba stratostääris suurejooneliselt plahvata-da / harva mõni neist jõuab orbiidile päikesesüsteemis mis teadvuses areneb / sinu ja minu vahel juhul kui juhus on viinud meid kokku* (lk 43).

Niisiis räägib ka Pärtna kosmosemeta-foorikat kasutades ühe maailma mõot-kavas väljendamatulist asjadest. Kirju-

tades aga selle maailma mõõtkavas võib-olla lausa *saavutamatu*ist asja-dest, toob Pärtna üsna ootamatult välja taeva. Ja mitte taeva kosmilises, vaid lausa religiooses mõttes — seda küll põgusalt, ühes luuletuses, aga küllalt, et näidata, et ka kosmosemetafoorika pole enam või alati piisav; midagi jääb ikka puudu: *miks mina ei võiks juba taevas olla / kus tänavatel on ainult heatahtlikud inimesed / keegi ei võlgne kellelegi midagi ja / kõik on kõigi vastu igavesest ajast igavesi sõbralikud...* ("blues # 2", lk 11) See sõnasõnalises mõttes lapsikult (ja kindlasti taotlusli-kult) naiivne luuletus mõjub selle kogu kontekstis lausa karjena — muidu rohujuurte ja kosmose vahel balans-seeriv luuletaja kaldub teise taeva tasandisse; lootus parema järele on nii suur, et tahetakse olla *juba* taevas (aga religioosse taeva ja maa vahele jääb teadagi mis).

Mart Velsker kirjutab oma väga põhjalikus arvustuses sellesinase luuletuskogu kohta ka Pärtna tekstide ja

Pärtna enda suhetest Tartuga, öeldes: *Pärtna Tartu muutub kosmoselinnaks, kuid jääb ka selliseks puust linnaks, mis on tultav varasemate poeetide ja bardide loomingust. Pärtna on Karlova luuletaja, autorituvustused Värskes Rõhus jälgivad tema suhet linnaosaga ning Karlova peegeldusi on värssides tegelikult päris palju, rohkem kui raamatut.*³ On muidugi selge, et Pärtna on Tartu luuletaja, Karlova luuletaja ja see Tartu teema on talle tähtis. Tartu torkab fenomenoloogiliselt, *genius locina* silma ka seal, kus Tartut pole mainitud, ja see äratundmine on neid luuletusi lugedes tugev ka väikeste nüansside tõttu: *see oli esimene sadu / ulmelise aastanumbriga kevadel / suurvee aeg polnud veel käes aga juba / oli tunda suure sulamise tulemist* (lk 15). Aga mitte ainult kosmos ja Tartu pole siin tähtsad, tähtis on ruumiteema üldiselt. Nii on täpselt ühe luuletuse, “mu soojõhupall langes ookeani” (lk 33) alla märgitud selle kirjutamise

koht — ja selleks pole Tartu. Kui ollakse *kohal*, pole vaja seda rõhutada, misiõttu küllap pole teiste luuletuste all olnud vajalik märkida kirjutamise kohta, aga kui ollakse eemal, on eemalolu oluline. See võiks jälle kord rõhutada Tartu ja Karlova *kohasust* Pärtna jaoks. Luuletus, mille alla on sulgudes kirjutatud *star, põhja-carolina*, räägib mälust ja liikumisest, luuletus ilma täpsustusega ei rõhuta kohal- või eemalolu, vaid lihtsalt seda, et *mälestuste molekulid lagunevad liivaks / paljudel randadel läänemereest virginia rannikuni* (lk 33). Ka mälu võib Pärtnal olla kohaline, sest oldud on siin ja seal.

Pärtna luuletused, nagu ka näiteks Ellmanni luuletused räägivad palju üksindusest. Pärtna puhul torkab sel puhul silma, et ka üksiolekut kajastab ta tihti lausa füüsiliselt ruumilisena. Mart Velsker kirjutab selle kohta nii: *Iseloomulik on aga see, et üksindus pole raamatut “niisama” olek, vaid ikka mingi suhe teiste inimestega —*

*enamasti seisund, kus teised on ära ja hää! pöördub selle poole, keda-mida parajasti pole kohal.*⁴ Ka mulle paistab, et Pärtna üksiolek tähendab enda kohalolu ja teiste eemalolu, näiteks füüsiliselt: *naabrid on sõinud maale / armastaja teise linna / kaastel kõndida kulunud rajad* (“üksiolija projektsioon”, lk 7). Luuletuses “Mu armastaja” tekib küsimus *armastaja* olemasolust või olemasolu intensiivsusest ja tuvastatavusest. *Mina* on selles luuletuses väga *kohal*, väga *olemas*, aga tema *armastatu* / *ei armasta* *rääkida* // *ta on peegeldus, vari / mis langeb seinale / kui seisatan akna ees* (lk 18). Hiljem tuleb välja, et vähemasti mingil määral on armastatu ikkagi olemas, sest *detektorid hoitavad / lambid vilguvad pimeduses / raadiost kostub segaseid raginaid / edastatakse katkendlikke signaale — / keegi on piirist üle tulnud / aga kes / pole võimalik tuvastada* (lk 19). Siin luuletuses jääb armastaja-üksiolija ja armas-

³ Mart Velsker. *Inimnäoline luulekogu kosmoselinnast*. Looming 4/2011, lk 575.

⁴ Mart Velsker. *Inimnäoline luulekogu kosmoselinnast*. Looming 4/2011, lk 576.

tatu vahele midagi muud kui füüsiline vahemaa, pigem ulmeline paralleel-eksisteerimine, aga küllap mitte päris hallutsinatsioon, sest detektorid midagi ju tuvastavad. Üksindus on Pärtnal kas ületamatu või ületatav, kas kosmiline või geograafiline, aga *teised* on kusagil ikkagi olemas, ükskõik mil määral.

Ja nende teiste olemasolu on oluline.

Rohujuurte ja taevatähtede vahel on midagi toimumas, Maarja Pärtna usub või loodab, et parem maailm on võimalik, kuidagi, millegi abil. Kusagil on kosmos ja kusagil on üks teine taevas, võimalik on jõuda ka kohale. Aga seni on midagi ses maailmas üsna põhjalikult valesi.

Maia Tammjärv

Maia Tammjärv (25) on kirjandustudeng Tartust. Aeg-ajalt kirjutab Maia arvustusi, tihtilugu on ta Värskes Rõhus sattunud arvustama Värske Raamatu autoreid, aga see on kõik puhas juhus.

Minni Hein

Minni Hein (21): "Ükskord
üritasin luuletamist maha
jätta. Ei õnnestunud."

Tornide tipud on
kadunud uttu
kellad küll liiguvad
kuid pole ruttu
kauguses aeglaselt
laevasid tüürib
hallid, kuid kaunid
on paekivimüürid
kadunud käsi, mis
ükskord need ladus
sujuvalt möödunud
aastatesadu
iidsete kivide
sarmikas karskus
mitmendat korda
küll udu neil' laskus?

RETSEPT KODUKOOTUD IDEE

Kolm hilist öötundi
üks vabastav (üle)väsimus
kolmveerand tundi napakat naeru
kaheksa ja pool halba ideed
tükk tühja tööd
sada sõna sõbra suust
maitse järgi maitsetust
ajast aetud agarust
väsimuse võimsat vabadust
lasta küllalt küpseda
toa tolmates tavalisuses
siis õhutada
ja õhata: “ah, kui hea!”
kui on kergelt kahtlane
ja jaburalt julge
on kindlalt küps
siis võtta välja
ja serveerida
(soovitavalt südamlikult)

PS: aeg-ajalt
meistri manitsust
kuulata kõrvus
annab ausa maigu.

Tuleb kevad, vastik kevad
lõhnakontsertide
õrnusest nõretavate lilleõite
ja sugestiivselt haljendava rohuga

Ajab sassi juuksed
ja pead
keelitab kaotama kindaid, salle
ja südameid.

Ettevaatust!
On oht õnnelikuks saada.

Madis Apsalon

Madis Apsalon (24): "Loen, mõtlen, kirjutan loetust, mõeldust, kirjapandust."

TEKIALUNE ÖKOSÜSTEEM

Alguses on puuks. Gaasi koguneb üha rohkem, temperatuur tõuseb ja teki all muutub mõnusalt niiskeks — moodustub atmosfäär. Läppunud õhus koonduvad veepiisad, mis tekitavad kohevaid pilvi. On kuulda mürinat. Hakkab sadama ja tõusev tuul muutub kiiresti tormiks. Tekk vapub, vett kallab ja linade vahele tekivad sügavad veesilmad. Südaööks raageb esimene torm ja ilmastik rahuneb. Vaikselt, kuid järjekindlalt hakkavad veesilmad soojenema, mis loob eelduse uuteks kummalisteks protsessideks.

Ühes sügavas ja kuumas veesilmas tärkavad vetikad, mis järjest soodsamaks muutuvates oludes hakkavad metsikult vohama. Varsti on kõik tekialused loigud vetikate poolt vallutatud. Need õõtsuvad tantsiskledes vees, tundes olemisest ilmselget mõnu. Iga minutiga tekib juurde uusi veetaimi, mis muudavad omatahtsi värvi. Esimesed taimed on kollased, sinised ja punased. Segunedes ilmuvad rohelised, oranžid ja lillad toonid, millele järgnevad juba kahvatumat värvi roheline, meresinine ja roosa. Ei möödu poolt tundigi, kui kogu tekialune kiirgab vikerkaarevärve. Kahju, et ükski silm seda ei näe.

Peale südapimedat kohub uus soojalaine, mis ähvardab tekialuses maailmas taas tormi tõsta. Õhupöörised koguvad endasse uued pilved ja maru on sel korral võimsam kui enne. Taimi pillutakse sinna ja siia ning millelegi ei anta armu. Veesilmasid segatakse hullumeelselt, värsket vett kallatakse juurde, osakeste hõõrdumisel pillutakse sädemeid — tekialune atmosfäär on täis eluvoolu. Ootamatult, nagu kääridega lõigates, katkestatakse tormi tants. Loikude pind rahuneb ja muutub peegelsiledaks. Õhu voolamine lakkab. Miski ei tekita teki all kära ja maailma täidab kõrvulukustav vaikus.

Veesilmades on jälle tunda värelust. See ei ole varasem vetikate õõtsumine, sest kõik vikerkaarenöörid on puruks

kistud ja nende kiretud jäänused hõljuvad sogana veesilmades. Loikudes peab peituma midagi uut. Vette on ilmunud esimesed Iseteadlikud, kes kaootiliselt ringi siblivad. Nad kõik elavad egoistlikku elu, toitudes üksteisest ja eritades jääke teineteisele pähe. Moraalinorme ei ole veel tekkinud ja eetikast ei tea keegi midagi. Eksisteerib vaid isekas käitumine, mis nõuab ainult endaga arvestamist.

Umbes kella poole kahe paiku öösel tärkab ühes Iseteadlikus huvi oma piire laiendada. Suure silmaga olend vingerdab veepinna ligidusse. Varem ei ole ükski neist nii kõrgele liikunud. Temast saab tekialuse kõrgustesse pürgimises pioneer. Mööda pehmet linakortsu teeb ta tahtejõu abil oma esimesed kohmetud hüpped. Kortsude vahel üles-alla ukerdamine ei ole lihtne, kuid elutahe sunnib teda takka. Üsna kiiresti arenevad tal liikumiseks jäsemed ja paksu õhu hingamiseks sobivad elundid, mis kergendavad elu läppunud atmosfääris.

Jälgides, kuidas pioneer tundmatus keskkonnas hakkama saab, otsustavad mõned talle järgneda. Osa Iseteadlikest on sellise tegevuse suhtes umbusklikud ja keelduvad olemast uuendusmeelsed. Nad sukelduvad loikude sügavasse kaduvikku ja taandarenevad olematuks. Pioneerile järgneajatest muutuvad paljud temasarnaseks, aga samas tammuvad mõned oma rada, sest egoism ei ole kuhugi kadunud.

Pärast kella kahte liiguvad tekialuses ringi põnevate nägudega olendid, kes otsivad varjulistes nurkades elupaika. Kuivale linale roninud Iseteadlikud võitlevad koha eest pisi-keses maailmas. Eluspüsimiseks süüakse alguses taimi, mis on peale viimast maru jälle vohama hakanud, kattes kogu tekialuse oma roheluse, kollasuse, sinisuse ja punetusega. Siiski jääb paljudel olenditel sellest värvikirevast kapsast kõht tühjaks ja nälja kustutamiseks minnakse kallale neile, kes ei ole nagu nemad. Teistest tugevamad saavad õiguse järgmisi, nüüdseks endast juba vähem erinevaid olendeid söögipooliseks tarbida. Tekialune maailm mädaneb, kuid teiste Iseteadlike söömisest kasvavad eluspüsijad aina suuremaks.

Paarikümne minutiga seisavad Iseteadlikud probleemi ees: nad on oma liigikaaslasi nii palju toiduks tarvitanud, et varsti peaks ellujäämiseks iseendale hambad sisse lööma, kuid egoism ei anna selleks luba. Sööginappuses pöörduakse juurte juurde tagasi. Hakatakse närima taimi, millel

pole erilist maitset, kuid tänu sellele jätavad Iseteadlikud üksteist rahule ja tolerants ajab oma võrsed kitsas maailmas laiali. Kuni kella poole neljani valitseb tekialusel õnnis aeg. Suured olendid tammuvad aeglasel sammul lina voltide vahel peamiselt kolmnurgas ringi. Kätte hakkab jõudma Iseteadlike veelgi kõrgemale pürgimise aeg.

Pehmel pinnasel on mõnus jalutada. Jäsemed vajuvad mõnusalt pekki, aga mitte nii sügavale, et ära upuks. Mõni ebaleva astumisega olend kukub ümber, aga õnneks ei saa ta viga. Ta ajab ennast jälle jalule — mõni ka kätele — ja tammub kõrgemale. Ettevõtmine ei ole lihtsate killast, kuna rada lihaval kehal on ettearvamatu. Kord pöörab see alla, siis jälle üles vasakule ja uuesti alla paremale. Päris tippu jõudmiseks on vaja appi võtta Mõistus. See õnnetu on juba ammu eksisteerinud, kuid mitte keegi pole teda varem õndsas keskkonnas tähele pannud. Koostöös Mõistusega jõuavad Iseteadlikud lõpuks kõrgeima mäe tippu.

Mõnusast pehmest pinnasest hakatakse pesasid vormima: pekk keeratakse supikausi kujuliseks, sest sinna on hea asetada nahkjaid mune. Olendid istuvad munade otsas ja tunnevad elamisest näiliselt rõõmu. Kuna areng toimub kiirustades, siis unustatakse, et juurte juurde jäämine tagas rahu ja stabiilsuse. Lihava keha tipus paljunevad olendid kiiresti. Minutitega tekib rammusate munade ja uute Iseteadlike näol toitu juurde. Ruumi mäe otsas jääb üha vähemaks ja algab korralik rüselus. Väiksemad jäävad suuremate taldade alla, nõrgemad saavad tugevamate toiduks ja äärealadel elavad lükatakse kähmluse käigus alla. Aga keegi ei ole suures segaduses avastanud, et mõnele Iseteadlikule on jäsemete kasvanud suled ja nendest omakorda tekkinud tiivad. Allapoole langedes ja õhus rabeledes haaravad tiivad tuult, mis endiste arusaamade järgi kindlalt hukule määratud olendid lendu tõstavad.

Nüüdsest lendavad paljud olendid teki all ringi ja naudivad sooje tõusvaid õhuvoole. Vastu hommikut saabub juhuse soovil tiivuliste valitsemisaeg. Neil on lihtne linadel ja pekkidel kõndijaid kiusata, pikeerides nende peade kohal ning haarates teiste mune söögiks. Iseteadlikele, kes jäävad lootma vaid oma tammumist võimaldavate jäsemete peale, ei naerata tulevik soosivalt.

Seletamatul kombel hakkab paksu õhku juurde tulema. Ükski olevustest ei aima halba, sest ollakse harjunud elama läppunud õhuga maailmas. See on nende kodu ja kindlus, kust ei ole pääsu tekipealsesse dimensiooni. Vähemalt ei ole ükski Iseteadlik avastanud teed väljapoole. Tiivulised tunnevad rõõmu, et rammusat õhku juurde puhub: see kergendab nende õhuspüsimist ja võimaldab õppida põnevaid manööverdamistehnikaid. Tammujad ei saa keskenduda muule kui enese kaitsmisele, sest lendajad ei kavatsegi neid rahule jätta.

Kella viiest keerab massiivne lihav keha teise külje ja põhjustab tekialuses maailmas palju kisa ning kära. Kortsud linades tõmbuvad hetkega sirgu, mis kaotab kindla pinna Iseteadlike jäsemete alt. Järgmisel hetkel veetakse linadesse uued konarused, mis on endistest küll suuremad, aga ka koledamad. Nende kaudu voolab vesi mujale, et täita uued lohud. Paljud elukad kanduvad kaasa veevooluga, mis uputab neid oma tugevas embuses. Iseteadlikel, kes sellest õudusest pääsevad, ei lähe paremini, sest pöörav keha pressib nad oma suuruse all puruks. Neist järelejääv plöga niriseb veesilma-desse, mis muutuvad haisvateks tiikideks.

Ega lendavad tiivulisedki pääse suurest katastroofist, kui kogu nende maailm pahupidi pööratakse. Siplev kehamassiiv ei taha kuidagi rahuneda. Kord keerab ta ennast ühele küljele, siis tuleb järeltõuge, mis heidab keha teisele küljele, mis omakorda pillutab lendavaid Iseteadlikke linale. Ja kui nad püüavad uuesti lendu tõusta, katkestatakse üritus tiivuliste lödiks pressimisega. Nii saavad haisvad tiigid juurde uut ainet, mis muudab need veelgi rammusamaks.

Enne päikesetõusu lõpeb apokalüpsis. Pärast seda ei tammu ükski Iseteadlik tekialuse maailma linade vahel ega lenda läppunud õhus. Lihava keha pöörlemine ei ole säästnud mitte kedagi. Kõhupoolsest küljest on kosta vaid korinat, kuid see ei ole enam ähvardav. Paraku ei kandu mahe heli enam Iseteadlike kõrvadeni, sest kõik elav on nüüdseks kadunud.

Lihava keha tagumine ots hakkab ootamatult nihelema. Esialgu on tunda kergeid võpatusi, seejärel juba äkilisemaid tõmblusi. Samast august, kust puhuti tekialusesse elu, pistab pea välja musta värvi karvane Kõrend. Tema pisikesel seemnekujulisel peal ei ole näha ei silmi ega kõrvu. Ta hüppab elu loovast august välja. Hoides käes oda, uurib ta ümbrust.

Kindel, et ohtu ei varitse, viipab ta augu poole, kust voolab välja terve trobikond seemnepeadega musti karvaseid Kõrendeid. Osa hoiab käes odasid, osa vibusid, kolmandad kannavad süles seemet, kelle kehale pole veel käsi-jalgu idanenud.

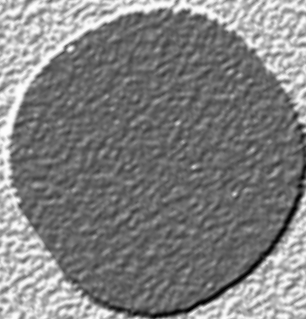
Nad siblivad mõnda aega tekialuses ringi. Julgemad käivad maad uurimas elukeskkonna ühes ja teises otsas, kuid paraku ei leia Kõrendid sobivat pinda tule- ega magamis- aseme tegemiseks. Kõik kohad on täis ebamäära plöga, mis ei tekita usaldust. Lisaks ei leia nad joogivett, kuna tiikide rammus ollus selleks ei kõlba.

Peagi avastab üks Kõrenditest augu, kust hommikune päike saadab oma kiiri ka nende maailma. Viimase suure katastroofi ajal, mil keha küljelt küljele keerles, on üks tekiäär kergelt üles kerkinud ja sealtkaudu pääseb teki peale. See avastus rõõmustab musti karvaseid Kõrendeid, sest nad ei suuda teki all mõnusat pinda leida. Nad liiguvad valguse suunas ja uskudes, et sellegi augu taga ei ohustata seemnepeade hõimu, kaovad tekialusest uude maailma.

Samast august, kust tungivad sisse hommikuse päikese kiired, voolab välja soe ja läppunud õhk, mis läinud ööl oli teki all elu loonud ja seda endas hoidnud. Ei lähe palju aega, kui temperatuur langeb niivõrd madalale, et lihav keha hakkab ebamugavusest nihelema. Varsti on ta täiesti ärkvel. Keha viskab teki pealt ära ja selle tagajärjel haihtub öösel tekkinud atmosfäär lõplikult. See on juhusliku maailma lõpp.

Kadri Pihlakas

Kadri Pihlakas (26) omab
arvamust paljude asjade
kohta, millest veel suurt
midagi ei tea, tajudes sageli
vaid aimduste põhjal seoseid.
Mida inimesed tunnevad,
aduvad, on piltmõistus.

su silmavalged helkisid pimedas
ähvardasid mind millegagi
sõitsime linna
valgusfoorid närisid eklektiliselt
tuimalt pimedust
linn oli kui tuumata ja üksik
julgesin sind uuesti vaadata
pimedas aeg-ajalt reklaamtuledes vilksatasid
su silmanurgas eksitavad naerukurrud
siis jälle vanema mehe habe
suigatasin autoistmel
pimedus tuimestas
poolikud lood on paremad
lõppu ei suuda keegi otsustada
siin ei kehtinud õiglus kohusetunne seaduspära
inimesed aga püsisid selles
millest nad veel midagi ei teadnud
tunnetades seda kui kogetut
ometi ollakse
reedan ja leian elu on järjekord
kus vabaned viimaks mõtteist
jälgid inimesi tüdinud nägudega
oled kaua seisnud ennast unustanud
selgub et sa ei tahagi midagi
huvi pärast seisad lõpuni
lahendus jäägu puudulik
sest sa ei hakka müüjale õigustama
jõuetust vastikute päevade ees
täis igavikulist igavust
poolikuks lõpetamata jäävad
mu laused
viimaks olid parkinud auto
ma ütlesin ainult
sa peaksid habet ajama
kõik oli nii võõras
korjasin kokku auto istmetel laiali lehed

täis segaseid kritseldusi
mis mõjusid hullumeelsetena
läksin linnaserva ja vaatasin rämpsus täis loobitud ojas
mu silmavalged läikisid kummaliselt
nagu oleks nad näinud kulutuld selle elu serval

mitte mõelda mitte elada
mitte selle otseses tähenduses
peeglis pilk
mind ei häiri see võlts metalne reaalsus
alasti paljastus kui olen relvituna vannitoa valguse reetlikkuses
ainult su valge triiksärk sulab nööri
lõikavast külmast tuppa toodud
loodan et keegi laseb mu maha
ma ei mõtle
kui seisan pleekinud rannakleidis keset linna
ja kõrghoonete toored klaassiledad peeglid
jätavad asfaldile virvendusi mis meenutavad
päikese peegeldust merepõhjas
ma ei mõtle
vaibale jäävad kohviplekid
ja luituvad päikese kollasteks laikudeks
kakled kahvatud kaod
lapsed vaid teavad täpselt nad tunnevad selle ära
kui sina ei teadnud ei julgenud mõelda
selge haistmismeelega armastuse pommikoerad
nemad näevad silmist
kas oli see armastus
ma ei mõtle
nendes voodites oleks nagu magatud
neis pole vähimatki jälge
kedagi häiris see ja ta kustutas kõik
pole parfüümi lõhna padjal

ühel hetkel võõristust
külmaks kortsunud voodis
siis suuremat lähedust lootusest
ja selle võimaluse kaotamise ilust
lainetus tuli ja viis
midagi endaga

sellel hetkel polnud see mina
ka sina olid kuidagi võõras

andumuse lõhn juustest
oli kui rebitud
tuul kandis seda ja pillutas rannal
järsku käest lastud vana pilti
kus kõigi pilkudes on selgus
nagu seisaksid nad täna
ja maailm poleks muutund
ta magaks
elu sõnatu seadus vaid nende nägude huultel tardunud
on õhtu lämmatav rahutus mu kehas
kaskede tüved vaadatuna siit aknast
on veinipunased
ei ma ei mõtle
ma lihtsalt elan
kuni oldu on trööst

URMAS VADI

*Kirjad tädi
Annele*

LOOME(M)ÄNG JA VAHEPEALSUS

Mariann Tihane

«KIRJAD TÄDI ANNELE»

Urmas Vadi

Jumalikud Ilmutused, 2010

Kirjandusteoste žanriline hübridsus on nüüdisaegse kriitika jaoks huvitav ja kahetine nähtus — ühelt poolt on kirjaniike tekstuaalne mäng, teoste žanriline pahupidipööratus kriitikute poolt igati oodatud ja teretulnud, teisalt on uusi tekstide vaja siiski alati kuidagi määratleda või nimetada. Sageli jäetakse žanriküsimus lahtiseks, osutades teksti vormilise vahepealsuse viljakusele uute ja ootamatute tähenduste loomisel või hoopis kritiseerides kirjaniku lõimimis- ja miksimistegevuse liigset läm-

tavust. Urmas Vadi viimast raamatut “Kirjad tädi Annele” tuleb pidada kirjanduslikuks sündmuseks eelkõige selles rakendatud teadliku, ambivalentse ja isikupärase žanrimängu tõttu. Retseptisoonis ongi teos saanud omaette vormierutuse osaliseks, millest ei pääse mööda ka sinne arvustus.

Raamat koosneb ajas järgnevatest, umbes aasta jooksul saadetud kirjadest kellelegi tädi Annele. Avakirjas selgitab allakirjutanu, Urmas, oma romaani kirjutamise plaane, andes tädi Annele

lubaduse: *Nüüd on kõik! Ma ei lõika juukseid enne, kui romaan on valmis!* (lk 6) Nii võiks teost raamivat kirjatsükli teatava arenguroomaanina käsitledes anda “paljastava” spoileri: Urmase kavatsus ei teostu, juuksed jäävadki pähe ja romaan lõpetamata. Konkss on aga selles, et Annele adresseeritud romaaniängi-kirjadele on alati lisatud mõni kirjanduslik vahepala, mille Urmas kirjadevahelisel perioodil on loonud. Alguses on selleks tõesti kavandatava romaani “Rebaste anatoomia” algus,

täpsemalt selle kaks esimest peatükki, kuid planeeritav romaan leiab hiljem jätku vaid kuuenta peatükina, vahepealsed tekstid sisaldavad hoopis lühijutte, novelle ja muud kirjanduslikku toodangut, nii tellimustöid kui ka loomingulises vabaduses kirjutatud ja enamasti juba varem iseseisva tekstina ilmunud vahepalu. Aga kuna raamjutustaja, kirjade Urmas, keerutab oma jutu ikka ja jälle oma valmiva romaani juurde, siis võib «Kirju tädi Annele» tinglikult nimetada romaaniks romaani. Urmase kirjades kajastatud romaanikirjutamise iha töötab raamatut käivitava katalüsaatorina, omalaadse ootuse- ja pingetekihtajana, millele juba raamatu esimesel poolel hakkab lisanuma takistavaid asjaolusid, näiteks 3. kirjas: *Aga enne seda [...] olen lubanud Luukerega Mehele, kes koostab Tartu novellide kogumikku, kirjutada ühe loo* (lk 27). Esimene katkestus panebki tegelikult käima pideva, romaani kirjutamist edasilükkava efektaänete ahela (*Ma olen nagu Püha Jüri, kes peab*

lohega võitlema, lk 155), on selleks siis Selverile kirjutatud jõulujutt või üldlalupeo tarvis valmistatud rahvusiroonilised vahetekstid. Romaanikirjutamise võimalikkus hakkab pärast 7. kirja hajuma ning vajab uusi, lepitavaid kirjanduslikke sihte: *Raske on sellesse asjasse end sisse viia, selleks läheb kuidagi neerult kaua aega. [...] Seepärast otsustasin hetkeks mingi kranoloogilise rea kõrvale heita* (lk 85). Teisal: *Ja ma võtsin vastu enese jaoks otsuse murda sellest survest vabaks ja kirjutada niisuguses vormis ja žanris, nagu ma ise tahan; kirjutada sellest, mis mulle hetkel tõeliselt oluline on* (lk 177).

Raamatu võlu seisneb ka võimaluses näha seda millegi muu kui romaania — nii võiks näiteks kõnelda mänglevast omaeluloolisest kompilatsioonist või ka kirjanikuks olemise heitlikust fragmentaariumist. Kui visata romaan žanrilise määratlusena kõrvale ja vaadelda Vadi teksti proosajutukoguna, siis on kompositsioonilises mõttes tegu samuti väga huvitava tulemusega.

Kirjad toimivad muude tekstide suhtes sidekoena, moodsades teisi, sh varem ilmunud tekstede omavahel liitva sõrestiku ning andes neile täiesti uue lugemiskonteksti, mistõttu hakkab iga järgneva looga kaasa libisema lisatähendusi (näiteks juttudes üha sagedamini esinevat surmatemaatikat jms). Nii võib Vadi raamatu puhul rääkida vähemalt kahest erinevast lugemisviisist: romaani korral osutuvad kirjade suhtes paratekstiliseks novellid; juttukogu puhul, vastupidi, on novellide suhtes paratekstiks kirjad. Vormilisest läbivalgustatusest ja tekstisisesest loomearutlustest tingitult võiks raamatut ju vabalt soovitada ka omapärase kirjutamise-käsitraamatuna, sissevaatena kirjanikuks olemise ning loominguliste konventsioonide ja nende purustamise vahelisse pingevälja.

Lisaks sellele, et raamat on žanriliselt vahepealne, osutuvad samaväärselt «vahelisteks» nii juttude tegelased kui ka tegevusruumid, mis on enamasti perifeersed, marginaalsed või kõige

sagedamini liminaalsed, kuivõrd
 Urmas püüdlus saada Kirjanikuks on
 igati lävepakuline ettevõtmine — tema
 taotluseks pole ei seisund ega amet.
 Liminaalsus on normaalsest igapäevast
 irdumise, eraldumise, normatiivsusest
 tühjenemise “vahepeal ja kahevahel”
 olek, avatud võimalikkuste ja mäng-
 leva ebamäärasuse tsoon, mis on
 korraga nii aeg kui ka mitte-aeg, nii
 koht kui ka mitte-koht, mina ja mitte-
 mina, anonüümne ja nimeline, stabiilne
 ja ebastabiilne. Liminaar, olgu ta siis
 rändur, linnaflanöör, vang, kerjus-
 munk, immigrant või kirjanik, asub
 potentsiaalse loominguise tegevuse
 kasulaval, kujundivälja lõppematuses,
 milles peab kogetava tegelikkuse
 tasakaalutuse tõttu tingimata leidma
 viise normaalsusse, igapäevasesse ellu
 naasmiseks. Rituaalteoorias, näiteks
 Victor Turneri töodes, leiab liminaalne
 kogemus viljaka lahenduse ühendamis-
 riituse kaudu, mille käigus eelnevast
 irdumisest, eemaldumisest, kohuse-
 tunde puudumisest (liminaalsest perioo-

dist) võib saada sotsiaalset tegelikkust
 mõjutav või lausa muutev struktuuri-
 nihe — looming, olgu selleks siis poliiti-
 line revolutsioon või kirjandusteos.

Kirjanikuks olemise liminaalne
 situatsioon on Vadi raamatus eksplii-
 seeritud, silmanähtav. Esmalt saadab
 tädi Anne kirjades esinevat Urmas
 romaani(m)äng — romaani kirjutamine
 hakkab võrdsustuma kirjanikuks
 saamisega. Nii kohtleb Vadi end justkui
 kvaasikirjanikuna, hämarolekus pool-
 loojana, mõnevõrra spektraalse, vaimu-
 laadse ja tontliku olendina ja kohati ka
 veidrikuna, kusjuures kogu oma iga-
 päevase kirjanikustaotuse, kingsepaliku
 käsitöö nigelale vahepealsusele seab
 Vadi oma lugudes vastu või kõrvale
 fantastilise, folkloorse, uskumusliku
 vahepealsuse registri. Unenäolisi
 liminaalseid viirastusi võib raamatus
 kohata igas loos — välja kutsutakse
 vaime, kohtutakse linnamuisevendide
 vägilastega (nt kadunud Tartu kirjanik
 E.-ga, kes on omandanud muistend-
 liku tegelase tunnused), asutatakse

suhtlusse äraneetud kohavaimudega
 jne. Sotsiaalset reaalsust, tavapäras-
 elu hakkavad Vadi lugudes pidevalt
 katkestama põnevad, naljakad ja
 kummasfavad folkloorseid jutud, mis
 oma maagilis-realistlike tunnuste tõttu
 sarnanevad mõneti Mehis Heinsaare
 loominguiga. Vadi puhul tuleb tunnus-
 toda tema suhtumist usundilisse ja
 uskumuslikku mõtlemisse — “Kirjad tädi
 Annele” joonistab laiahaardelise inim-
 tüüpide galerii, milles avatus erakord-
 sele või ka metafüüsilisele kogemusele
 laieneb inimsusele tervikuna (kuivõrd
 vaid selline avatus teeb võimalikuks
 lugude jutustamise, rahvaluule). Nõnda
 ei osutata raamatus üksnes kirjaniku-
 ameti kibedale leivale või loomingu
 joovastavale nektarile, vaid ka sotsiaal-
 sete, kultuurilistele ja rahvuslikele
 iseärasustele, mis keruvad esile
 minajutustaja paranoiliste, unenäoliste,
 rahvausundiliste seikluste kaudu ning
 mida sealjuures esitatakse enamasti
 ka väga suupärase, rahvajutulikult
 lobedas ja humoorikas stiilis.

Fantastilised nägemused pole Vadiil niisiis pelgalt stililvõtte minajutustaja psühholoogiseerimiseks, vaid lisaks leiab Vadi lugude pärimuslikus keelekhiistuses aset kohtumine kollektiivsete ja kogukondlike hirmude ning eelarvamusetega. Kirjeldades oma romaani kavatsusi seltsmendas tädi Annele saadetud kirjas, annab Vadi selle peategelast iseloomustades hea võtme "Kirjade..." loominguiliste kavatsuste mõistmiseks: *Üldiselt on toimunud aga liikumine selle poole, et kõik see kirjandus ja lood, mida mu peategelane on lugenud või näinud või kuulnud, käivad üha rohkem temaga kaasas, ta seostab end üha rohkem mingite raamatutege- lastega, isegi suhtleb nende tegelas- tega, keda olemaski pole, või kui on, siis peab mingit tavalist tüüpi, kelle nimi võib olla Veljo, Martin Edeniks jne. Ja mida edasi, seda rohkem tal reaalsusega probleeme tekib. Ta ei tee seda mitte ainult unes, vaid need tegelased ja situatsioonid tulevad talle vastu ka poes, tänaval, koolis jne.*

Ma ei taha teda kujutada mingi hullu või lumpenina, küll aga märku anda tema või siis meie kõigi soovist reaalsusest põgeneda. Eriti veel nõukaaja lõpu reaalsusest, kus ta on pubekas. (lk 85) Nii võib novellis "Tartu surm" kujutatud kadunud Tartu kirjanik E.-ga aset leidvas loos näha sarnasusi mitte ainult Jüri Ehivesti isiku, vaid ka tema loominguilise käekirjaga, "Revidendis" märgata Gogoli samanimelise näidendi stseene, "Toonesepades" viitab Vadi filmirežisöör David Lynch'ile, "Paruness Lizeti ilmutuses" matkitakse groteskselt sentimentaalset romaani fiktiivse teose ümberjutustuse kaudu. Mõnevõrra otsitult seoseid luues võib 6. kirjas näha sarnasusi isegi Aare Pilve reiskirjaga "Ramadaan" (loomade surnuaed, unenägu kodumaiste intellektuaalidega) jne. Allusioonide mõistmine või otsimine pole Vadi raamatut lugedes esmatähtis, kuid teatud tekstimõjutuste all kirjutamist võib seal siiski märgata.

Mäng omaeluloolisuse ja ilu- kirjanduslikkusega võib viia mõtte ka

võimaluseni, et "Kirjad tädi Annele" on loominguiline autoportree või pihitus, kuivõrd novelle esitatakse Annele just-kui kompensatsiooniks mingile substantsiaalsele (autorikuju terviklikkust õonestavale) puudujäägile või lubaduserikkumisele. Romaan, mis ei valmi ega valmi, nõuab üha uusi põhjendusi oma mittevalmimisele, üha uusi ohvreid täitumatu lubaduse alalhoidmiseks. Kuigi viimaks hakkab Urmase kirjades ilmneva resignat- siooni ja käegaloomise tundemärke (nt 11. kirjas: *Võib-olla olen ma kogu aeg ennast eksitanud, pidades end prossaisiks. Võib-olla olen ma hoopiski poeet! Saadan sulle oma esimese, nädalavahetusel kirjutatud luuletuse*, lk 233), osutub just loobumine süsteem- sest kirjanikuks saamise püüdlusest huvitaval kombel raamatu loomingu- liseks tõukejõuks. Vadi ainukeses luule- tuses raamatu lõpuridadel ütleb lüüriline mina, et istub aluspükste väel laua taga, *ees tühi paber, ega taha enam kunagi mitte midagi teha* (lk 236).

Ometi on Vadi midagi pärast neid lõpuriidu veel teinud: ta on kompileerinud oma mitte millegi tegijaks saamise oma- ja teiste vahe-, alla- või tühikäigulooks, mida saab samal ajal — pidades silmas raamatusestiseeritud loojanatuuri vahepealsust — nimetada arengulooks: jah, tõesti, Urmas Vadi on saanud ka tegelikult kirjanikuks, ta on end tükk tüki haaval kokku pannud ja lood lapi-tekisarnaseks nauditavaks raamatuks kokku koitnud. Kuid kirjanikuks saamine pole oodatud seisundiline *valimine*, vaid enese määratus alalise üleminekulisusse, permanentseesse liminaalsusse, mida ükski romaan ei suudaks ammen-davalt kajastada. Loominguline tegevus osutub Vadi raamatus justkui oksümo-ronlikuks needuseks, mille kirjanik endale kaela tõmbab ja mis on, mulle tundub, samaaegselt nii kirjutaja identiteeti hajutav kui ka õnnestav, endaksolemise tuumsust välgutav lakkamatu protsess.

Lisaks mõistetavale ja südant-soojendavale isiklikkusele, millega

Vadi läheneb loojanatuurile, peab kiitma ka tema narratiivipunumise oskust. Kirjanduse kingsepalikku käsitööd, leidku see siis aset tellimuse või isikliku loomistungi korras, saab "Kirjades tädi Annele" nautida eelkõige selles esitatud fantaasiaküllaselt vohavate, kurbnaljakate lühipalade kaudu. Naljaka ja mureliku, dramaatilise ja teatraalse, mängulise ja ängilisena pakub Vadi "Kirjades..." oma varasema loomingu naljalembuse taustal positiivset balanssi tõsiseltvõetavuse ja eluterve muheduse vahepealsuses. ETV kultuurisaates OPI raamatust rääkides olid Vadi pikad juuksed peas — kas ta peaks need juba nimetatud põhjusel kunagi maha lõikama? Nii ja naa.

Mariann Tihane

Mariann Tihane (26) on vasine Tartu magistrirudeng eesti kirjanduse asjus. Vabal ajal fännab puhast võimalikust. "Las nüüd silmad rändavad paari rea jooksul mõnusalt mööda lehekülge, et ülejäänud tunduks tuumakam. Sõnad pildi kõrval — see ma olen."

Kristjan Nasari

Kristjan Nasari (22): "Kord ütles üks islandi luuletaja, et luule on sillaks tõelise ja kujuteldava maailma vahel. Minu meelest selgitab see hästi luule olemust."

VEERAND SAJANDIT MINEVIKKU

See oli reaalsus —

kollane Ikarus, rüselev inimpärv.

Mõni töö juures täidet formaalsus

ja õhtud vinüülide saatel. Agdam polnud harv.

Ta elas, ei surnud. Päevad aastateks said.

Tuli muutus. Siis räägiti: revolutsioon.

Et leiduvat vabamaid maid,

kus õnne toob põldude kaunitar moon.

Veerand sajandit minevikku

Viisnurga mööbliga toas.

Ta ei ammutand tulevikku

kibedast joogist või jahtunud roast.

Nii pakkis ta asjad. Müüs Voshodi ratta
ja lennukipileti Hollandi ostis.

Kodust lahkus ta külmasid ootamata;

head aega vaid jääjaile kostis.

See on me reaalsus —

meie elu on kollane Ikarus teel.

Ja ikka meid käsib nahaalsus:

neist vaiki, kes naasend ei olegi veel.

KUNSTIDE KOOL

*Pühendatud minu elu teisele kirjandusõpetajale,
minu naisideaalile*

Ah, võiksin vaid ma kirjutada naisest,
kes aastaid tagasi mind võluilma viis...
Kas teadis ta, et olles osa kõigest ebamaisest,
üks aimdus tast jäi noore mehe hinge siis?

Ta tuli — blond ja siresäärne,
kostüümest õhkumas galantset joont,
Ja mina, naiste jaoks vaid aiaäärne,
ta vastu vaimus tundsin poolehoiu soont.

Noor gümnasist ei vaja eluks palju.
Romaanidest ja luulest piisab küll.
Ka keset meesteringi pillatavaid nalju
erk süda hoiab mõttepuhtust üll.

Veel mäletan ma seda klassi,
neid laudu, toole pikas reas.
Ning kui mu mälu just ei vassi,
näen iseendki teiste seas.

Antiikne Kreeka. Keskaeg. Renessanss.
Hulk loojaid häid. Jah, kirjandus on minu šanss.
Nii tollal arvasin, sest tema ise
mus süütas tule kummalise.

Ma ilmselt liialdan. See polnud nõnda.
Vaid kujutlus teeb tühja tööd.
Ent ometi taas meenutusse mõnda
on harras siseneda unedeta ööl.

KATKEMATUS

Mees pärastlõunal uimast ärkas
ja olevik sai jälle tõeks.
Ta ümbritseva hallust märkas —
ei muutund unepriintsess pärisõeks.

Miks mineviku raudne reegel
on jääda igavesti möödunuks?
Ent kujutelmas kildus ajapeegel.
Hing nagu ära lendunuks...

Ju hiljuti mees oli seal,
kus viibis mõne aasta eest.
Kas läheb nii, et terve eluea
ta ühte piigat ei saa südamest?

Ja taaskord naise kuldne juus
siidpehmelt voogas rinnale.
Ning sinisilmist tunne uus
näis tõusvat vikerkesta pinnale.

See unistus kui kurb novell
veel kestab täna, kestab homme ka.
Veel kuni meel on ikka hell,
kui jätkub päevi elada.

JALUTUSKÄIK

Ma kõnden mööda kevadõhtu linna,
kus kivel kumisemas kontsaplagin.
Ja oma pilku tuhmi triivin siia-sinna,
et näha neidusid, kel jalus sammusagin.

Te kenad olete! — ei tõde peida,
kel tuules juuksed, kumerusi katmas mini.
Ah, võiksin juba oma ingli leida,
saaks pääseda sest põrgust kiiremini...

Ma kalgi linalaka pilku eal ei jahi,
sest südames on loitvel tulekahi.
Parfüüme nuhutan ja ahmin diislivingu:
veel kuniks kõril pole poomislingu.

Nüüd kurval käigul ranna manu suundun,
mu sõber meri, oota mind!
Tean, peagi laintevahuks muundun
ning lendan vabana kui lind.

Ma kõnden mööda kevadõhtu linna,
kus kivel kumisemas kontsaplagin.
Ja äkki selgind pilgu rihin sinna —
näen neidusid, kel huulil naerulagin.

SÜNNIPÄEVAKAART ISEENDALE

Juba 21 aastat eksponeerin oma elu
Ebaõnne Muuseumi avavitriinis.
Silt — Nii ei tohi elada! —
paelub Pimedate Ühingu turiste.

Hea juhuse korral avaldab mu tööd
“Vaimupuudega Noorte Hää”. *Post mortem*.
Ja minu armuasjade epikriisi
pärib Seksuaalperverssuste Instituut.

Quo vadis, petušok?

Kristjan Haljak

Kristjan Haljak (20) garam garam ulg

Mikk istus lösakil tugitoolis. Viskas vasaku jala üle parema, siis kiiresti parema üle vasaku. Ajas huuled torru ja sinine suits tõusis lae alla. Kohvitassis ei olnud kohv, vaid mingi-sugune sogane vedelik. Mikk tõusis püsti, võttis tassi ja hakkas vedelikku nimetissõrmega ringi ajama. Siis nokkis küünekesega nina ja ütles: “Veekeeris.”

Päike paistis tolmusele lauale ja pruun tubakapuru hakkas värelema. “Nagu sipelgad jookseksid mööda kauni naise puusi!” erutus poeet ja tagus raevukas vihas trükimasinat. Pimedus saabus.

Mikk kogus plastpudeleid ja voolis neist ahju ääres erinevaid loomi. Ükskord tegi ta limonaadipudelil ilusa karukujukese. Kuna öökapil ei olnud enam ruumi, otsustas ta karu ära kinkida. Miku käelabadel olid sulaplastmassi rõngad.

“Kuninganna suudluse eest võiksin anda oma parema käe,” ütles Mikk, hoides käelaba põleva prügikasti kohal. “See pool on juba küps,” kostis hääl pöösast.

Kui Maria küüsi lõikas, ronis Mikk külmkapi tagant välja ja karjus: “Tuleb olla väga moodne!” Maria ehmus ja koksas kogemata suurest varbast tüki ära. Veri oli kollakas ja voolas kaugele toa teise nurka, sest põrand polnud loodis.

Ühel hommikul oli peldik umbes ja Mikk pidi oma looduslikke vajadusi rahuldama läbi akna. Kahjuks jalutas just sel hetkel mööda tänavat noor neiu väikese koerakesega.

“Kes te, lurjus, enda arvates olete!”

“Ma olen see, kes ma olen.”

Mikk ootas romantilist ilmutust ja süütas küünla. Küünal kukkus ümber ja pani korteri põlema. Kortерist süttis maja ja majast terve linn. Turist leidis rusude alt kuldristi ordeni ja paari sukkpükse, mis olid imekombel terveks jäänud.

Uksele koputati ja keegi ei vastanud. Telefon helises ja keegi ei vastanud. Aken löödi sisse ja keegi ei vastanud.

Välgumihkel sai tühjaks ja polnud enam mitte millegagi suitsu põlema panna.

Pastakas sai tühjaks ja polnud enam mitte millegagi kirjutada.

Maria ostis poest kilepiima, margariini, mune ja pudeli pilsnerit. Tänavad olid libedad ja Maria kukkus külili. Tal hakkas häbi ja ta roomas parkimisplatsile mingi suure punase välismaa auto alla. Paari tunni pärast tuli neljakäpukil ja koera kombel niutsudes tagasi ja lakkus munakividelt külmunud õlut ja munavalget. Tal oli väga ilus ruuduline mantel.

Mikk luges raamatut ja hakkas higistama. Maria luges raamatut ja hakkas higistama. Toas oli üsna palav. Akna taga kukkus kägu. Puud olid ära põlenud ja võis siibri kinni panna.

Ühel hommikul oli peldik umbes ja Mikk jooksis tänavale. Hakkas juba pükse lahti nõöpima, kui äkki häbenes. Märkas kõrget mäнди ja ronis pädiku kombel latva, endal silmad okkaid täis. Puu otsast võis näha väga kaugele. Mikk jäi mitmeks tunniks vaatama ja unustas oma häda hoopis ära. Mingil hetkel hakkas tal ninasõõrmeist umbrohi kasvama; siis Mikk pooldus, kukkus tänavale ja murdis kaela. Teine pool-Mikk ajas end vaevaliselt püsti, pühkis hõredalt pealaelt kruusa ja okkaid... märgates murtud kaelaga ennast, haaras teda taltsu-matu lihahimu. Pärast läks tuppa ja vaatas televiisorit.

Kuningas pigistas paremas käes puulusikat. Valged ebemed
ajasid nina kihelema. Atsihh! Sammud. Sammud. Tänavasillutis oli sedavõrd puhas, et poleks julenud poriste saabas-
tega astudagi. Võtsin porised saapad ära. Kuningas ei lausunud sõnagi. Pigistas puulusikat ja paremat silma kinni. Jalataldadel oli palav. Rohelised klaasikillud mängisid kaunilt päikesevalguses. Surev sõdur kummardas, avas rahatasku ning ulatas kuningale kuldse nööbi. Vidutasin silmi ega uskunud, mida näen.

Vihikuleheküljed on väga eredat valget tooni.

Malelaua on valge lipp ja must ratsu.

Kaks pikka metalset silma, kogukas keha ja looklev hõbejas saba.

Vaasis olid mõned lilled närtsinud, kuid... ennäe! Kaks tükki mitte!

Kaks tükki suhkrut palun!

Külm kohv ajas tühja südame pahaks.

Krõlli must silm valgel taustal.

Seanahast portfelli ei tahtnud hästi avaneda. Kõik tuttavad küsisid, mis seal sees on. Nööpnõel, piibel ja katkine puulusikas.

Seanahast portfelli ei tahtnud hästi avaneda.

Ajalehti lugedes tuleb silmas pidada mitut asja. Mustade tähtede ümber on valge ruum. Valgete tähtede ümber on must ruum. Tulbad kulgevad paralleelselt.

Süüa! Süüa! Veel kord süüa!

Õõnes keedetud muna.

Lauri Teder

Lauri Teder (21) Sebra.

lääne-düstoopia delegatsioon
külastas esmaspäeval meie päid
ja me
hakkasime budistideks

ida-utoopia delegatsioon
külastas reedel meie päid
kuid meil
puudus tõlk

pühapäeval
lasime end käest
pääsemiseks
uimastada
uus nädal tuli
ikka

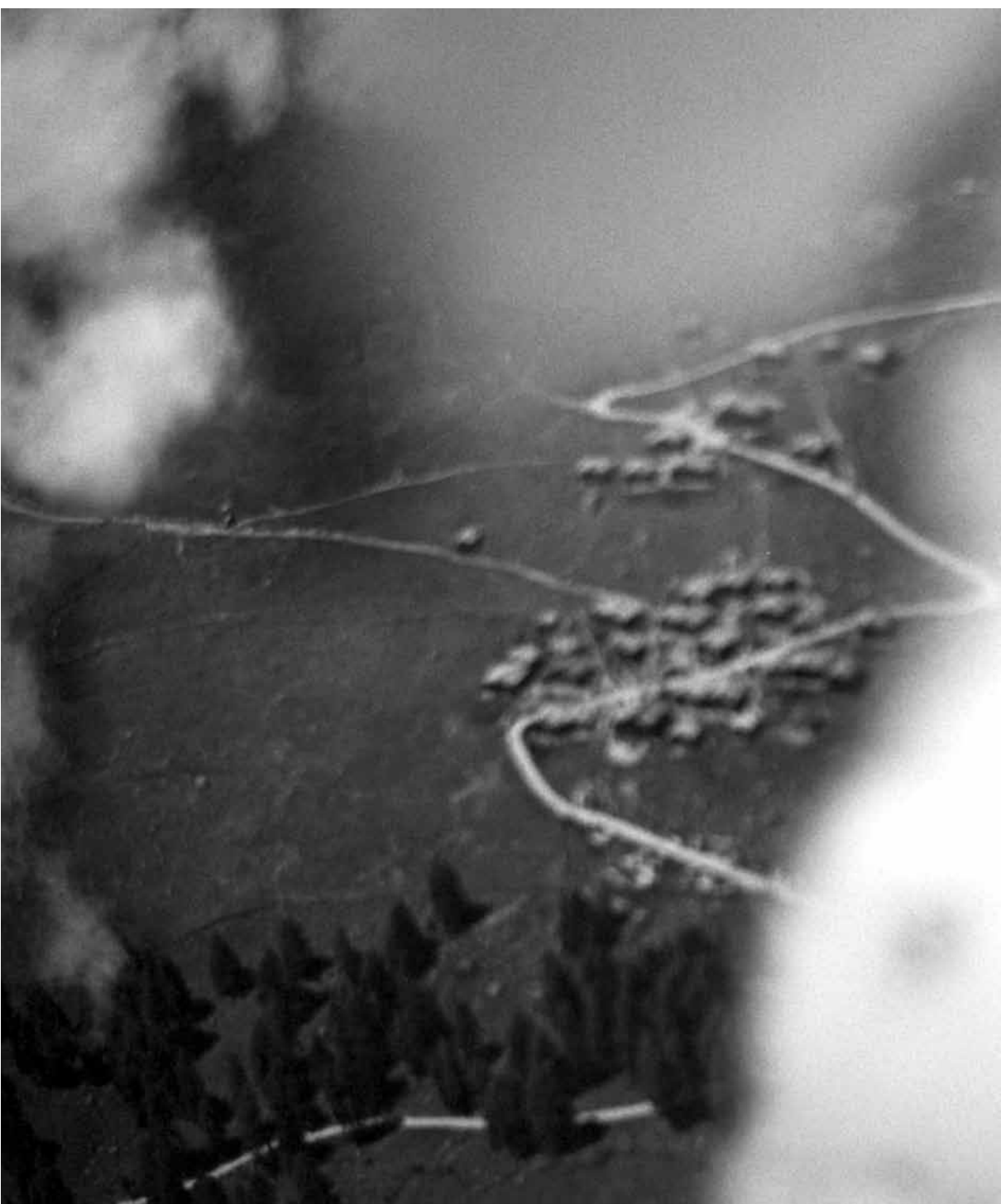
oma esimeses armani ülikonnas
mees
tahab kinkida end sünnipäevaks
ühes kinopileti ja šokolaadiga
nukusilmsele
neiule
kuigi sõbrad ütlevad
näe
tema juuksed on ka elavamad
kui tema silmad
aga mees ei kuula
pilk sulab silmadesse
huuled juustesse
ja keegi ei tea
kust ta selle
armastuse
võtab
ise selline
praktiline mees

tema on see kes lõpuks karjub
mitte sina
tema
tiiger on tiiger
ma ei tea
mis loom sina oled
spiegel im spiegel
vaata
iga peegeldusega
on sind aina vähem
iga peegeldusega
kuula
spiegel im spiegel
viiul lõikab hellalt
ole nagu või
või ära ole
üldse

ma kujutan vist liiga palju ette
kes teab
näen
sind suudlemas
bensiinijaamast saadud kohvitopsi
öösel kui kinni on poed ja silmapaarid
me oleme läbi käinud kõik Tartu baarid
ning jõudnud siia foori taha
sinu kofeiinne hingeõhk hoiab mind ärkvel
pehme hää uinutab
ning ma ju tean
et ma kujutan ette
ka ennast
ei taha kunagi olla fotodel
veenduda
et mina pole mina
homunkulus ju pildile ei jää
kuid lõpuks
paneב muretsema fantaasiate lõputu peegeldus
ning hirm kadumise ees
ei tahaks sinuga kontakti kaotada
kallis tegelikkus
tahaks
olla vaheajal ka maa peal

Tõnis Tootsen

Tõnis Tootsen (22) valab viirukisuitsuses taas ärkvelelu ja und kullaks. Mõned eredamad leegid volksatavad ka mõtte-
lõkkes, mis põleb aadressil demineerija.eksiil.net.

ODÜSSEIA — EIKEEGI EIKUSKIL

*I'm forever blowing bubbles,
pretty bubbles in the air.*

*Kui ei viitsi unenäopäevikut pidada,
saab unepärlid lükkida katkematuks looks,
milles paljastuvad une, elu ja fantaasia jagatud juured.*

“Ma olen kuulnud, et sul on kogu aeg nii maru kiire,” sõnab isa.
Seisan koos tema ja emaga koridoris.

“Sul pole nagu üldse aega oma hingele pühenduda, enda sisse vaadata,” jätkab ta, aga mitte noomides, pigem kurvalt nentides.

Vaatan emale otsa ja teen arusaamatu näo. Tahan toetavat ilmet näha, kuna isa räägib minu meelest pigem endast kui minust. Ema nägu on udune.

Äkki hakkab isa mantrat lugema: “Oooooommmmm...” Ta kumiseb pikalt ja vajub tasapisi kükki. Isa on näost ära — mõtlen, et ta on suremas, infarkti saamas. “Oooooommmmm...” kumiseb ta justkui terve kerega edasi nagu pronksi valatud kell, katsub kassi ronimispuust tuge otsida, aga vajub siis täitsa maha. Ma ei julge midagi öelda või küsida. Tahaks temast lihtsalt mööda minna, sõbralikult pead patsutada või sügada nagu koeral, ehk aitaks juba seegi.

Õnneks ajab isa ennast püsti. Hakkan temaga köögi poole minema ja ta sosistab mulle midagi. Ma ei kuule hästi ja palun korrata.

“Ta tõmbub nurkadest kokku.”

Ootan hetke ja küsin:

“Maailm?”

“Jah.”

Vaatan, kuidas isa köögilaua juures toimetab. Tema ja asjad laual on kõik äärmiselt tuttavlikud, kuidagi naljakad. Isegi soolalopsidest kiirgab hukule eelnevat elutervet huumorit. Aga see pole põgus *déjà vu*, vaid mingi kestev äratundmine.

Vaatan hämara köögikese aknast öisesse linna. On vihmane sügisilm. Kaugemalt paistavad pisikesed sinised sähvatused, justkui fotoaparaatide välklambid. Tore, mõtlen, mõned püüavad siis lahtihargnevat mateeriat veel viimasel hetkel lindile saada — lindile, mis kohe-kohe isegi lahti hargneb. Meenub unenägu, mida sel ööl nägin. Uni kuulutas kadu, sest maa mustas madudest. Hoolikalt samme seades ja teades, et vonkleb neid usse ka sõprade peades, kes mulla alla must jäänud ja jäävad, astusin unenäost päisesse päeva.

Keldrikubi Kakand asub ühe maja keldrikorrusel, alla viib pikk keerdtrepp. Seon juuksed lahti ja lähen nende lehvides ruumi, kus inimesed pikkadel kirikupinke meenutavatel istmetel istuvad. Suurelt ekraanilt langevad igaihe näole helendavad riskülikud. Istun isegi maha ja vaatan ekraanile. Filmimaailm imab endasse. Mulle pakub nalja, kuidas õige ruttu ununema hakkab, et kõrvaltseisjana tundus see kõik illusioonina, letargilise publiku palgeil kumas valgeid riskülikuid. Nüüd olen ilmselt isegi nende seas, mängin nende mängu. Saab autoga sõita ja ise otsuseid langetada, millises suunas lugu edasi areneb. Loo edasiarendaja rolli antakse kordamööda edasi. Võimalust pakutakse mullegi, kuid annan eesõiguse ühele vanemale naisterahvale. Millalgi ilmub ekraanile küljeli lösutav koer, kõik neli käppa publiku poole. Ta sülgab meie poole ja koon venib rahulolevale koerairvele. Mulle pakub see nalja ja lahkun.

Teine ruum väriseb, klaasid kõlisevad. Siin on pikk baarilett, mille taga istub omajagu kummalisi inimesi, nende hulgas kaks pikkade valgete juustega hommikumaist vanameest, kellega võiks aegade lõpuni põnevat juttu veeretada. Vähemalt nii mulle tundub. Vanamehed istuvad vaikselt ja lürbivad õlut nagu Yin ja Yang. Pikliku ruumi otsas on suur aken, millest paistab rööbastel kulgemine. Ilmselt on see ekraan, aga efekt on veenev — terve piklik baar oleks justkui hiiglaslik restoravagun.

“Ma ei tea, kas jumal on olemas,” ütles keegi, “aga kui kõõritada kangekaelselt mööda omaenese sügavusest ja suurusest, kaob südamest hingamisruum. See on tühi tunne, mängu lõpp. Nagu siis, kui nõel plaadilt maha hüppab, muusika vakatab ja tantsijad tarduvad.”

“Ja siis astud ballisaali põrandale naelutunud kujude vahel, saatjaks üksildaste sammude kaja, ja teed nende nukkudega, mida ise soovid. Aga et see huvi pakuks, tuleb unustada. Ja et tants ei väsitaks, tuleb mäletada.”

“Teinekord mulle meenub. Siis hakkavad seinad järele andma ja kõik ümbritsevad olendid pööravad oma ärevil pilgud minu poole. Siis ma aiman, kui palju minust sõltub.”

“Ära kujuta endale ette, oled ennast lihtsalt põhja joonud,” käristab keegi ja rüütab õlut.

“Kes ma olen?”

“Eikeegi.”

“Olemine tundub kogu aeg uus, aga ikka vaatad otsa vana-dele küsimustele. Nemad saadavad sind su käänulisel teel.”

“Ull uurib maailma läbi mikroskoobi. Juba ta ju ukerdabki katseklaasis ringi. Vaadaku ringi, palju süda lustib, uurigu. Suurendusastmed ei too midagi uut, dünaamika jääb samaks. Sügavale kaevumine ei aita, ikka põgened omaenese pilgu eest üha kaugemale. Kvantmehhaanika avaldub ka makro-tasandil. Ja terve maailm võib olla ühe bakteri ohe.”

“Bakter ohkab? Kust ta valu tuleb? Miks tekitavad ümber-korraldused orgaanilises struktuuris valu?”

“Ta peab ennast kuidagi säilitama. Sellele, mis muutub, on vaja tausta.”

“See taust säilitab ennast valu hirmus?”

“Ei. Pigem nii, et valu ise ongi leppimatus, jäikus. Voolavus on alistuvus. Aga sealt tuleb ka suurim vabadus. Rõõm sellest, et olla eikeegi.”

“Ja eikuskil.”

“Olemise rõõm, veterõõm. Mured on kivide kanda, rasked mõlemad.”

Silmalaud vajuvad kinni. Kuulan jutuvoolu, ruum ei rapu enam, klaaside-nugade-kahvlite kõlinat pole kuulda.

“Mis on arhetüübid?”

“Jõujooned.”

“Just, jõujooned, mis määravad mustri muutumise.”

“Laps on laps. Isa jääb alati isaks. Ema on alati ema.”

“Igaviku jooksul on aega oma rolliga harjuda, tüdimus käib lainetena.”

“Tähelepanu on kulgemine läbi igaveste jõujoonte, mis annavad maailmale kuju.”

“Kes paneb tähele?”

“Teda saab kirjeldada vaid läbi selle, mis ta ei ole.”

“Tuttav lause.”

“Miks räägib jumal iseendaga?”

“Võib-olla on ta hull?”

“Aga mis oleks siis jumala jaoks tervemõistuslik käitumine, mis mitte?”

“Üksinda on lihtsalt igav.”

“Ma tean.”

“Kõik auhinnad on antud neile kunstnikele, kes on loonud mustreid, mida vähemalt üks inimene peale looja ilusaks peab.”

“Kes on üks, on üks ka kahena.”

“Tuttav lause.”

“Tuttav lause.”

Avan silmad ja suur püüton kerkib mu nabaväädina läbi lae. Olen oma toas, 9-kordse betoonkarbi viimasel korrusel. Tundub, et kui seda vääti mööda üles ronida, saab endale otsa vaadata. Ma ei karda, aga mul pole selleks avantüüriks tuju.

Kauge muusika, väga meloodiline, üha valjenev. Nabaväät katkeb, haaran voodi kõrvalt mobiiltelefoni ja vaatan arusaamatuid numbraid. Kuulan muusikat. Kas ma pean seda monteerima? Muusika ei mängigi enam. Kuidas ajaribal tagasi liikuda, et uuesti kuulata, kust löige sisse teha? Arusaamatu, lihtsalt ei mõista.

Uuesti silmi avades turnin vanalinna paekivimüüridel, teejuhtideks kaks neidu. Üks neist näitab mulle kummalist koomiksikroonikat, võib-olla Põhjasõja-aegset. Tähtsate kuningate peade juures hõljuvad jutumullid. Ilmselt kraageldakse ülemvõimu pärast, lipud plagisevad tuules ja maas vedeleb surnud hobuseid. Tüütu.

Neiud tahavad edasi turnida, mingitel kiikuvatel tellingutel, päris mädanenud puulaudadega. Ikka kõrgemale ja kõrgemale. Tõrgun ja mulle tundub, et neile valmistab mu kartus nalja. Siis naeran enese üle isegi: kõik on kokku unenägu. Miks ma ei julge täie intensiivsusega elada? Mida on mul karta? Kui kukungi, mis siis? Praksatan lihtsalt järgmiste mustrite voogu, millega üpris ruttu harjun. Eks ma sattusin samamoodi siiagi, läbi saja sünni ja surma.

Kauge muusika, üpris meloodiline ja üha valjenev. Kuskilt

jääb kätte mobiiltelefon. Muusika... kas mingi trummifestival või folk? Mina monteerisin ju trumme. Muusika vakatab taas, kui mingile nupule vajutan. Aga ikka ei tea, kuidas ajariba ette saada, et see kenasti kokku lõigata.

Aga ma ei töötagi ju mobiiltelefoniga, vaid... Jah, muidugi! See on lihtsalt äratuskell, mitte muusika. Mitu kuud monteerimist on ajud põhjalikult ära loputanud, igal hommikul sama jama. Hämmastav, kuidas monotoonsetes piiksudes võib unesegasena tervet muusikat kuulda. Kümme. Kurat, ma pidin kümneks juba kohal olema!

Langeb suuri lumeräitsakaid, sadu on tihe. Kui olla terve maailm, kõditab lumesadu päikesepõimikut. Seisan bussi-peatuses ja ohkan, tuul pillutab hingeauru nagu viirukisuitsu. Kas ma põlen millalgi lõpuni?

Trollis loksud hulganisti kaamete nägudega inimesi, kriidikarva maskidega kreeka tragöödia näitlejaid. Teel tööle, kooli — mustritesse, mis neid ühes või teises suunas painutavad, mida nad raevukalt kaitsevad või mille vastu mässama hakkavad. Nagu elu ikka.

Kandilise monitori taga poliitiku ümara jutu peale kattedlaane ladudes tunnen ennast tühjaks pigistatud tuubina. Kas ma olen siin ikka vajalik, kas see on mu koht — oma vaimse ja füüsilise tervise arvelt seda kollektiivset uneulma üleval hoida, milles näpuga ühe või teise riigitegelase suunas osutatakse ja sajatused teele saadetakse? Peaasi, et kedagi süüdistada oleks. Peaasi, et pilku endasse ei peaks pöörama. Tüütu.

Selles pinnavirvenduses on muidugi mugav elada, sest siin on kõik nii ettearvatav. Uudised muutuvad päevast päeva, kuid nende skelett on vist sajandeid samana püsinud. Selles mõttes võib rampväsinud liinitööline päevauudistest samasugust pidet leida kui näppe murdev, ebalev matemaatik oma võrranditest. Aga muidugi võib ka uudiseid nii vaadata, et nad ei paku mingit varju ega unustust... Uus abilinnapea räägib, mustade pupillide taga laiumas Müsteerium. Nime tamatu eimiski on koondunud "noorpoliitikuks"; ta oimukohtade juurest võrsuvateks juusteks, milles on juba halli näha; monitoriks, montaažiprogrammiks ja -toaks. Intervjuu katkeb, kui keegi teda kabineti ukselt hõikab. Pead pöörates paljastub juustes kaks keerukohta, mis on kokku pöranud nagu hiiglaslikud spiraalgalaktikad. Ju ta juukseid sasivad

samad tuuled, mis terveid tähesüsteeme. Kuulan mehe juttu, aga ei saa midagi aru — see pragiseb nagu surevad tähed. Reportaaž Linnutee galaktika spiraalharu sisemiselt servalt... Jah, uudiseid võib mitut meele vaadata, just nagu ka kõik matemaatilised võrrandid ei anna kindlust.

See on ju jabor. Siin see kõik on ja tuhiseb ilmaruumis ringi, ka montaažiruum, mis näib paigal seisvat. Praegu. Igavik. Korraaks kõditab tunne, et seda kõike poleks, kui poleks mind, ja koidab teadmine, et toimuv pole juhuslik. Vähemalt minu osa selles peab olema palju suurem, kui unele äiutavad argimõtted oletada lasevad.

Uudis valmis monteeritud, astun eetrituppa, kuid seal seisab vaid pika valge habemega mees, seljas maani ulatuv tikitud kuusirpide ja tähtedega must sametkuub. Ta tukub püstijalu suure serveri ees ja hoiab oma keelt mingis pesas, ilmselt USB-pordis. Tundub, et ta lähetab saated teele otse oma ajukäärude vahelt, inimeste teleriekraanidel virvendab väsinud võluri uni. Nüüd märkan seadmetel paksu tolmu- katet, ka mustal sametkuuel on hallikas varjund. Kuigi seadmed surisevad ja aeg-ajalt on sekka kuulda ka kõva- ketaste krõbistamist, valitseb siin kummaline vaikus. Võtan suure puldi taga istet ja vajutan kahe külili käänatud kolm- nurgaga nupule. Ekraanid kustuvad, võlur kuivab pikkamisi kokku nagu rosin, ta pudeneb maha ja luud lenduvad tolmuks, mille kiht kasvab terves toas nagu lumevaip. Minu näost hakkab alles nüüd naha- ja lihajuppe sadama. Tõusen toolilt ja teen paar taaruvat sammu, kuid pudisen laiali nagu küpsisepurust mätsitud mehike. Vajun hea meelega laiali. Enam ei jõua näidelda, langegu maskid. Midagi voolab minust välja, silmakoobaste kaudu tagatipuks ka see sült, mida nüüd mõtlemiseks vaja pole.

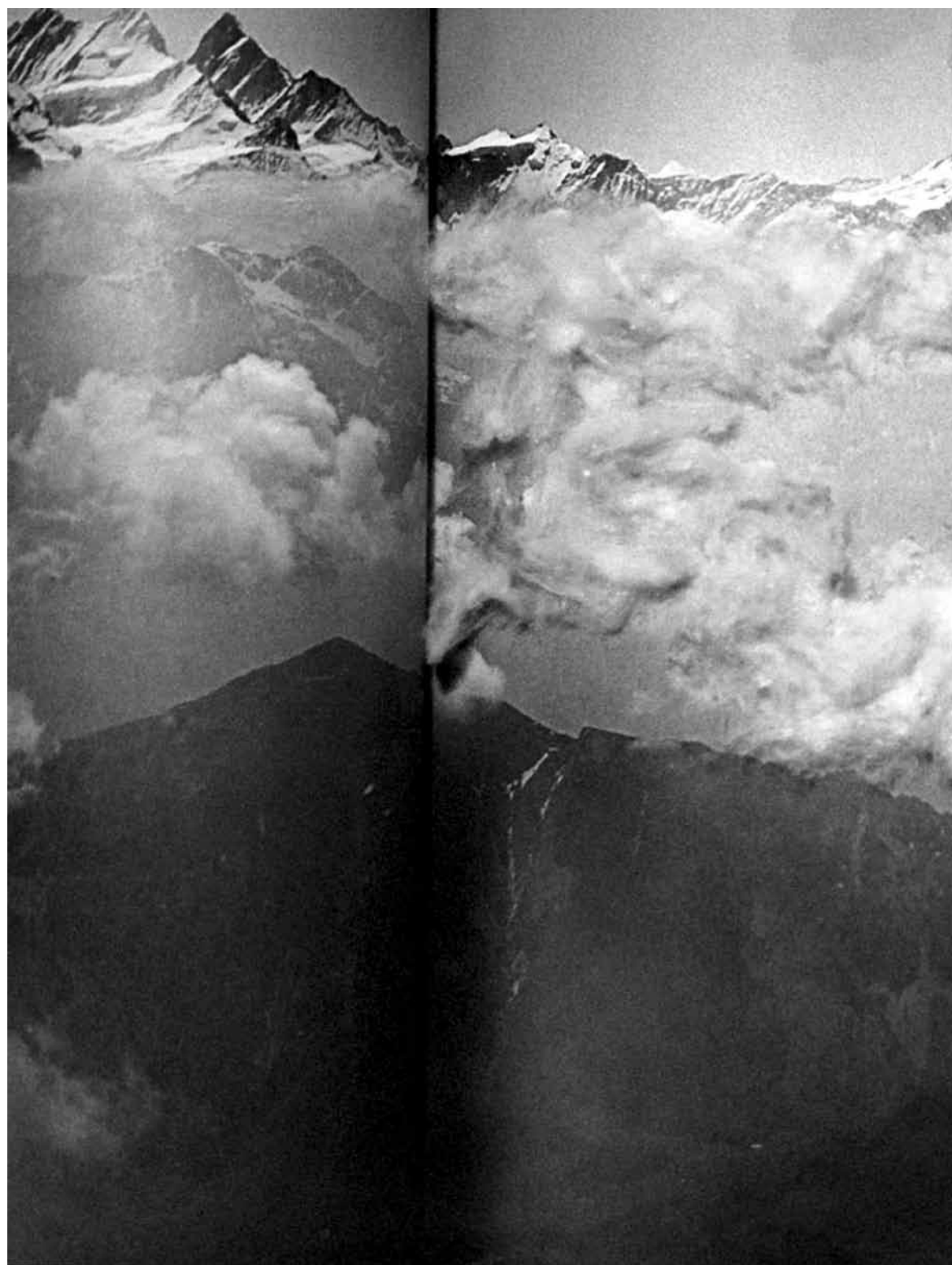
Tundub, et igasugused kehavedelikud, mida kas põlatakse, kardetakse või milles lustitakse, on justkui õlid, mis liha- mustreid kulgemises hoiavad. Higi, veri ja pisarad, rasu ja uriin, sperma ja sülg. Lihamustrid hoiavad omakorda liikumises kivi- mustreid: inimesed raiuvad endas mäsleva maailma kivisse või maalivad koopaseintele, panevad tummad kaljud rääkima ja kui mõni kivi on juba üpris inimese näoga, märkavad nad seda ja aitavad kogukonda hirmutava või naerutava lõusta sünnile värvimise või tahumisega kaasa.

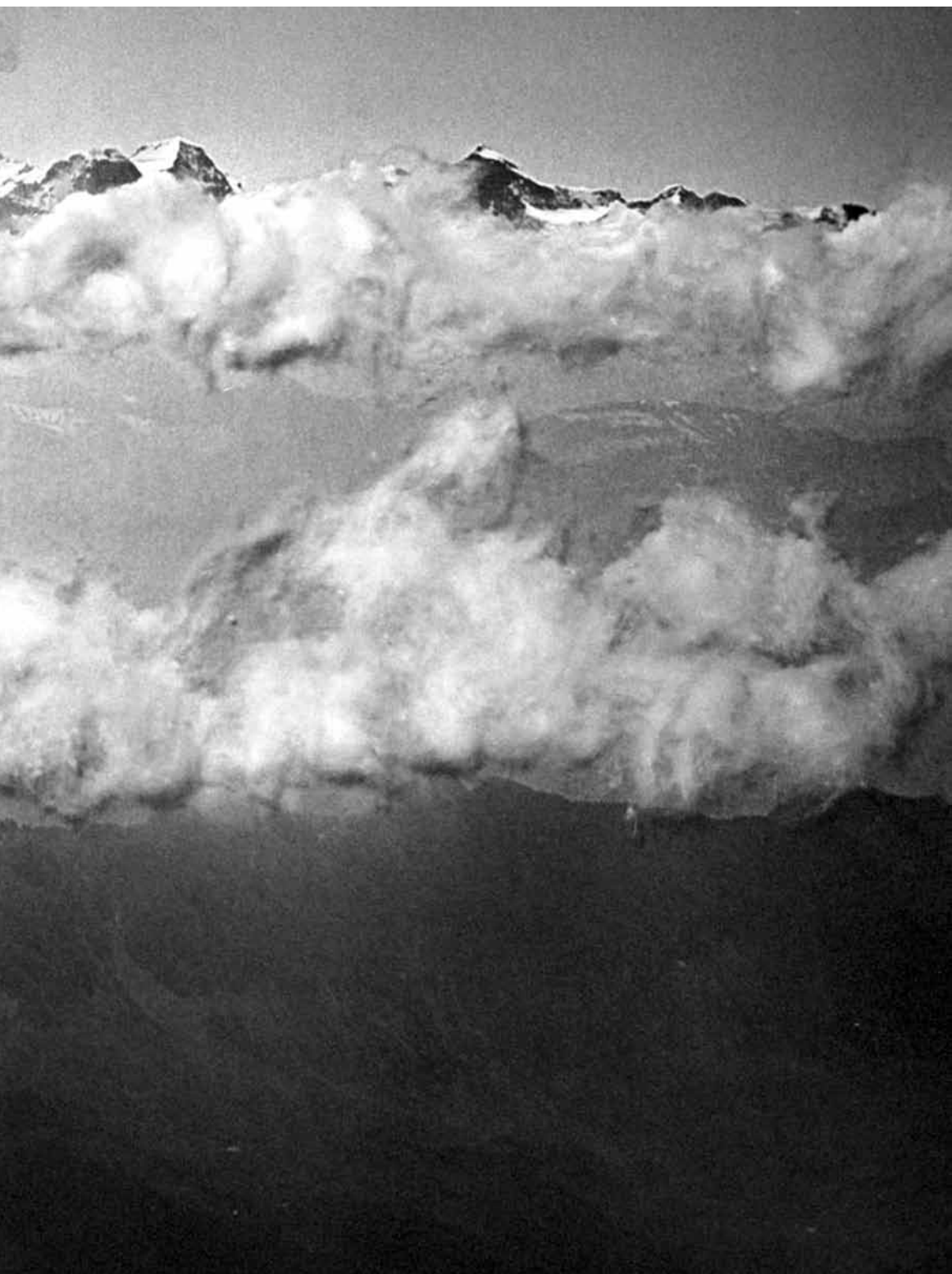
Pehmel olevusel, kes peab siia ilma iseenese kaudu teisi pehmeid olevusi tooma, on turjakatest kividest tuge. Aga kõige lähemal on ikkagi need mustrid, mis on enda sarnased, elavad: karvased nahad, riie, puit, marjad... Kivi kaitseb, aga päris enda vastu teda ei taha, kui ta just pisikesteks helmes- teks pole kulunud. Võib-olla tuletab ta külm pale meelde teekonna algust ja lõppu ning siis on tarvis talle ohvriande tuua, et lihavas mustris looklemine sujuks ja kivine muster sellesse oleskellu metslooma hammaste või luise odaotsana sisse ei tungiks.

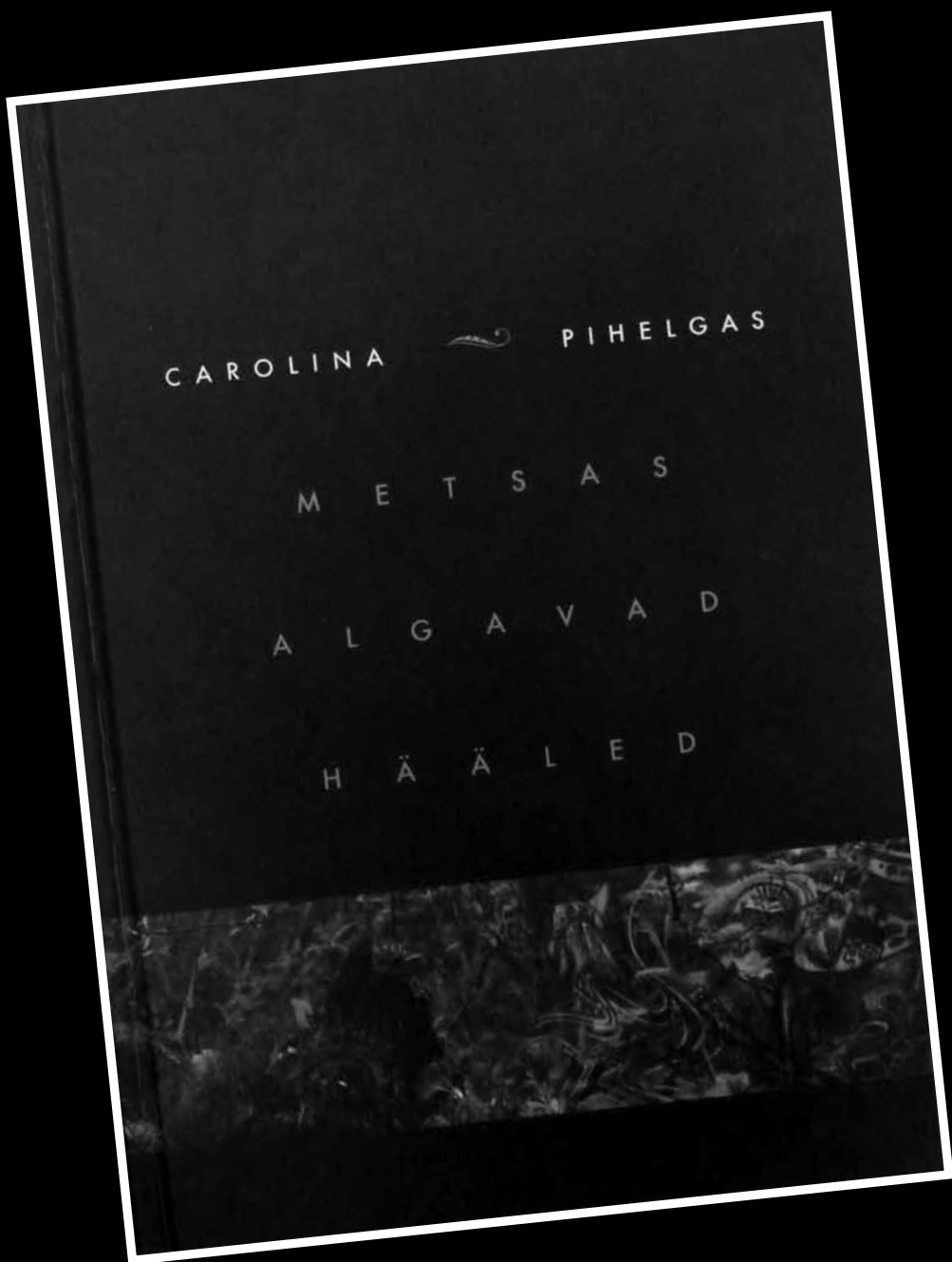
Hiljem kerkivad kivist juba majad ja müürid, puude vahel hakkavad vonklema kruusa- ja asfaltteed ning inimestel pole midagi isegi betoonpaneelidest laotud karpides elamise vastu. Ja nii saavad nad isegi kiviks, häbenevad oma ihumahlu ja katsuvad seinte jahedal õpetusel oma ilmet liikumatuna hoida. Teinekord võetakse appi ka niit ja nõel, et sundida nagu tarduma nagu riitulile ununenud pronksbüst. Tihti ei soostu isegi surnud lagunema.

Aga nüüd on see kõik läbi.

Astun läbi lopsaka rohu kolme tuuliku poole, mille tiivikud päikeseloojangus õõtsuvad. Keegi vintis külamees kääksutab viiulit, tuttava koera üksik haugatus kaigub lauge viljaka maa kohal. Kuskil ootab kodutare ja kuivama sätitud tubakalehed. Kuskil ootab kena koht, kus korraks jalgu puhata.

LUULE VAIKUSE JA MÜRA VAHEALAL Maarja Pärtna

«METSAS ALGAVAD HÄÄLED» Carolina Pihelgas Eesti Keele Sihtasutus, 2010

Carolina Pihelgas

Carolina Pihelgase mulluse luulekogu "Metsas algavad häälled" kriitiline vastuvõtt on siiani keskendunud peamiselt looduse ja inimese omavahelise suhte eritlemisele¹. Keelele — mõtlen selle all nii Pihelgase luuletekstide keelt kui ka tekstides sisalduvat arutlemist keele ja suhtlemise üle üldisemalt — on siiani arvustajatest kõige põhjalikumalt tähelepanu pööranud Mariliin Vassenin². Mõnest Vassenini arvustuses kõlama jäänud mõttest lähtuda sooviksinigi.

Nõustuksin märkusega Pihelgase luuletekstide vormiliste omaduste kohta: lihtsus, kõnekeelsus, metafoorse ütle-mise vähesus näivad mullegi kuuluvat Pihelgase väljendusliku visiitkaardi juurde. Lisada võiks ehk ka narratiivsuse, mida kasutatakse argiseikade ja reisi-sündmuste edasiandmiseks (nt "Bussi-jaam", lk 68; "Me tahtsime sind lihtsalt ära süüa", lk 30). Narratiivsusega on siinkirjutaja jaoks seotud ka Pihelgase luuletekstide sisulise külje meeldejäa-

vamaid jooni — tekstidesse on põimitud folkloorse või mütolooilis-religioosse sisuga lugusid (Sambapühak Siimeon, Siena Katariina, lk 63; sääskede esivanem suur hobusääsk, lk 82). Neile lisanduvad ka kujundid ja viited (õnne-toova kaheksakanna mustriga kampsun, lõunapoolsete maade ütlus lindude talvise rändesuuna kohta, unenäos kohatud Shesha ja Vishnu jne), mis moodustavad leebetele olevikulis-olme-listele kirjeldustele pärimusliku tausta.

¹ Kadri Tüür. *Mark eksootilisse metsa*.

Looming, 10/2010; Brita Melts. *Metsamustrid*. Värskes Rõhk nr 24 (IV/2010).

² Mariliin Vassenin. *Nii on see alati olnud*. Vikerkaar, 1–2/2011.

Pärimuslik kihistus loob ka kõige ajakajalisemate tekstide puhul mulje, et müüdi aeg on taustal alati olemas ning kättesaadav. Inspiratsioon võib seejuures ammutada üsna erinevatest kultuuritraditsioonidest — maailmarändurist luuletajana debüteerinud Pihelgas näib olevat üht-teist ka koju kaasa toonud³. Sellest tuleneb teine Pihelgase luule põnevam tahk: tajumus, et siin ja praegu elatakse pidevas edasiiliikumises, kuid sellises, mis pole saatumuslik ja suvaline, vaid alati millegi kindlalt püsiva ja igavikulise poole suunatud. Ängi puudumist sedasorti avatud kulgemisluules, mis Vasseninile Pihelgase luulega kontakti saavutamist raskendab, mõistaks ilmselt alles viimase asjana autorile ette heita. Kui ainuüksi ängi puudumine takistab Vasseninil Pihelgase tekstidega kontakti saavutamata, siis paistab Pihelgas silmitsi seisvat üsna keerulise küsimusega: kui ängi nagu pole, sest oma ja võõra kultuuri, ajalise ja ajatu vahel puuduvad

seda potentsiaalselt tekitada võivad vastuolud, siis mida huvitavat võiks veel maailmas leiduda, et selle kujutamise kaudu lugejaga kontakti saaks?

Vasseninile jäänud muljega, et lihtsa vahetu kogemuse kõrval on luulemina suhtumine keelde peamiselt ükskõikne, siinkirjutaja samuti nii kiirelt nõustuma ei tõttaks — kasvõi juba selle pärast, et ükskõikse suhtumise kohta reflekteerib Pihelgas tekstides keele üle justkui natuke liiga palju.

Luuletuses “Roosiataas” (lk 32–33) näeb Vassenin esitatavat vahetule kogemusele ning platonlikule ideekesksele rajatud maailmavaadete konfliktii. Vasseninile aimub seal luulemina kallutatust esimese poole, ta omistab luuletajale seisukoha, et *nimi ei puuduta* *ega muuda asja olemust*⁴, millest ta omakorda järeldab, et teoses sisalduv keeleteemaline mõtlus lähtub üsna lihtsast programmist — eelistada vahetut kogemust ning *suhtuda keelesse ja tema võimu ükskõikself*⁵.

Siinkirjutajale näib aga, et tegemist on ainult ühe tahuga lausuja, keele ja maailma vahelises suhtes, mida luulekogus näidatakse. Pigem arvaks, et kindlate seisukohtade esitamise asemel tegeletakse kogus eelkõige küsimisega ja erinevate võimaluste läbikatsetamisega kui esitatakse kindlat kontseptsiooni. Kas pidada seda Pihelgase tekstide tugevuseks või nõrkuseks, sõltub ilmselt lugejast.

Tekstist “Keskpäeval”, mis mõjus mõnevõrra segadusseajavalt Kadri Tüürile, võiks eelmainitud luuletusega võrreldes välja lugeda ka teistsugust kujutlust: *Kui nimetadagi asju ümber / kui kutsuda halba heaks // Kui palju headust siis maailmas oleks!* (lk 17). Keelemärki mõistetakse kokkuleppe- lisena, kuid soovmõtlemise tasandil mängitakse mõttega, et seda kokkulepet on võimalik vastavalt soovile muuta — osutatav pannakse seega sõltuma otse- self selle nimetusest, sõnast, mille- ga sellele osutatakse. Vassenin on

³ Kaarel Kressa. *Carolina Pihelgas – maailmarändur ja luuletaja*. Eesti Päevaleht, 9.12.2006.

⁴ Vassenin, samas, lk 164.

⁵ Vassenin, samas.

seoses Pihelgase esimese raamatuga “Sõrmemuster” maininud *igatsust puhta keele järele*⁶. Ent kui jääda vaid Pihelgase teise luulekogu piiridesse, siis võiks “Keskpäeva” tekstist välja lugeda mitte niivõrd millegi muu kui juba antud märgisüsteemi igatsust, kuivõrd pigem aimdust, et just olemasolev keel sisaldab ümbritsevat tõelust mõjutavat väge. Või veidi konkreetsemalt: see, milline on ümbritsev maailm, võib sõltuda otsesest sellest, mida inimene selle kohta räägib ja millisel viisil ta end väljendab. Nii võiks arvata, et luulemina pole keele suhtes mitte ükskõikne, vaid eelistab sellega ringi käia ettevaatlikult.

Kui midagi Pihelgase tekstides otsitakse, siis võiks selleks olla tasakaal: parimal juhul täiendavad keel ning olemine teineteist: *Räägime täna lihtsatest asjadest / oleme täna lihtsalt* (“Soe uduvihm”, lk 19). Äärmustega liialdades võib väljendus aga taanduda müraks või vastupidi, ilma (ühise) keelele ei ole

samuti kõik justkui päriselt õige, kuigi hädapärast hakkama muidugi saab.

Hakkama saab tänu mitteverbaalsele suhtlusele: žestid ja teod võimaldavad ühise keele puudumisel teineteist vastastikku mõista, kuid ainult mingi piirini. Pihelgas nendib: *Meil pole ühist keelt peale kehakeele, aga sellest piisab // Jutud saavad räägitud* (“Naeratus”, lk 28). Ometi mõjub sama teksti lõpus naeratav mees ka võõrastavalt — tumma ja salapärase naeratuse tähendus võib peituda milles iganes. Võõra mõttet lugējani ei jõua, aimama peame neid ise — erinevalt näiteks luuletusest “*Mucho frío*”, kus ühine keeleoskus võimaldab luuleminul minna nii kaugele, et ta hakkab aimama vestluspartnerite mõtteid: *Ja iga kord kui räägin Eestist / mis asub al nort, kaugel-kaugel / tekib nende silmadesse müstiline sära / suu jääb pisut paokile / ohatas mõtlevad nad / kui ilus on elu meie kapitalislikus / turumajanduslikus riigis / kuigi külm* (lk 41).

Teisalt võib vaikimisega ka liiale minna: *See mäng / ei meeldi mulle enam / ja kui saadan sind koju / ei kutsu mind tuppa / vaid paned korraks kae õlale / vaikselt nagu sangpommi // Terve tee koju / viskan sind peast // Õhk on raske / telefon taskus vaik (“Kastanid”, lk 48). Kui vint teistpidi üle keerata, taandub tähendus müra ees ning oluline kaob samamoodi käest: iga pool on nii valge / räägitakse et enam pole Linnuteed / hästi näha // Inimeste ümber kasvab müra / nad toidavad seda oma mõtetega / muusikaga ja raadiouudistega [...] Misasi on vaikus / kas vaikne müra? (“Müra”, lk 62), või siis: *Kivid võisidki kunagi / karjuda aga liikluse / ja transistorraadio müras / ei ole neid juba / ammu enam kuulda ohud* (“India naised”, lk 38).*

Luulekogu nimektis “Metsas algavad hädled” juhtub aga midagi hoopis huvitavat: *alguses kostub poisie suust naeru / hiljem juba šimpanseite*

⁶ Vassenin, samas: *Igatsus puhta keele järele sai alguse juba “Sõrmemustris”, kus CP kirjutas: “Tahaks osata sõnu kasutada / nii nagu nad on”*.

hõlkeid / lindude säutsumist / konnade krookse / puude langemise mühinat (lk 24). Pealkirja kahemõttelisust võiks tõlgendada nii, et eluslooduse erinevatele häätele omistatakse ühist algallikat (hääled saavad metsast alguse, otseses või ülekantud tähenduses), kuid selle algallika olemasolust saab aimu alles siis, kui olemasolevat paljusust lahtiste kõrvadega kuulatakse (mets kui teatud paik, olek või suhtumine, milles hääle paljusus kuuldavaks muutub). Inimkeele ning loomahääletuste vahele tõmmatakse ühendusjoon, luulemina ümbritseb erinevate hääle paljusus. Selles paljususes tunneb ta end mugavalt, vastandumise kaudu enda individuaalset häält eriliselt kehtestamata või tundmata ängi enda identiteedi võimaliku kaotamise pärast.

Pihelgase luuletekstid ei tundu seega keele suhtes väljendavat ei vormilist ega ka sisulist ükskõiksust. Pigem ütleks, et tegemist on sellise keeleteadliku kirjutamisega, mille puhul lähene-takse keelele siit- ja sealtpoolt, katse-

tades ning uurides, soovimata (veel või üldse) lõplikke seisukohti võtta — rääkimata mingsuguste selgete opositsioonide loomisest. Mis stiili puutub, siis eelistab Pihelgas stiliseeritud keelekasutusele tõepoolest kõnekeelsemat ja suupärasemat väljenduslaadi. Oluline pole aga mitte see, mis on puudu, vaid see, mis on juba olemas — umbes samamoodi, nagu Marko Kompuusele pühendatud tekstis “Poeet” on poeedile antud vabadus jätta juuksedki lõikamata ja kammimata, kui aga tahab (lk 60), on ka Pihelgase stiili puhul ilmselt tegemist teadliku valiku, mitte ükskõiksusest tuleneva teadvustamata paratamatusega. “Metsas algavates hääldes” ei otsita aga mitte äärmuseid ja vastandumist, vaid tasakaalupunkti — see võiks asuda kusagil vaikuse salapärase mõisteta-matuse ning müra nivelleeriva liiasuse vahepeal. Jääb üle vaid oodata järgmist luulekogu, et saada teada, milliseid radu mööda edasi liigutakse.

Maarja Pärtna

Maarja Pärtna (25) õpib maailmakirjandust ja elab jätkuvalt rahulikult Karlovas.

Uusi raamatuid

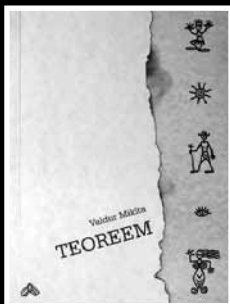
«MIŁOSZI ABC»
Czesław Miłosz

Hando Runneli äärmiselt vahe “Värava-hingede kriuksumist kuulnud” on Czesław Miłoszi eluloolise märksõnastiku näol saanud eesti keelde oma poola kaaslaste. Ainult et kui Runnel on kodufanumakeskne, siis Miłosz on olnud sunnitud rändama — Miłoszil on vahetust kogemusest jutustada nii sõja-eelsest ajast Poolas, raudse eesriide siinsest kui ka sealsest poolest, ta on saanud kaaluda oma keskeurooplust läbi väga kireva spektri ja anda see- läbi tasakaalukaid, ent sisemise kirega vaateid kogu regiooni ja XX sajandi aja- ja mõtteleole. Paralleelselt lugedes täiendavad need kaks vaimselst avarilmset teost teineteist suurepäraselt.

«ARMASTUS ON JA
ARMASTUST POLE»
Triin Tasuja

Triin Tasuja luulet on kosutav lugeda. Võrreldes eelmise koguga “Provintsi-luule” on spontaanseid tekstivalanguid vähemaks jäänud, temaatiliselt on kogu ühtsem ja Triin on muutunud tunduvalt teadlikumaks kirjutajaks, sõnastuslikud otsingud on küpsemad ja kaugemale minevad. Kirg, armastus ja mässu-meelsus, mis sõnade tagant õhkuvad, on aga sama jõulised. Triin kirjutaks justkui üht sama luuletust, püüdes elu vivarris alati *piiril*/balansseerida ning seda kogemust aina täpsemalt sõnastada. Ja see tuleb tal väga hästi välja.

«TEOREEM»
Valdur Mikita

Kannatlik loovuse õpetaja, mängima kutsuja ja keele piiridele meeltaja Valdur Mikita on äsja avaldanud oma seni kõige kirglikuma ja igatsevama raamatu, mis on täis *põhjusteta naeru* ja põhjusega tuska, siirast armastust ja ülevoolavat huumorit kibedust tekitavatest nähtustest. Kaks eri nägu *teoreemi* on oodid kujutlusvõimele ja vaimukale jutustamisoskusele nagu Mikita kogu teoreetiline ja ilukirjanduslik looming, kutsed minema ohtlikku rada pidi, kus elu pole enam piltidel üles-alla skrollimine ja maakera katvas nukruses kuidagi hakkama saamine. Mikita usub ebatavaliste lugude ravivasse toimesse. Seda tasub uskuda.

Raamatutvustused: Lauri Eesmaa

Värske Rõhk

TOIMETUS

Peatoimetaja: Lauri Eesmaa

Toimetajad: Johanna Ross, Triin Ploom

Keeletoimetaja: Triin Ploom

Kujundus: Asterisk

KAASTÖÖD

Luule: carolina.pihelgas@va.ee

Proosa: johanna.ross@va.ee

Arvustused, esseed ja tõlked: lauri.eesmaa@va.ee

Pildid ja fotod: vr@va.ee

VÄLJAANDJA

MTÜ Värske Rõhk

KONTAKT

Vanemuise 19, 51014 Tartu

Tel: 742 7087

Mail: vr@va.ee

TELLIMINE

www.va.ee

TRÜKK

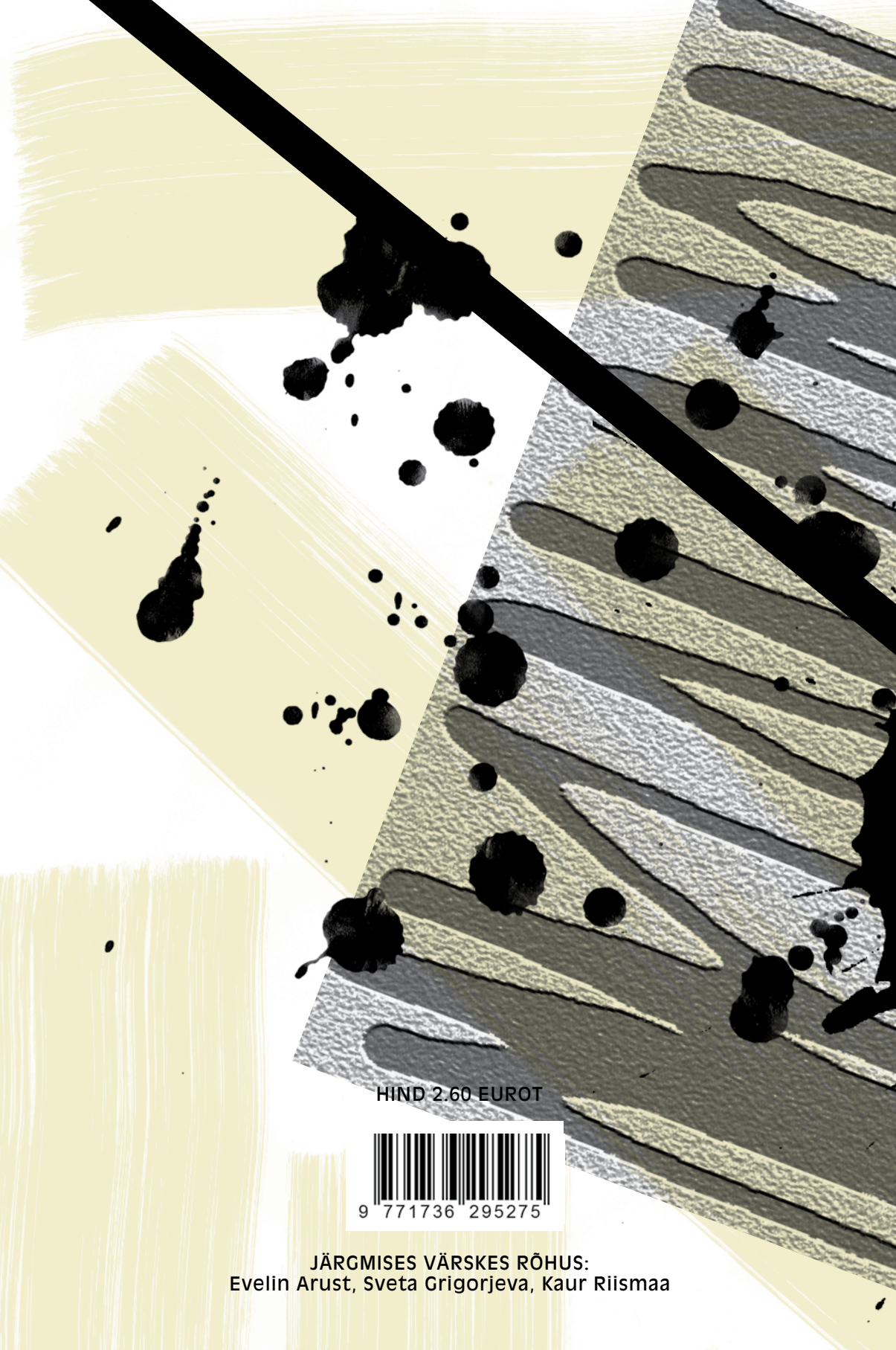
Ecoprint

Fotoseeria "Flying": Guðmundur Ingi Úlfarsson
(gudmundurulfarsson.com)

ISSN 1736-2954

nr 27 (III / 2011)

HIND 2.60 EUROT

9 771736 295275

JÄRGMISES VÄRSKES RÕHUS:
Evelin Arust, Sveta Grigorjeva, Kaur Riismaa